

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์¹

โครงการวิจัยย่อยที่ 1

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง
อำเภอละงู จังหวัดสตูล

The Study of Tourism Models towards Sustainability in
Hua-Tang Village, Langu District, Satun Province

อาจารย์ดวงธิดา พัฒโน

อาจารย์ณัฐกานต์ รัตนพันธ์ุ

อาจารย์ ดร.พัชราภรณ์ บุญเลื่อง

กันยายน 2562

S.5.E26

สัญญาเลขที่ 1/2562

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 1

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง
อำเภอละงู จังหวัดสตูล

The Study of Tourism Models towards Sustainability in
Hua-Tang Village, Langu District, Satun Province

อาจารย์ดวงธิดา พัฒโน

อาจารย์ณัฐกานต์ รัตนพันธุ์

อาจารย์ ดร.พัชราภรณ์ บุญเลื่อง

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สนับสนุนโดย

กองทุนวิจัยคณะวิทยาการจัดการ

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย ต้นสังกัดไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

๗๒๐

เลขที่	G 156.5.E26 ๓52 2562
Bib Key	440948
	30 ส.ย. ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

- ชื่อโครงการ:** การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล
- นักวิจัย:** ดวงธิดา พัฒโน ณัฐกานต์ รัตนพันธ์ และพัชราภรณ์ บุญเลื่อง
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
- ระยะเวลาโครงการ:** 7 เดือน -ปี (ตั้งแต่ วันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2562)

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล ชุมชนบ้านหัวทางเป็นพื้นที่เชื่อมโยงของพื้นที่ธรณีโลกสตูลที่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่มรดกโลก ในการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการศึกษาจากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documents Review) การสำรวจ (Field Survey) การสังเกต (Observations) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์บุคคล (Individual Interview) การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่นของระบบนิเวศชายฝั่ง โดยเฉพาะป่าชายเลน ป่าลำพู และหิ้งห้อย ทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีกลุ่มอาชีพทั้งกลุ่มจักสาน กลุ่มทำขนมพื้นบ้าน กลุ่มยาต้ม กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คลองละงู สู่ทะเล และทรัพยากรทางการบริการแก่นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน สามารถนำเสนอแนวทาง 2 แนวทางสำคัญ คือ แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ส่วนแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนเกิดจากการพัฒนา กิจกรรมท่องเที่ยวจำนวน 9 กิจกรรม และพัฒนาสู่โปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง คือ โปรแกรมหลักด้วย 2 โปรแกรมย่อย ได้แก่ โปรแกรม 1 “มาแลเด้ บ้านหัวทาง” และ โปรแกรม 2 “มาแลเด้ คลองละงูสู่ทะเล” และโปรแกรมเฉพาะ จำนวน 3 โปรแกรม ได้แก่ โปรแกรม แบบ A “เรียนรู้วิถีชุมชนคนบ้านหัวทาง” โปรแกรม แบบ B “ลงเล ปลูกป่า หาทอย กับกลอยใจ” และโปรแกรม แบบ C “ราตรีนี้ที่หัวทาง”

คำสำคัญ: รูปแบบการท่องเที่ยว ความยั่งยืน ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยว

Abstract

Project title: The study of tourism models towards sustainability in Hua-Tang Village, La-Ngu District, Satun Province

Researcher: Duangthida Pattano, Nattakan Rattanapan, and Patcharaporn Bunlueng Prince of Songkla University (Hat Yai Campus)

Duration: 7 Months (1 March – 30 September 28, 2019)

This study aims to develop tourism models toward sustainability in Hau-Tang Village, La-Ngu District, Satun Province. The village is connected by Satun Gopark where UNESCO declared to be a geological park. The secondary data was collected from previous literature, while primary data was collected by qualitative research methods. In this study, qualitative data collection methods included field survey, observations, focus group, individual interview, workshop, and demonstration tour. The results show that tourism resources of the village can be divided into 3 main groups. The first group of tourism resources is a group of natural resources. The natural resources group consists of outstanding coastal ecology, especially mangrove forests and fireflies. The second group is culture-lifestyle-local wisdom resources. This group is evident in different occupation groups: basketry making, local snack cooking, inhaler making, fish raising in floating baskets, and ecotourism of Klong La-Ngu to the ocean group. The last resource group is a group of tourism service resources which mostly involves activities of marine ecotourism. Therefore, tourism management toward sustainability development guideline comprises 2 important guidelines. The first guideline is tourism management which contains tourism management for tourist activities and tourism services. The second guideline is tourism management toward sustainability development which involves development of 9 tourist activities. In addition, the researchers developed 2 main tour programs (“MaLaDae Ban HuaTang” Program and “MaLaDae Klong La Ngu Su Talae” Program), and 3 alternative programs (Model A “Local Life Style of HuaTang Village”, Model B “Seaing, Managrove Reforesting and Shelllife Collecting” and Model C “Night Life at HuaTang Village”).

Keywords: Tourism Model, Sustainability, Tourism Resources, Tourism Activities

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูปภาพ	จ
บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	2
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	4
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	4
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยว	10
2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)	15
2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านหัวทาง	20
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	27
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	28
3.1 พื้นที่วิจัย	28
3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	28
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	29
3.5 การวิเคราะห์ และแปลผลข้อมูล	30

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์	31
4.1 ผลการศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล	31
4.2 การศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล	42
4.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล	60
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	71
5.1 สรุปผล	71
5.2 อภิปรายผล	73
5.3 ข้อจำกัดในการวิจัย	76
5.4 ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	78
ภาคผนวก ก	81
ภาคผนวก ข	86
ภาคผนวก ค	89

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แหล่งบริการ/แหล่งท่องเที่ยว	22
ตารางที่ 2 เขตพื้นที่ในความรับผิดชอบของอุทยาน	44
ตารางที่ 3 วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของชุมชน	45
ตารางที่ 4 วิเคราะห์การบริการด้านอาหารของชุมชน	46
ตารางที่ 5 กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ชุมชนหัวทาง	49
ตารางที่ 6 การกำหนดกิจกรรมและรูปแบบทางการท่องเที่ยว	64

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 องค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ของการพัฒนาชุมชน	17
ภาพที่ 2 แผนที่บ้านหัวทาง	21
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย	27
ภาพที่ 4.1 ทรัพยากรทางธรรมชาติ บริเวณคลองละงู	32
ภาพที่ 4.2 ทรัพยากรทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าลำพู	33
ภาพที่ 4.3 ทรัพยากรทางธรรมชาติ ป่าชายเลน	34
ภาพที่ 4.4 ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ ของจังหวัดสตูล	34
ภาพที่ 4.5 กลุ่มจักสาน	36
ภาพที่ 4.6 กลุ่มทำขนมพื้นบ้าน	36
ภาพที่ 4.7 ตัวอย่างขนมพื้นบ้าน 1	37
ภาพที่ 4.8 ตัวอย่างขนมพื้นบ้าน 2	37
ภาพที่ 4.9 กลุ่มทำอาหารพื้นบ้านของชุมชน	38
ภาพที่ 4.10 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยาตม	38
ภาพที่ 4.11 กลุ่มอาชีพการเลี้ยงปลาในกระชัง	39
ภาพที่ 4.12 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และร้านค้าประชารัฐ	40
ภาพที่ 4.13 ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	41
ภาพที่ 4.14 อาคารอเนกประสงค์	41
ภาพที่ 4.15 จุดชมวิวคลองละงู/จุดลงเรือป่าลำพู	42
ภาพที่ 4.16 กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวทาง คลองละงู	43
ภาพที่ 4.17 โปรแกรมเที่ยวคลองละงู	43
ภาพที่ 4.18 สาธิตกิจกรรมปากกั๊ดตีนถีบ	47
ภาพที่ 4.19 สาธิตกิจกรรมการทำขนมครก	47
ภาพที่ 4.20 สาธิตกิจกรรมการทำตาหยาบ	48
ภาพที่ 4.21 สาธิตกิจกรรมการจัดงานให้น่าสนใจ	48
ภาพที่ 4.22 รายละเอียดกำหนดการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทาง (ตามแผนการ)	50
ภาพที่ 4.23 ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน	52

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศในหลายมิติ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมวัฒนธรรม มิติด้านสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถทำรายได้หลักทางหนึ่งของประเทศไทย โดยเฉพาะในเมืองหลักสำคัญของประเทศ เช่น กรุงเทพฯ ภูเก็ต พัทยา และเชียงใหม่ เป็นต้น ปัจจุบันทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ปรับเปลี่ยนโดยมุ่งเน้นการลดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในเมืองใหญ่ เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักสู่เมืองรอง เน้นการขยายเวลาในการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้นานขึ้น เช่น การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวไทย ภายใต้ ปีท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน - Amazing Thailand Tourism Year 2018 (กองวิจัยการตลาดท่องเที่ยว, 2560) เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความพร้อมบนพื้นฐานความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของไทย โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน สอดคล้องกับกระแสความต้องการของประชากรโลก และองค์การการท่องเที่ยว UNWTO

ปัจจุบันการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างความสมดุลอย่างยั่งยืน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และการกระจายรายได้สู่ชุมชน ทั้งนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางหรือแนวทางในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากร ระบบนิเวศ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการสำนึกรักบ้านเกิด หรือความสามัคคีภายในชุมชนกันมากขึ้น ซึ่งชุมชนสามารถดำเนินการหรือจัดการการท่องเที่ยวของตนเองผ่านการนำเสนอเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และความเฉพาะตน

จังหวัดสตูล พร้อมรับนโยบายภาครัฐ เปิดแคมเปญ “Amazing Thailand Go Local เที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโต เมืองไทยเติบโต” ปลุกกระแสท่องเที่ยวเมืองรอง เพื่อกระตุ้นการเดินทางของนักท่องเที่ยว และกระจายรายได้สู่พื้นที่เมืองรองเพิ่มขึ้น เป็นการกระจายโอกาสในเชิงพื้นที่ คือ การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่เมืองรองและชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ล้านคน โดยจะเป็นการปรับสัดส่วนนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและคนต่างชาติในพื้นที่เมืองหลักต่อเมืองรอง จาก 70:30 เป็น 65:35 ในปี 2561 เป็นต้นไป อีกทั้งกระจายโอกาสในเชิงรายได้จากการท่องเที่ยวให้ลงสู่เศรษฐกิจฐานรากไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท คาดว่าจะสร้างบรรยากาศการเดินทางท่องเที่ยวไปยังเมืองรองและชุมชนอย่างคึกคักและต่อเนื่อง ส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดการเตรียมความพร้อมและพัฒนาพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมดุลในทุกมิติ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

อนึ่งผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่ศึกษาในชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล ให้เป็นพื้นที่จุดหมายปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องมาเยือน ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลที่สวยงาม และโดดเด่นในฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแหล่งที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ ทั้งนี้ชุมชนบ้านหัวทาง เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เชื่อมโยงกับหมู่เกาะน้อยใหญ่ที่นักท่องเที่ยวต่างมาเยี่ยมชมความสวยงาม โดยเฉพาะที่เที่ยวสุดอันซีนอย่าง "ถ้ำเลสเทโกดอน" เป็นถ้ำที่มีการค้นพบซากฟอสซิลของช้างสเตรโกดอน ช้างดึกดำบรรพ์ มีอายุเก่าแก่ ที่สำคัญค้นพบแห่งแรกและแห่งเดียวในพื้นที่ภาคใต้ ทาดสันหลังมังกร และอุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นต้น ในส่วนของทรัพยากรทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านหัวทางเน้นวิถีชีวิต ทั้งวิถีประมงชายฝั่ง วิถีชาวเล วิถีของชาวมานิ เป็นต้น ซึ่งชุมชนบ้านหัวทางเล็งเห็นถึงโอกาสในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แต่ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามการจัดการทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ไม่เพียงแต่คนในชุมชนมาร่วมกันดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเท่านั้น การนำเสนอทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่และการเพิ่มมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่บนพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การส่งเสริมการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของต้นทุนทรัพยากรชุมชนสู่การเป็นสินค้าและบริการบนพื้นฐานอัตลักษณ์เอกลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนสู่ต้นแบบเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับต่าง ๆ (สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี, 2560) ภายใต้โครงการวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับสิ่งที่ชุมชนมี โดยใช้ฐานการศึกษารูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่บ้านหัวทาง อีกทั้งมีแนวทางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนเพื่อเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้ เกิดการมีส่วนร่วมและพัฒนาในทุกภาคส่วนเพื่อสัมผัสกับความสุขตามวิถีชุมชนที่ใช้ศาสตร์พระราชามาขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน

1.2 คำถามวิจัย

แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล
- 1.3.2 เพื่อศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล
- 1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูลเพื่อสร้างความพร้อมและวางแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนหัวทาง โดยดำเนินการศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนา

รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยสอดคล้องกับบริบทชุมชนบ้านห้วยทาง และสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.4.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา

สำหรับระยะเวลาการดำเนินโครงการหลังจากได้รับการอนุมัติการดำเนินโครงการ จะทำการศึกษารวมระยะเวลาทั้งสิ้น 7 เดือน (ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2562)

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ที่เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ชุมชน ซึ่งได้แก่ ตัวแทนแกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ 2) กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว 3) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และ 4) กลุ่มนักท่องเที่ยว ในที่นี้ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวทดลอง

1.4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนบ้านห้วยทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งดึงดูดใจ หรือสิ่งที่น่าสนใจในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน อาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งการบริการทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่

รูปแบบทางการท่องเที่ยว คือ การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่หรือในแหล่งท่องเที่ยวนั้นมาปรับใช้และพัฒนาสู่รูปแบบการท่องเที่ยว อาจจะมี ความแตกต่าง และความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะทรัพยากรหรือความวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยว

กิจกรรมทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งเกิดจากการนำทรัพยากรจากในพื้นที่มาใช้ และมีการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ดำเนินกิจกรรมตามความสนใจในช่วงเวลาการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสมดุลในมิติของ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยไม่ลดคุณค่าหรือคุณภาพของทรัพยากรที่มี ยังคงสามารถสร้างความดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน ภายใต้การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับความต้องการของชุมชน และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1.6.1 ได้ข้อมูลด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล
- 1.6.2 ได้ข้อมูลกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล
- 1.6.3 ได้แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

โครงการวิจัย การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล 2) เพื่อศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล ซึ่งการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ นักวิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นความสอดคล้องกับพื้นที่และแนวทางการวิจัย ตามประเด็นสำคัญดังนี้

- แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยว
- แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยทาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : W.T.O) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว (ไม่มากกว่า 1 ปี ติดต่อกัน) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ติดต่อธุรกิจและวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ (อ้างอิงใน Goldner, Ritchie, and McIntosh, 2000) สอดคล้องกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทางภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ ดังนี้ คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพ หรือสร้างรายได้

ในขณะที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางออกจากที่พักอาศัยประจำไปยังจุดหมายปลายทางอีกจุดหนึ่ง เป็นการชั่วคราวด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันเช่น เพื่อการพักผ่อน การศึกษา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจ การประชุมสัมมนา เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548; Leiper, 2003) ส่วน Mill and Morrison (1992) กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่า เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีบุคคลได้เดินทางเพื่อการพักผ่อน หรือการติดต่อธุรกิจ และพักพำนัก อย่างน้อย 24 ชั่วโมง แต่ไม่น้อยกว่า 1 ปี (อ้างอิงใน Pender and Sharpley, 2008) และการท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน (นิศา ชัชกุล, 2550) อีกทั้งการเดินทางการท่องเที่ยวนั้นเป็นการเพิ่มประสบการณ์สร้างการเรียนรู้ และเป็นการเปิดมุมมองใหม่ ๆ ให้กับตนเอง (ธีระ สตินเดชาวัักษ์ และนาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนธิ, 2556)

2.1.2 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีองค์ประกอบของอุตสาหกรรมอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ อุตสาหกรรมการขนส่ง อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมที่พักแรม อุตสาหกรรมนันทนาการ อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าและบริการข้างเคียงต่าง ๆ อีกทั้งการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยว การบริการทางการท่องเที่ยว และจุดหมายปลายทาง ซึ่งทางสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) สรุปองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว ซึ่ง ปีเตอร์ (Peter, 1969 อ้างถึงใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545) ได้จัดหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 4 ประเภท ดังนี้ คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่าง ๆ (Traditional Attractions) 2) แหล่งท่องเที่ยวตามสภาพธรรมชาติ (Scenic Attractions) ซึ่งแสดงถึงความงามในรูปแบบต่าง ๆ ของภูมิประเทศ 3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) 4) แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Specific Attractions)

ในส่วนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ 3) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงนั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งในสถานบริการนักท่องเที่ยว

2. บริการการท่องเที่ยว บริการที่รับรองการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน การบริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่น ๆ ด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ (ปกติตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่นักท่องเที่ยว) ซึ่งในกระบวนการจัดการได้รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการขายและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

ส่วนพยอม ธรรมบุตร (เอกสารประกอบการสอน สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2549: 1 – 3) กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรปรากฏอยู่บนระบบฐานข้อมูลการจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทุกแหล่งที่เป็นจุดหมายปลายทาง (Destination Management System: DMS) โดยแบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) กล่าวคือ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางให้นักท่องเที่ยวไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) ต่าง ๆ เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ตลอดจนบริการด้านการขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ

2. การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้ราคาและการให้บริการในระดับต่างกัน

3. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ทั้งแหล่งธรรมชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ตลอดจนการท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานต่าง ๆ

4. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities และ Recreational Activities) การท่องเที่ยวมิได้หมายถึงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้นแต่เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การล่องแก่งในแม่น้ำ การปีนหน้าผา การดำน้ำ ในรูปแบบ Scuba Diving หรือ Snorkeling การพายเรือแคนูในบริเวณป่าชายเลน การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยว นั้นจะเป็นประสบการณ์ (Experience) ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยว อีกทั้งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่นขึ้น

5. บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไพรชณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ฯลฯ

Buhalis (2000) ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

องค์ประกอบที่สำคัญทางการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 6 ประการหรือ 6A's ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมพิเศษ
2. การเข้าถึง (Accessibility) คือ ระบบการคมนาคม สถานีขนส่งผู้โดยสาร และยานพาหนะ
3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ร้านอาหาร การจัดเลี้ยง และการบริการการท่องเที่ยว ถูกเตรียมโดยคนกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน
4. ที่พัก (Accommodations) คือ ที่พัก ที่คอยให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมพื้นที่
5. กิจกรรม (Activities) คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่
6. การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Services) ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ไพรชณีย์และโทรคมนาคม

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) กล่าวว่า การท่องเที่ยวนอกจากจะเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแต่ต่างจากอุตสาหกรรมอื่น ๆ แล้วยังมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่ง คือ อุตสาหกรรมที่ไร้ตัวตน กล่าวคือ การท่องเที่ยวเป็นการรวมตัวของอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างน้อย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ที่พัก (Accommodation) หมายถึง สถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้คนเดินทางหรือนักท่องเที่ยวได้เข้าพัก พร้อมการบริการอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งปัจจุบันธุรกิจที่พักได้พัฒนาเรื่อยมา โดยมีรูปแบบการจัดบริการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าอย่างสูงสุด มีการบริหารงานในระบบเครือข่ายทั้งในรูปแบบของเครือข่ายท้องถิ่นและเครือข่ายระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาธุรกิจที่พักรูปแบบต่าง ๆ ยังเป็นแรงผลักดันให้มีการแข่งขันกันสูงขึ้นทั้งในระบบมาตรฐานการบริการที่สูงขึ้น และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการบริหารจัดการที่เอื้อประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว ระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติและมีความยั่งยืนของการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

2. การคมนาคม (Accessibility) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากมีบทบาทในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยว ไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งการคมนาคมในปัจจุบันได้ถูกพัฒนาให้สามารถตอบสนองการเดินทางท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ เช่น ธุรกิจการบิน การเดินเรือ และการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ รถโดยสาร รถไฟ รถไฟฟ้า เป็นต้น

3. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้ เช่น สิ่งดึงดูดใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ภูเขา น้ำตก เกาะ แม่น้ำ หาดทราย ฯลฯ สิ่งดึงดูดใจประเภทวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ลอยกระทง งานแห่เทียนพรรษา เป็นต้น ซึ่งดึงดูดใจนี้หมายถึงรวมถึง สิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือมีความโดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจกว่าแหล่งอื่น ๆ เช่น ทะเลหมอก ทะเลแหวก บ่อน้ำพุร้อน เป็นต้น

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ แผนที่ อินเทอร์เน็ต ศูนย์ให้บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

5. กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Activity) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น โดยรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ จะแตกต่างกันตามประเภทของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การนั่งช้าง การดูนก ฯลฯ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเล เช่น การดำน้ำ การตกปลา เป็นต้น

จากที่กล่าวข้างต้น องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ นับว่าเป็นอุปทาน (Supply) ทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ ล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีการเชื่อมโยงในระบบห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก กิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว

2.1.3 รูปแบบทางการท่องเที่ยว

สำหรับรูปแบบทางการท่องเที่ยวนั้น มีนักวิชาการหลายท่านนำเสนอประเภทของการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบและมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548) กล่าวว่า รูปแบบการท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้ 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ของการเดินทาง ได้แก่ การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และการท่องเที่ยวภายในประเทศนั้น ๆ
2. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง สามารถแบ่งรูปแบบได้ดังนี้ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Leisure Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) และการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง และการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจและประชุมสัมมนา
3. แบ่งตามลักษณะการเดินทาง ได้แก่ แบบกลุ่มเหมาจ่าย (Group Inclusive Tourism-GIT หรือ All Inclusive Tourism-AIT) และแบบอิสระ (Free Individual Tourism-FIT)
4. แบ่งตามการตลาด ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบหรูหร่า (Elite Market Tourism) และการท่องเที่ยวตลาดมวลชน (Mass Tourism)

5. แบ่งตามการจัดการ ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม และ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้ 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในขณะที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation World Tourism Organization: UNWTO) ได้แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็น 3 รูปแบบ ตามลักษณะแหล่งท่องเที่ยว (Goeldner and Ritchies, 2006 อ้างใน ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี, 2555) ดังนี้

1. การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวในเขตทางทะเล (Marine Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism)

2. การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม (Historical Tourism) การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism/Village Tourism)

3. การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามความสนใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม และการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

นอกจากนี้ ลักษณะรูปแบบการท่องเที่ยวสามารถจำแนกจากความหลากหลายของกิจกรรมในการท่องเที่ยว (เลิศพร ภาระสกุล, 2555) มีลักษณะดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร เป็นการเดินทางไปพักในบ้านของญาติหรือคนที่รู้จักที่อยู่ห่างไกล

2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไปดูไปชมวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวเอง

3. การท่องเที่ยวแบบอิงศาสนา เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านจิตวิญญาณเพื่อความสุขทางจิตใจ

4. การท่องเที่ยวเพื่อติดต่อธุรกิจ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่เริ่มจากการนำสินค้าไปขายต่างถิ่นต่างแดน ในปัจจุบันการท่องเที่ยวรูปแบบนี้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การเดินทางไปร่วมงานแสดงสินค้า การเดินทางไปประชุมสัมมนา เป็นต้น

5. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เป็นการเดินทางที่เกิดจากแรงจูงใจทางการเรียนรู้ ปัจจุบันการเดินทางไปต่างประเทศเพื่อไปเรียนภาษาและฝึกทักษะการฟังพูดอ่านเขียน ก็จัดว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

6. การท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิงเรีงรมย์ เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากแรงจูงใจโดยต้องการพักผ่อนด้วยการดื่มกินและท่องเที่ยวยามราตรี ดังนั้นเราสามารถพบนักท่องเที่ยวแบบนี้ได้ตามสถานบันเทิงยามราตรี

7. การท่องเที่ยวเพื่อชมทิวทัศน์ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมความสวยงามของธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

8. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เพื่อรักษาโรค ฟิ้นฟูสุขภาพ หรือเสริมความงาม รวมทั้งเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ เช่น โยคะ สปา

9. การท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ในศตวรรษที่ 20 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนชีวิตหรือไลฟ์สไตล์ (Lifestyle) ของคนรุ่นใหม่ เช่น การท่องเที่ยวที่ต้องใช้การเคลื่อนไหวของร่างกายและความเข้มข้น เช่น การปีนหน้าผา (Rock Climbing) การกระโดดบันจี้จัมป์ (Bungy Jump) การล่องแพยางในน้ำเชี่ยว (White Water Rafting) เป็นต้น

10. การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เช่นกัน เป็นตลาดกลุ่มเฉพาะหรือ Niche Market เป็นกลุ่มที่มีความสนใจที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษ ซึ่งแรงจูงใจที่จะทำกิจกรรมนี้อาจจะเป็นแรงจูงใจหลักตลอดระยะเวลาของการท่องเที่ยว

นอกจากนั้น Raymond (2003) กล่าวสรุปเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวหนึ่งที่มีมีการพัฒนาจากท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเดิมที่เป็นเพียงการเดินชมปรับเปลี่ยนเป็นการเป็นผู้มีส่วนร่วม ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และเพิ่มพูนทักษะของตน นอกจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญแล้วยังมีคุณสมบัติต่าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว การเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะและการสร้างประสบการณ์จริงแท้ (กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, กรมการท่องเที่ยว, 2560, หน้า 18) ที่กล่าวว่า “การท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้พัฒนาศักยภาพผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้อย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของจุดหมายปลายทางที่ไปเยือน” ซึ่งสอดคล้องกับ UNESCO (2006) ได้กำหนดคำนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า “การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความผูกพันและประสบการณ์ที่แท้จริงผ่านการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในงานศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม และคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยเชื่อมโยงกับคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม” เช่นเดียวกับ Richards and Wilson (2006) อธิบายว่า “กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะ ความเชี่ยวชาญ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น และศักยภาพอันโดดเด่นของสถานที่ที่ไปเยือนมากขึ้น) สอดคล้องกับตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะนี้ สามารถเกี่ยวข้องกับงานศิลปะ หัตถกรรม และการทำอาหาร (Cambell, 2010)

ดังนั้นจากรูปแบบการท่องเที่ยวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวนั้นมีความหลากหลายและแตกต่างกัน โดยมีการพิจารณาจากปัจจัยของการท่องเที่ยวหลายด้าน ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ การผสมผสานของวัฒนธรรม ประเพณี และการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันและมีความแตกต่างกัน เช่น พิจารณาจากลักษณะทรัพยากรทางการท่องเที่ยว หรือ แหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวหรือวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และ พิจารณาจากกิจกรรมของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เป็นต้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวนับว่า เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Tourism Resources) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 หน้า 2-10) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความเชื่อมโยงกัน และยังมีองค์ประกอบย่อย ๆ อีกมากมายที่สัมพันธ์กัน สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่นับเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญหลักในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้ามาเยือน

เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวใดนั้น ย่อมเกิดจากการมีทรัพยากรที่โดดเด่น เป็นจุดขายเพื่อการดึงดูดใจผู้คนที่เดินทางเข้าไปในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น การศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญมาก เพื่อการพัฒนาและสร้างจุดขายทางการท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้าง ของที่ระลึก ถ้ำ และน้ำตก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาความเป็นชนเผ่า และการเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น อีกทั้ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังครอบคลุมไปถึงร่องรอยในอดีตของมนุษย์ รวมถึงหลักฐานทางโบราณคดีทั้งในยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ เช่น ชุมชนโบราณ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ โบราณสถาน กำแพงเมือง คูเมือง เหมืองแร่ ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี วิถีชีวิต/ความเป็นอยู่ (เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพชีวิตในชนบท) ศูนย์วัฒนธรรม สินค้าและหัตถกรรมพื้นเมือง เป็นต้น

2.2.1 ความหมายของทรัพยากรท่องเที่ยว

“ทรัพยากรการท่องเที่ยว” หมายถึง สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น จนถึงระดับภูมิภาค และระดับโลก อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ โดยสิ่งเหล่านั้นจะต้องมีความงดงามแปลกตา มีความสำคัญหรือมีคุณค่า รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตอันดีงามที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมอันทรงคุณค่า และมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ ก็ถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่ได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ ทำเลที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว โดยทั่วไปแล้วทรัพยากรการท่องเที่ยวอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีความสวยงามแปลกตาตามสภาพทางภูมิศาสตร์และธรณีวิทยา เช่น การกระทำของกระแสน้ำและคลื่นบริเวณชายฝั่ง รวมทั้งพื้นที่ที่มนุษย์เข้าไปปรุงแต่งธรรมชาติจนเกิดความสวยงามร่มรื่น ทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้ได้แก่ ภูเขา ถ้ำ อุทยานแห่งชาติ 2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์แต่ละกลุ่มหรือชุมชนได้สร้างขึ้น ประดิษฐ์คิดค้น และยึดถือปฏิบัติกันเป็นระยะเวลายาวนาน ทรัพยากรประเภทนี้แบ่งออกเป็น ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนสถาน และประเภทศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ (อิสริยา เลหาตีรานนท์, 2552)

จิตรา นุช รักสังจา (2550) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่น่าสนใจ เป็นประโยชน์ และมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจหรือจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์และสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าเป็น “สินค้า” ที่มีคุณลักษณะพิเศษที่สามารถดึงดูดให้ “ลูกค้า” หรือนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา “ซื้อ” ถึงที่ตั้งของสินค้านั้น

สุวัฒน์ จูธากรณ์ และคณะ (2545) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และหลักฐานทางโบราณคดีหรือร่องรอยของ สิ่งมีชีวิตในยุคต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อน หย่อนใจและประกอบกิจกรรมนันทนาการ อันนำมาซึ่งความพึงพอใจและ ความสุขในรูปแบบต่าง ๆ ได้

สรุปได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งทรัพยากรนั้น ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

2.2.2 ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยว

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวย่อมมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่มุมมองของชุมชนหรือเจ้าของทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ และในมุมมองของนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้มีการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวนำมาพิจารณาในการตัดสินใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ
2. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเป็นที่มาของรายได้ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่นั้น คนในพื้นที่นั้น ๆ ก็จะมีอาชีพและมีรายได้จากการจัดธุรกิจและบริการให้แก่นักท่องเที่ยว รัฐบาลสามารถเก็บภาษีอากรจากการค้าและภาษีเงินได้ หักยที่สุดเงินจำนวนนั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม เพราะรัฐบาลนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังเป็นเงินส่วนที่นำไปช่วยชดเชยภาวการณ์ขาดดุลการค้ากับต่างประเทศอีกด้วย
3. ช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตและทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในท้องถิ่นของตนช่วยให้ประชาชนสามารถผ่อนคลายจากภาวะจำเจ ดึงเครียดจากการประกอบกิจการ ทำให้สามารถประกอบกิจกรรมนันทนาการได้ ส่งผลให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ เป็นประชากรที่มีคุณภาพ ที่สำคัญคือ การที่ผู้คนมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ย่อมมีรายได้ และสามารถซื้อหาสินค้าอุปโภค บริโภคและบริการต่าง ๆ ให้กับตนเองได้ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นไปด้วย นอกจากนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นยังมีส่วนช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับประชาชนด้วย เพราะสถานที่ท่องเที่ยวเปรียบได้กับห้องปฏิบัติการที่ผู้คน โดยเฉพาะเยาวชน สามารถเรียนรู้ได้จากของจริง เช่น เด็กนักเรียนที่เรียนรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์ในห้องเรียน หากได้มีโอกาสไปสัมผัสสัตว์ป่า ได้เรียนรู้จากของจริง ได้เห็นต้นไม้และสัตว์ชนิดต่าง ๆ ในป่าจริง ๆ นอกจากจะทำให้เข้าใจในเรื่องพืชและสัตว์ได้ดียิ่งขึ้นแล้ว ยังอาจจะเสริมสร้างให้เยาวชนเกิดความรักและความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นด้วย
4. สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักและยอมรับของคนทั่วโลก ย่อมจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ เช่น ประเทศไทยมักได้รับคำชมจากชาวต่างประเทศเสมอว่าเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวสวยงาม น่าสนใจ หลากหลาย ซึ่งนำความภาคภูมิใจมาสู่คนไทยทุกคน
5. สะท้อนให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาบรรพชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวนมากได้สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพชนที่ล้ำลึก เป็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนในรุ่นปัจจุบัน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงถึงการมีวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมอันประณีตงดงาม เป็นต้น
6. ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนา ประโยชน์มากมายที่ผู้คนได้รับจากทรัพยากรการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ไม่สูญหายไป หากมีการ

นำไปใช้ ก็จะมีการจัดการและใช้อย่างระมัดระวัง มีการบริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึก โดยคำนึงถึงอนุชนคนรุ่นต่อ ๆ ไปด้วย

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งประเภททรัพยากรทางธรรมชาติโบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรมจัดเป็นองค์ประกอบของระบบการท่องเที่ยว นอกจากบริการการท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนได้จึงนับได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสำคัญมากต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวดังนี้

1. ความสำคัญด้านจิตวิทยา

1.1 เป็นสิ่งดึงดูดใจให้มีการเดินทางท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวนับเป็นปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวนำมาพิจารณาในการตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่นั้นหรือไม่

1.2 เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความสุขลดความตึงเครียด ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งประเภทความสวยงามตามธรรมชาติหรือประเภทโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมสามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจให้หายจากความเครียดจากภาระหน้าที่ประจำได้

2. ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

2.1 เป็นแหล่งที่มาของรายได้ของท้องถิ่น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวย่อมก่อให้เกิดการสร้างงาน อาชีพให้กับท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การผลิตสินค้าที่ระลึก จำหน่ายนักท่องเที่ยว การจัดบริการที่พักให้ลักษณะโฮมสเตย์ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2 เป็นแหล่งที่มาของรายได้ของธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เมื่อนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวโดยย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว จึงทำให้สามารถกระจายรายได้สู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจขายของที่ระลึก ธุรกิจขนส่ง เป็นต้น

2.3 เป็นแหล่งที่มาของรายได้ภาครัฐ รัฐบาลสามารถเรียกเก็บภาษีอากรจากการค้าและภาษีเงินได้จากผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งรัฐสามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศและช่วยชดเชยภาวะการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศได้

3. ความสำคัญด้านสังคม

3.1 ช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ประชาชนที่อาศัยในบริเวณที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์จะมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เพราะสามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์แข็งแรง และยังช่วยให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชนดีขึ้นด้วยการมีรายได้จากการท่องเที่ยวทำให้มีอำนาจซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคต่าง ๆ ได้มากขึ้น ทั้งยังช่วยลดปัญหาอาชญากรรมในสังคมได้

3.2 ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับประชาชน เนื่องจากการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้ได้สัมผัสของจริงได้รับประสบการณ์ตรงย่อมส่งผลให้เกิดทัศนคติที่กว้างไกล เกิดความประทับใจ และช่วยเสริมสร้างให้เกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น

3.3 ช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนทั่วโลกย่อมนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีกล่าวชมประเทศไทยเสมอว่าเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สวยงามน่าสนใจมีความหลากหลายน่าตื่นตาตื่นใจซึ่งนำความภาคภูมิใจมาสู่คนไทยทุกคน

4. ความสำคัญด้านวัฒนธรรม

4.1 แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เช่น ภาษา การแต่งกาย วิถีชีวิต การละเล่น งานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น นับเป็นสื่อซึ่งแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและของประเทศชาติ

4.2 สะท้อนให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาบรรพชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวนมากได้สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพชนที่ล้ำลึก เป็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนในรุ่นปัจจุบัน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงถึงการมีวัฒนธรรม เช่น การไหว้ ความมีน้ำใจไมตรี ลักษณะของสถาปัตยกรรมอันประณีตงดงาม เป็นต้น

5. ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่นที่เน้นการนำเอาทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ จากประโยชน์ที่เกิดขึ้นมากมายที่ตนได้รับจากทรัพยากรการท่องเที่ยวทำให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมไม่เสื่อมสลาย การนำทรัพยากรไปใช้อย่างระมัดระวัง มีจิตสำนึกและมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

2.2.3 คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource Attributes)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ควรมีลักษณะหลักที่สำคัญ 4 ประการ หรือเรียกว่า 4As คือ

1. *ความดึงดูดใจ (Attraction)* ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือ มีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัวอันมีสาเหตุมาจาก

1.1 มีความงามตามธรรมชาติเช่น ชายหาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงาม รวมทั้งปลาชนิดต่าง ๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้นานาชนิดหรือความงามตามที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขา เป็นต้น

1.2 มีลักษณะของเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่น การจัดขบวนบุปผชาติหรือการตกแต่งขบวนพาเหรดและการแสดงในเทศกาลต่าง ๆ การแสดงแสง สี เสียง ในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. *ความสามารถในการเข้าถึงง่าย (Accessibility)* ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก หากมีความสะดวกในการเดินทางเที่ยวชม หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด นักท่องเที่ยวจะเกิดอรรถรสในการท่องเที่ยวได้มาก ดังนั้น แม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน สะพาน ที่จอดรถ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว

3. *ความประทับใจ (Amenity)* ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจและสบายซึ่งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาท วัด วัง โบราณสถานต่าง ๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต หรือแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติทางบก และทางทะเลหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น การร่วมงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ในประเทศไทย เป็นต้น

4. องค์ประกอบของการบริการ (Ancillary Service) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดสรรการบริการด้านต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงาน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้แก่

4.1 การบริการด้านการตลาด เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

4.2 การประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และการจัดระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

2.2.4 ลักษณะที่ดีของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความดึงดูดใจ (Attraction) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรมีความดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ความน่าสนใจหรือสิ่งดึงดูดแต่ละแหล่งท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันตามลักษณะของทรัพยากร เช่น ความงามตามธรรมชาติของหาดทราย ชายทะเล แนวปะการังที่มีความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้นานาชนิด หินงอกหินย้อยภายในถ้ำ น้ำตกหินปูนที่มีน้ำไหลลดหลั่นเป็นเชิงชั้น หรือความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัดวาอาราม พระพุทธรูปที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม พระราชวังโบราณ เป็นต้น หรือลักษณะของเหตุการณ์สำคัญ เช่น เทศกาลประเพณีแต่ละท้องถิ่นที่แปลกตาหาชมได้ยาก เป็นต้น

2. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หากแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงก็จะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกก็จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ถนน ที่จอดรถ ท่าเรือ เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเข้าถึงของนักท่องเที่ยว

3. ความพร้อมของอุปทานการท่องเที่ยว (Infrastructure) สถานที่ท่องเที่ยวนอกจากมีองค์ประกอบในด้านความดึงดูดใจของทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว ควรต้องมีความพร้อมในปัจจัยของสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ รวมถึงความพร้อมของการบริการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว การขนส่ง ป้ายบอกทาง บริการข้อมูลข่าวสารและสินค้าที่ระลึก รวมทั้งสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือระบบการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนพื้นที่ โดยปกติแล้วสิ่งที่อำนวยความสะดวกเหล่านี้ หน่วยงานภาครัฐจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาในลักษณะของการบริการประชาชนในรูปแบบของโครงสร้างพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาควรให้สอดคล้องกับลักษณะและความจำเป็นของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย

4. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Legislation) กฎหมายและระเบียบที่กำหนดเพื่อควบคุมดูแลให้เกิดความเรียบร้อยและปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว โดยหน่วยงานของรัฐที่กำหนดขึ้นดูแลแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่จะต้องนำไปปฏิบัติและควบคุมอย่างจริงจังไม่ละเลย นอกจากนี้จะเป็นการช่วยให้การจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพแล้วยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

2.2.5 ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) กล่าวถึงความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ในฐานะเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยวที่จะขายหรือสร้างแรงดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมและศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นและเป็นที่น่าสนใจ แบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล ชายหาด เกาะ เป็นต้น
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและศาสนสถาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความสำคัญด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนาและสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้ เช่น เมืองโบราณ พระราชวัง ปราสาทหิน พิพิธภัณฑน์ วัด โบสถ์ พระพุทธรูป เป็นต้น
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ และการถ่ายทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกาย สถาปัตยกรรม ภาษา ดนตรี การละเล่น งานเทศกาล ประเพณี ศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทมนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมีการสร้างกิจกรรมใหม่หรือปรับปรุงให้สถานที่ที่มีความหลากหลายในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น สวนสัตว์ ศูนย์เกษตร สวนส้ม สวนสนุก สถานที่ชมทิวทัศน์ สถานที่ซื้อสินค้า เป็นต้น

2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

ในขณะที่การท่องเที่ยวมีความสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างรายได้ สร้างงาน ส่งเสริมการลงทุน และก่อให้เกิดการพัฒนาในหลายด้านแก่จุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวไปเยือน อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้ามการท่องเที่ยวได้รับการกล่าวขานว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อผลเสียต่อสภาพแวดล้อมทั้งของแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม และชุมชน จากการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ณ เมืองแวนคูเวอร์ประเทศแคนาดา หรือที่เรียกกันว่า GLOBE '90 Conference ซึ่งการประชุมในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) จากผลการประชุมในครั้งนี้ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไว้ดังนี้

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพพร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศได้ด้วย (GLOBE '90, 1990)

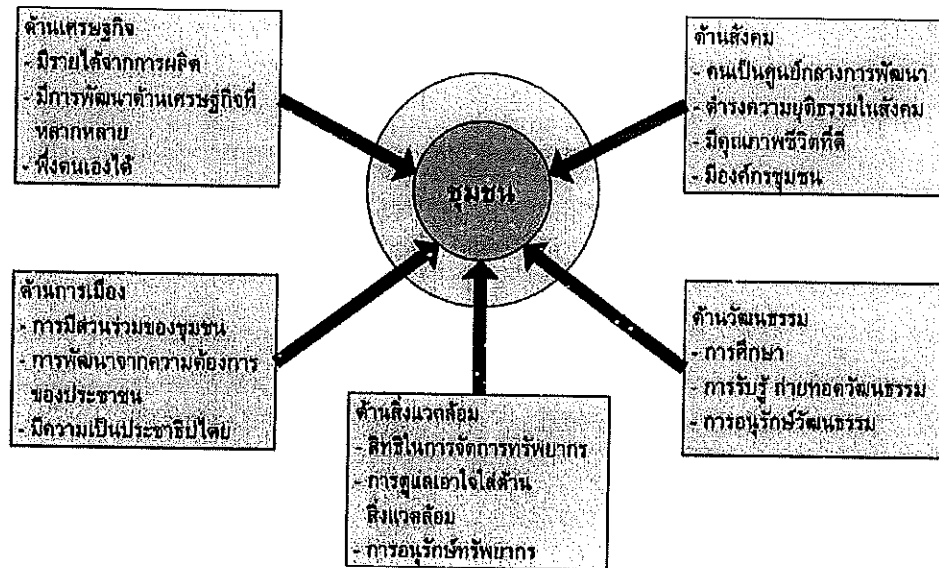
ตามทฤษฎีของ GLOBE '90 (1990) การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีเป้าหมายโดยรวมดังนี้ 1) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ 2) เพื่อสร้างดุลยภาพใน

การพัฒนา 3) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น 4) เพื่อให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว
5) เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันเป็นสิ่งซึ่งทั้ง 4 วัตถุประสงค์ข้างต้นต้องพึ่งพาอย่างยิ่ง

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยหลายมิติ ซึ่ง Tourism Canada (1990) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) คือ การท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบสนับสนุนชีวิต (Life Supporting System)

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 1997) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้ หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 1) มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ ในการทดแทนฟื้นฟู ให้สามารถผลิตและให้บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดถอยหรือเสื่อมโทรมลง ครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และความต้องการของชุมชน 2) มีการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น 3) ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว 4) ให้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทรัพยากร และวิถีชีวิต 5) เน้นการออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น 6) เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ 7) เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานการตัดสินใจ และการติดตามตรวจสอบ

จากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนจนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนานั้นต้องเริ่มต้นจากชุมชนท้องถิ่นภายใต้มิติต่าง ๆ (ภาพประกอบ 1) ดังนี้ (พจนานุกรม, 2546) 1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมนี้ควรก่อให้เกิดการเรียนรู้ และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด 2) มิติด้านการเมือง กิจกรรมนี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน 3) มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมนี้ควรสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยน (เมือง-ชนบท) เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการรู้เท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน 4) มิติด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมนี้ควรนำไปสู่การกระจายรายได้และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้เกิดกับชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นประชาชนในพื้นที่จะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง โดยไม่เกิดความขัดแย้งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 1 องค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ของการพัฒนาชุมชน
ที่มา: พจนานุกรม (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. หน้า 20

ภายใต้มิติต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นและหลักการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในด้านการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กันไปตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนท้องถิ่น ที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณข้างเคียง (Mihalic, 2000; Halme, 2001; Huybers and Bennett, 2003)

2.3.1 ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอเพียงพอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่น้อยที่สุดอย่างยั่งยืน โดยสรุปลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 6 ประการดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทุกแห่ง
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนผลประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

ในขณะที่ อุซาวตี พูลพิพัฒน์ผล (2545) สรุปลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว และสามารถมอบประสบการณ์ันทนาการที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) หมายถึง การเน้นคุณภาพของสามส่วนหลัก คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) หมายถึง ความสมดุลระหว่างความต้องการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และขีดความสามารถของทรัพยากร

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางสำคัญเพื่อเป็นกรอบหรือทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากรายงานของ The Brundtland Report ให้คำนิยาม ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ว่า “การพัฒนาที่สนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไป” (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559) ในการประชุม Earth Summit ที่ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ปี 1992 กล่าวถึงประเด็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เน้นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่เกื้อหนุนของแต่ละมิติให้ยั่งยืน แม้การท่องเที่ยวตามกระแสนิยม (Mass Tourism) ยังตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก

แต่จากกระแสของการปรับเปลี่ยนของการพัฒนาสู่ความยั่งยืน มีการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกอื่น ๆ เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลดการเกิดผลกระทบ เศรษฐกิจ และตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม สร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว และเจ้าของบ้าน สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจส่งผลต่ออนุรักษ์และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (The International Ecotourism Society, 1990)

การท่องเที่ยวสีเขียว เน้นความสำคัญของคน สถานที่ โลก (People Place Planet) สิ่งแวดล้อมจะดีขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัยการผูกพันเอาใจใส่ของผู้มาเยือน ลูกจ้าง เจ้าของอุปทาน และชุมชน ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงและแนวทางการปฏิบัติที่ดีของท้องถิ่น ใส่ใจในสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และต้องเกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจในขณะที่ผลักดันการลดก๊าซคาร์บอน และการใช้ทรัพยากร (Green Tourism Scottish Impacts Report, 2018) และ พัชรสกร กนิษฐสุนทร (2559) การท่องเที่ยวสีเขียวเป็นแนวคิดทางการท่องเที่ยวภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่เน้นการไม่ปรับ หรือเปลี่ยน หรือรบกวนแหล่งท่องเที่ยว ทำลายทรัพยากรทางการท่องเที่ยว อีกทั้งส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรทางน้ำ พลังงาน การป้องกันมลภาวะ ของเสีย และความหลากหลายของชีวภาพของแหล่งท่องเที่ยว และสรุปองค์ประกอบของแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวเป็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวสีเขียว ด้านผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวสีเขียว ด้านนักท่องเที่ยวสีเขียว ด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมการท่องเที่ยวสีเขียว

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่ถูกผลักดันให้เกิดการพัฒนาขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวภายใต้กระแสหลัก 3 ประการ (1) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ และ (3) กระแสความต้องการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่น (กรมการท่องเที่ยว, 2557) อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเพื่อชุมชน บริหารจัดการโดยชุมชน ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุ่งสร้างการปฏิสัมพันธ์ และผูกพันระหว่างเจ้าบ้าน กับผู้มาเยือน (พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอม, 2556; วีระพล ทองมา, 2559; ณีภูษพัชร มณีโรจน์, 2560) โดยหลักการของความสำเร็จในการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เน้นฐานทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีการพึ่งพากัน และใช้อย่างยั่งยืน (2) องค์กรชุมชน เน้นการใช้ทุนมนุษย์ ทั้งนักปราชญ์ ผู้มีความรู้ และการเป็นเจ้าของและการเข้ามามีส่วนร่วม (3) การจัดการ เน้นการปฏิบัติตามกฎกติกา มีกลไกในการเชื่อมโยงการทำงาน การกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม (4) การเรียนรู้ เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือนให้เข้าถึง เข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรม และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2554; พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอม, 2556) ในขณะที่ ณีภูษพัชร มณีโรจน์ (2560) สรุปลักษณะองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็น 8 องค์ประกอบ โดยมีประเด็นเพิ่มเติมคือ (5) การมีส่วนร่วมของชุมชน (6) สิ่งอำนวยความสะดวก (7) การจัดการอย่างยั่งยืน (8) พัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชน และมีการพัฒนามาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยมีการพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน และเกณฑ์ 176 ข้อ (พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอม, 2556)

การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยความสำคัญดังกล่าวนี้จะสนับสนุนให้เห็นถึงความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น การเคารพหรือเห็นคุณค่าในสิ่งแวดล้อม เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวก็จะต้องไม่ทำลายความดั้งเดิม ไม่ใช่ทรัพยากรมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น การเคารพหรือเห็นคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นไม่เปลี่ยนแปลง หรือฝืนกฎความเชื่อของชุมชน ตลอดจนเคารพและเห็นคุณค่าระหว่างกันของเพื่อนมนุษย์ เช่น การเคารพในความเป็นเจ้าของบ้านที่ไปเยือน การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยว และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและลดผลกระทบเชิงลบ (TAT Academy, 2018) โดยหัวใจหลักหรือเกณฑ์หลักสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ คือ ความรับผิดชอบต่อมุ่งเน้นความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนด้านสังคม ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ Ford and Acott (2015) กล่าวคือ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ เช่น การขายประสบการณ์ตามเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสร้างตราสินค้าและภาพลักษณ์ที่แตกต่างและโดดเด่น การสร้างสรรค์และสร้างเพิ่มคุณค่าอย่างมีจริยธรรม อย่างรับผิดชอบต่อและคุณภาพ การสร้างโอกาสจากการท่องเที่ยวแก่คนในท้องถิ่น เช่น รายได้ การสร้างอาชีพ เป็นต้น ความยั่งยืนด้านสังคม เช่น ความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การคำนึงถึงลดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น สิ่งก่อสร้าง กิจกรรมทางการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ การสร้างการตระหนักรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมอย่างรับผิดชอบต่อ การสร้างการตระหนักรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าของสิ่งแวดล้อม

2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านหัวทาง

ประวัติความเป็นมา

ประวัติบ้านหัวทางมีการเล่าขานกันมาว่า เมื่อก่อนในทะเลแถบนี้ มีเกาะอยู่ 2 เกาะ วันหนึ่งได้มีเรือสำเภาลำหนึ่งวิ่งผ่านมา ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ไม่มีใครทราบว่าเป็นเรือลำดังกล่าวมาจากไหน เกิดพายุพัดเรือแตกและอัปปางลง (จมลง) จนทำให้คนที่อยู่ในเรือ ซึ่งมีด้วยกัน 2 คนพี่น้อง โดนคลื่นซัดแยกจากกันไปคนละเกาะ คนพี่มีชื่อว่า “เปาะ” ส่วนคนน้องชื่อ “ลาหงา” ต่อมาคนทั้งสองก็ได้เสียชีวิตลงบนเกาะ 2 เกาะ ต่อมาหลายชั่วอายุคนมีคนเข้ามาอาศัยทำให้ทะเลที่คั่นกลางระหว่าง 2 ดินเป็นดินดอน และไม่มีคลองเกิดขึ้นเลยตั้งชื่อเกาะ 2 เกาะ ตามคนที่เสียชีวิตทั้งสองคือ คนที่เข้ามาอาศัยที่บ้านหัวทางสองคนพี่น้อง “โต๊ะควนเปาะ” กับ “โต๊ะลาหงา”

หลังจากทั้งสองคนเสียชีวิตก็มีชาวบ้านเข้ามาอาศัยอยู่ 5 หลังคาเรือน ตระกูลที่เข้ามาอยู่แรก ๆ คือ ตระกูล “ตั้งหวัง” หลังจากนั้นก็มีลูกมีหลานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และมีคนที่ชาวบ้านนับถือ 2 คน คนหนึ่งชื่อ “วา สอเหลม” และอีกคนหนึ่งชื่อว่า “อูสมาน” ต่อมาก็มีตระกูลใหญ่อยู่ 3 ตระกูลหลัก ๆ ในสมัยก่อน ชาวบ้านที่อยู่อาศัยได้เคารพบูชา “โต๊ะลาหงา” เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ มีการบนบานศาลกล่าว ขอพร เป็นสัมปทาน หลังจากนั้นชาวบ้านเรียนรู้ศาสนามากขึ้นคนส่วนใหญ่ในนั้นที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ การกราบไหว้สิ่งต่าง ๆ ที่เคารพบูชา หรือเชื่อถือก็ได้หายไป เนื่องจากขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม เพราะอิสลามให้นับถือ “องค์อัลลอฮ์” เพียงองค์เดียว

แต่เดิมนบ้านหัวทางใช้ชื่อหมู่บ้านว่า “ลาหงา” ภาษาอาหรับว่าการประชุมหรือการรวมตัว เป็นท่าเรือเก่าใช้เดินทางและค้าขาย ปัจจุบันคือบ้านหัวทาง ที่มาจากภาษาชาวบ้าน หมายถึงการรวมตัวเช่นเดียวกัน

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

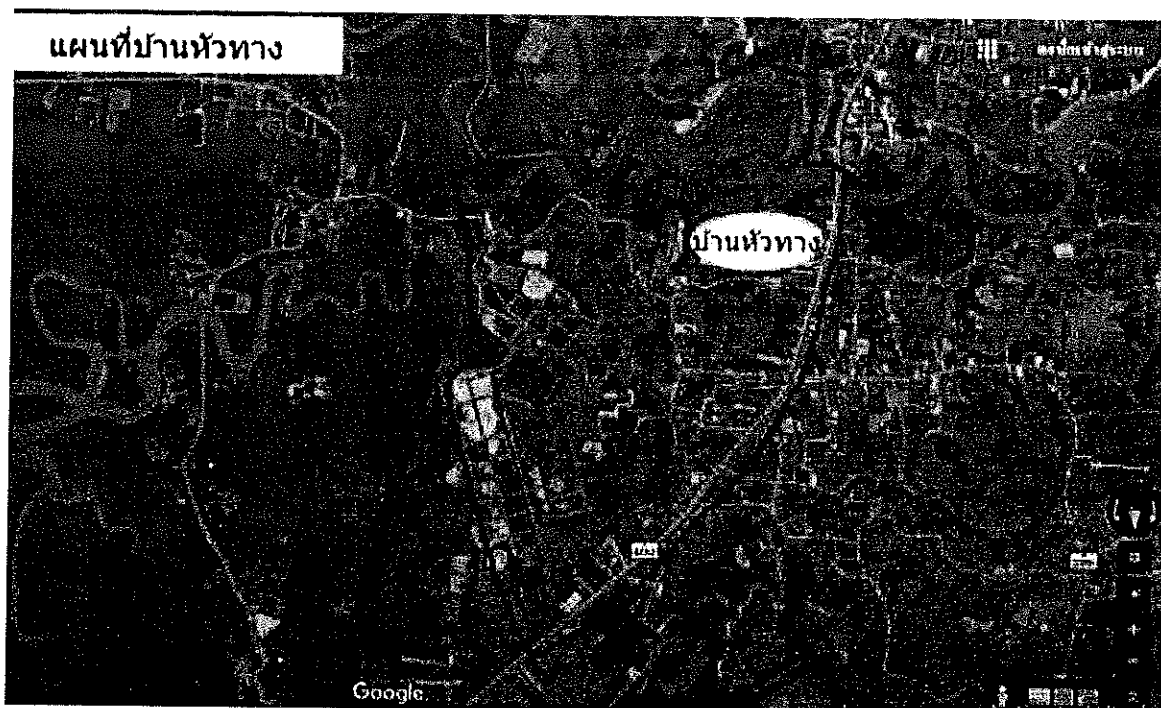
บ้านหัวทาง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ห่างจากที่ว่าการอำเภอละงู ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามถนนสายห้วยวังใหญ่ปากบาราประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ในความรับผิดชอบ ขององค์การบริหารส่วนตำบลละงู

ทิศเหนือ ติดต่อกับ คลองละงู

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านตะโละใส หมู่ที่ 4 ตำบลปากน้ำ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 บ้านลาหงา ตำบลละงู

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านท่ายาง ตำบลปากน้ำ

ภาพที่ 2 แผนที่บ้านหัวทาง

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอละงู จังหวัดสตูล. (2561). หมู่บ้านสารสนเทศต้นแบบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. หน้า 7

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่บ้านหัวทาง มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 2,000 ไร่ เป็นที่ราบสลับเนินเขา ลักษณะภูมิประเทศบ้านหัวทาง มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีคลองละงูไหลผ่านออกสู่ทะเลอันดามัน ลักษณะดินเป็นดินร่วนผสมดินเหนียว เหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา/ปาล์มน้ำมัน ด้วยความหลากหลายทางพื้นที่ ทำให้มีอาชีพหลากหลาย เช่น การทำสวนยาง/ปาล์มน้ำมัน การทำประมง เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง รับราชการ เป็นต้น

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ บ้านหัวทาง หมู่ที่ 6 ตำบลละงูเป็นพื้นที่เขตร้อนชื้น มี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูฝน และ ฤดูร้อน มีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - ธันวาคม

การประกอบอาชีพ

ด้วยบ้านหัวทางเป็นหมู่บ้านมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สองข้างคลองที่เต็มไปด้วยต้นลำพูเป็นที่อาศัยของหิ่งห้อย กุ้ง หอย ปู ปลา มีปายาขยเลนที่อุดมสมบูรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ อีกมากมายจากสภาพทั่วไปของหมู่บ้านมีลักษณะเป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีคลองละงูไหลผ่านออกสู่ทะเลอันดามัน ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพหลากหลาย ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านหัวทางประกอบอาชีพ ดังนี้ อาชีพเกษตรกรรม ประมาณ 84 อาชีพรับจ้าง ประมาณร้อยละ 7 ข้าราชการ ประมาณร้อยละ 5 และอาชีพอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 4 ของครัวเรือนทั้งหมด จึงเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่คนในชุมชนมีอาชีพหลัก คือ การทำสวนยาง สวนปาล์ม ประมง และอาชีพรอง คือ รับจ้างทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมการทำสวนยางพารา เลี้ยงสัตว์ ทำสวนปาล์มน้ำมันประมงพื้นบ้าน หาปู หาหอย ตกกุ้ง หาปลา เลี้ยงปลากระชัง

ปลาชนิด ปลาทับทิม ปลาน้ำจืด ซึ่งการประกอบอาชีพในลำคลอง และในทะเล แต่ละคนจะใช้เครื่องมือตามความถนัดของตัวเอง (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอละงู จังหวัดสตูล, 2561)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิต

ปีทมา เอียดดี และคณะ (2559) ทำการศึกษาภายใต้โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล กล่าวถึงทรัพยากรในพื้นที่ สรุปได้ดังนี้ ทุนทรัพยากรที่มีในพื้นที่ชุมชน และการดำรงชีวิตของชาวบ้านมีการเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ได้แก่ การจับกุ้งแม่น้ำ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต้นจาก การตัดปู การหาหอย การทำเสวียนหม้อ ชนม์โกยปุติยะ ปลาส้ม หอยดอง กระจ่างสายไหมโครเซท ผ้าคลุ้มสตรี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ทางชุมชนพบปัญหาด้านภูมิปัญญา คือ ด้านการจักสาน และการดำหอย เนื่องจากด้านการจักสาน โดยการทำให้เสวียนหม้อ กระจ่าง เมื่อก่อนได้ประกอบอาชีพทำเสวียนหม้อขายในตลาดละงู เป็นอาชีพหลัก แต่ต่อมาเสวียนหม้อกลับไม่ได้รับความนิยมอีก จึงได้กลับมาทำต่อที่บ้าน เพื่อให้พ่อค้าคนกลางหรือคนในชุมชนมารับซื้อไป และในช่วงหลังก็ได้มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนมาเรียนรู้เรื่องการทำเสวียนหม้อ แต่ก็ไม่มีตลาดรองรับสินค้า ก็ได้แยกย้ายกันไป แต่นางฮาซีสะ ก็ยังทำอยู่ถึงแม้จะไม่มี การสนับสนุนการตลาดให้ก็ตาม

ส่วนการดำหอยของชุมชนก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เพราะปัจจุบันนี้คนที่สามารถดำหอยได้มีเพียงไม่กี่คน ซึ่งการดำหอยปุงปิง เป็นวิธีการที่หาได้ยากแล้วในปัจจุบัน เพราะเปลี่ยนไปใช้วิธีการลากที่ส่งผลให้หอยลดลงด้วย เนื่องจากการลากหอยจะติดทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นตัวใหญ่หรือตัวเล็ก แต่การดำหอยเราสามารถเลือกเอาเฉพาะตัวใหญ่ได้

แหล่งบริการ/แหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่1 แหล่งบริการ/แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งบริการ	แหล่งท่องเที่ยว
1. มัสยิด 1 แห่ง	1. ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. บานาชะ 3 แห่ง	2. ศูนย์การเรียนรู้การเลี้ยงปลานิล/ปลาทับทิม
3. โรงเรียนตาติกา 1 แห่ง	3. กลุ่มจักสาน
4. อาคารอเนกประสงค์ 1 แห่ง	4. จุดชมวิวคลองละงู
5. ร้านค้าประชารัฐ	5. จุดชมหิ่งห้อย
6. ป้อมชุดรักษาความสงบหมู่บ้าน 1 แห่ง	6. ปราสาทหินพันยอด
	7. ตุเลนตั้ง (หินขวาง)
	8. จุดชมหอยปะ/บาหอยเจ
	9. ชุมมอโมงค์ป่าชายเลน
	10. คลองละงู

ทรัพยากรธรรมชาติบ้านหัวทาง

คลองบ้านหัวทาง หรือคลองละงู คลองบ้านหัวทางมีความยาวประมาณ 83 กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาด้านใต้ของจังหวัดตรัง และสงขลา โดยไหลมาทางด้านเหนือของจังหวัด มาตามแนวเส้นแบ่งเขตอำเภอละงู และอำเภอควนกาหลง มาบรรจบกับคลองปากบารา ด้วยความสมบูรณ์ของลำคลองทำให้มี

ทรัพยากรแหล่งน้ำมากมาย เช่น กุ้ง หอย ปู และ ปลา และมีหิ้งห้อยตลอดแนวลำคลองล่ง เนื่องจากมีต้นลำพูจำนวนมาก ส่วนเส้นทางเชื่อมต่อของคลองหัวทางนั้นมีความสำคัญ เช่น ปากแยกบ้านหัวทาง เป็นสถานที่อาศัยของปลาจำนวนมาก คดโค้งวังตง เป็นสถานที่ที่มีเต่าทะเลมาวางไข่จำนวนมาก เป็นพื้นที่ของป่าจาก และมีหอยปุงปึงจำนวนมาก คลองบ่อเพลง เป็นคลองแคบ เคยเป็นสถานที่ที่มีเปลือกหอยจำนวนมาก ส่วนด้านบนฝั่งมีสวนยางและสวนปาล์ม คลองปีใหญ่ เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมาหาหอยปีะ ตักปู ทอดแห ส่วนริมตลิ่งจะมีป่าโกงกาง

อัตลักษณ์ของหมู่บ้าน

บ้านหัวทางมีความโดดเด่นในด้านของการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากความต้องการของคนในชุมชน เกิดการรวมกลุ่มในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้สามารถสร้างรายได้เชื่อมโยงกับหมู่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่อุทยานธรณีของสตูล ที่ประกาศเป็นอุทยานธรณีโลกแห่งแรกของประเทศไทย การท่องเที่ยวชุมชนของบ้านหัวทางจึงเปรียบเสมือนเป็นต้นทางในการนำมาซึ่งการพัฒนาอาชีพ เป็นจุดในการสร้างเอกลักษณ์ให้กับบ้านหัวทางอำเภอละงู และจังหวัดสตูล

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนนั้น เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่าง นักวิชาการหลายท่านจึงให้ความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในหลายมุมมอง ทั้งสินค้าทางการท่องเที่ยว การบริการ รวมทั้งองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างเช่น การศึกษาของ ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2561) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยว และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า 1) สินค้าทางท่องเที่ยวทั่วไปและกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถแบ่งตามลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภูเขา พื้นที่ราบ และพื้นที่ติดชายทะเล โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ 2) การบริการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การบริการที่พัก การบริการอาหาร สินค้าของที่ระลึก และมีคัคเทศก์ 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพบว่า ทุกชุมชนได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังคงขาดป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว การบริการของชุมชน ประกอบด้วย ที่พักโฮมสเตย์ รีสอร์ทชุมชน อาหารท้องถิ่น สินค้าของที่ระลึกที่ผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่น และนักสื่อความหมายท้องถิ่น ชุมชนเกือบทั้งหมดขาดแคลนโดยสารในการเข้าถึงชุมชนวิถีพุทธคลองแดน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 และชุมชนทรายขาวมีศักยภาพสูงสุดทั้งในด้านของแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวตามลำดับ และชุมชนยังต้องปรับปรุงความปลอดภัยและการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่ ฌ์ภูษพัชร มณีโรจน์ (2560) สรุปลงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรมการท่องเที่ยว องค์กรชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการอย่างยั่งยืน สร้างการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน สำหรับห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น เป็นเครือข่ายความร่วมมือของบุคคล กลุ่มคน ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยการเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยว ทั้งการขนส่ง ที่พัก

สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก ลูกค้า การตลาดและการขาย การจัดนำเที่ยว การจัดหาอาหาร และเครื่องดื่ม ธุรกิจกรีต การผลิตอาหาร การกำจัดของเสีย และการนำกลับมาใช้ใหม่ ระบบไฟฟ้า ประปา โครงสร้างพื้นฐาน แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว งานฝีมือ วัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นการจัดการห่วงโซ่อุปทาน เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากการสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และส่งมอบการบริการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้โดยแต่ละห่วงโซ่จะต้องทำงานประสานกันอย่างใกล้ชิด ทั้งห่วงโซ่ของนักท่องเที่ยว ตัวแทนกลาง ผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยว ผู้ให้การสนับสนุนการบริการนักท่องเที่ยว และห่วงโซ่โครงสร้างพื้นฐาน

มุมมองของการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น จากการศึกษาของวิทยา ชินบุตร (2561) เรื่อง การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากประชาคมอาเซียน สรุปผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากประชาคมอาเซียน ทรัพยากรการท่องเที่ยว จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในระดับสูง ทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจ จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับสูง ด้านความเป็นมิตรไมตรี จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง นำเสนอแนวทางการพัฒนา แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน พัฒนาศูนย์ให้บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาที่พักที่ได้มาตรฐาน พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก ยกกระดับมาตรฐานการรักษาความปลอดภัย พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ จัดทำคู่มือสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาสินค้าพื้นถิ่น ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่ชุมชน พัฒนาความสามารถด้านภาษาต่างประเทศแก่บุคลากรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวกับจังหวัดอื่น ๆ ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกัน

สำหรับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวนี้ นักวิชาการได้มีการนำเสนอแนวคิดอย่างหลากหลาย เช่น ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร และคณะ (2559) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ได้นำผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่และการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียวมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปเป็นแนวทางการจัดการศักยภาพการท่องเที่ยว จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว มี 2 ส่วน คือ แผนการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และแผนการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งทั้งสองส่วนเน้นการมีส่วนร่วมในการพิจารณาการออกระเบียบข้อบังคับ การอนุรักษ์ฟื้นฟู การปกป้องทรัพยากรต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งการศึกษาประเมินผลกระทบ การหาแนวทางลดผลกระทบทางลบ โดยเน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน ทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่น 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งการบริการรถนำเที่ยว การกำหนดตารางเดินรถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การจัดการป้ายบอกทางที่ชัดเจน รวมทั้งการดูแลสภาพของป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น จัดทำแผนที่หรือแผนผังของแหล่ง

ท่องเที่ยวโดยติดตั้งในจุดสำคัญ และจุดที่นักท่องเที่ยวจะเข้าถึงในอันดับแรก การก่อสร้างและการกำหนดเส้นทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยว การจัดศูนย์บริการ พร้อมบุคลากร ระบบการจัดการขยะมูลฝอย การควบคุมราคาสินค้าและบริการ การประชุมและทำความเข้าใจกับชุมชน การจัดห้องน้ำที่ถูกลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว และการจัดสถานที่จอดรถที่เหมาะสมและพอเพียง 4) ด้านความปลอดภัย เน้นการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อบังคับในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง 5) ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ โดยคำนึงถึงมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านนิเวศวิทยา และด้านความรู้สึก ร่วมกันประเมินความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ และให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่ อีกทั้งวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่นด้วย 6) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งการจัดอบรมให้ความรู้ และส่งเสริมชุมชนด้านผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และการจัดตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนในการดำเนินงาน

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา กับพื้นที่เชื่อมโยง (ดวงธิดา พัฒน์ ธนิตา แสงวิเชียร และกาญจนาถ จงภักดี, 2561) ทำการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อสำรวจและคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กับจัดทำปฏิทินกิจกรรมตลอดทั้งปีของจังหวัดสงขลา กับพื้นที่เชื่อมโยง (พัทลุง นครศรีธรรมราช ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึงลักษณะวัฒนธรรมใน 4 ประเภท ดังนี้ ด้านสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะ ดนตรี และวรรณกรรมท้องถิ่น ด้านศาสนา และประเพณี แนวทางการพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถนำเสนอแนวทางโดยแบ่งกลุ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพโดดเด่น และสามารถเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ได้แก่ ด้านการยกระดับมาตรฐานการให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนของพื้นที่ และกลุ่มที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในระดับปานกลาง เน้นการค้นหาเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตน และการเชื่อมโยงเส้นทางหรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งสามารถสรุปเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อความศรัทธา กิจกรรมการท่องเที่ยวตามสุนทรียศาสตร์ กิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาล และงานประเพณี กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรม ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

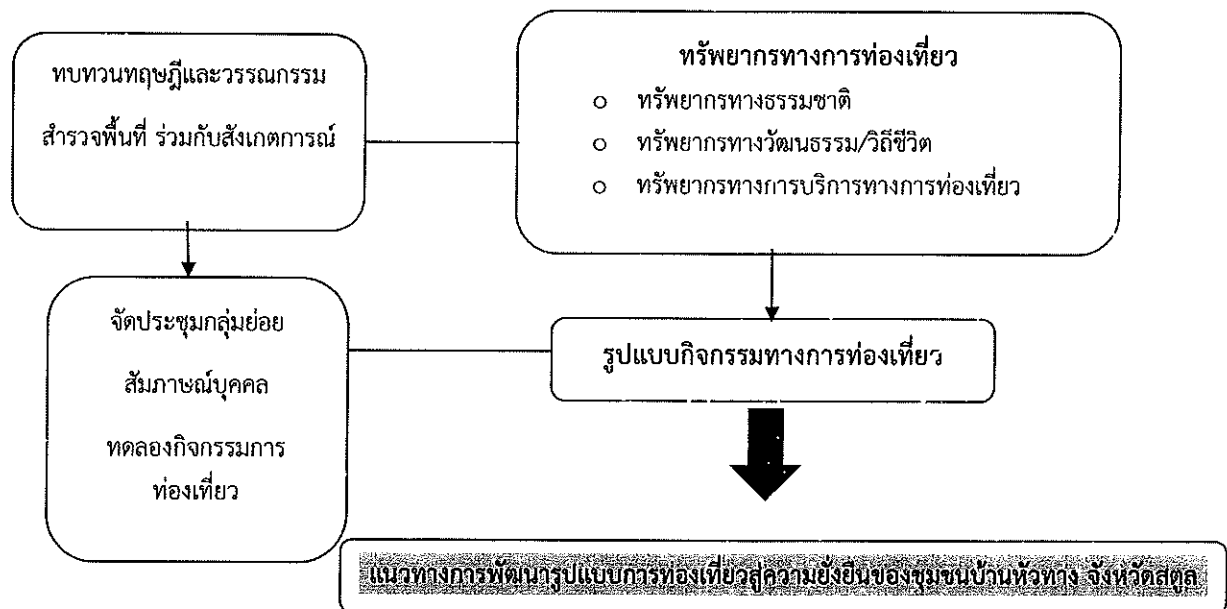
ดวงธิดา พัฒน์ และจาริณี แซ่ว่อง (2560) ทำการศึกษา การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า ตำบลลานข่อยมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และเทศกาลที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และด้านแหล่งท่องเที่ยว สำหรับแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตำบลลานข่อยนั้นสรุปผลการศึกษาไว้ว่า ด้วยทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และทุนทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น ตำบลลานข่อยนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ได้ หากแต่การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องนึกถึงความสัมพันธ์และมีความเชื่อมโยงกันทุกระบบ มี

กิจกรรมที่มีความสร้างสรรค์ในพื้นที่ อาทิเช่น การเคารพกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทอผ้า การแกะหนังตะลุง การร่วมงานของศิลปินน้อย การส่องแก๊ง การผลิตเครื่องแกงตำมือ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์จากวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการทดลองนั้น เพื่อสร้างความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบทั่ว ๆ ไปที่เน้นเพียงการดู และการซื้อสินค้าเท่านั้น มีทักษะและประสบการณ์ที่มีความสร้างสรรค์ ความหลากหลายของรูปแบบประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่การซื้อผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ การชม-ชิม การส่องแก๊ง หรือการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน และมีการนำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวจากที่เป็นสินค้าที่จับต้องได้เปลี่ยนเป็นจับต้องไม่ได้ โดยเน้นการสร้างทักษะและประสบการณ์ทั้งด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เช่น การเข้าร่วมงานเทศกาล ประจำท้องถิ่นหรืองานวัฒนธรรมท้องถิ่น การสอนการทอผ้าลานซ้อย เป็นต้น และมีชุมชนที่มีความสร้างสรรค์ ชุมชนเมืองค้ความรู้ด้านทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรในพื้นที่ สามารถนำมาต่อยอดในพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานต้นทุนที่ตนเองมีอยู่เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่า และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนกำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยแต่ละกิจกรรมจะมีชาวบ้านในท้องถิ่นคอยให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ สิ่งเหล่านี้ยังส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย (2560) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก ในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาด้วยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกจนถึงอันดับสุดท้าย สรุปได้ดังนี้คือ 1) ด้านบุคลากร นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากเป็นอันดับแรก ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว ด้วยการฝึกอบรมหรือเพิ่มจำนวนบุคลากรให้มากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจ และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ทุกครั้งเมื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวนี้ 2) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย นักท่องเที่ยวที่มีเข้ามาเที่ยวในพื้นที่มีอาชีพอันดับหนึ่ง คือ ธุรกิจส่วนตัว/รับจ้าง และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้ความสำคัญในด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่ายมากเป็นอันดับหนึ่งเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงควรพัฒนาเส้นทาง ถนน และป้ายบอกเส้นทางในการมายังแหล่งท่องเที่ยวหลักห้า รวมทั้งการพัฒนา ระบบ GPS บอกเส้นทางหรือนำทางมายังหลักห้า ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกและความรวดเร็วให้กับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด 3) ด้านกระบวนการให้บริการ นักท่องเที่ยวเพศหญิงให้ความสำคัญมากเป็นลำดับแรก และให้ความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นควรพัฒนาหรือมีการอบรมการให้บริการโดยสามารถตอบสนองอย่างรวดเร็ว และสร้างระบบความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น 4) ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านลักษณะทางกายภาพ เช่น บ้านริมน้ำมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำมากที่สุด ดังนั้นควรพัฒนาและร่วมอนุรักษ์และดูแลรักษาบ้านเรือนริมน้ำให้สะอาด และคงอัตลักษณ์ของบ้านเรือนริมน้ำไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลงบ้านไปจากลักษณะเดิม ซึ่งจะทำให้เกิดความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีเสน่ห์ ดึงดูดใจ และสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเยือนได้ทุกครั้ง 5) ด้านราคา โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านราคาอาหารและเครื่องดื่มมีความเหมาะสมมากที่สุด ดังนั้นควรรักษาระดับราคาสินค้าอันได้แก่ อาหารและเครื่องดื่มแบบปัจจุบัน ไม่ให้แตกต่างจากที่อื่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน ทั้งนี้หากในอนาคตแหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียง มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น ราคาสินค้าอาจขยับเพิ่มขึ้น กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์มากขึ้น จนสูญเสียความเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำไปได้ 6) ด้านสินค้าและบริการ โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเฉพาะตัว คือ เป็นวิถีชีวิตริมน้ำ ดังนั้นจึงควรอนุรักษ์และคงอัตลักษณ์รูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำควบคู่กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ถือว่าเป็นสินค้าและบริการที่โดดเด่นที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น 7) ด้านการส่งเสริมตลาด โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านมีเว็บไซต์ให้นักท่องเที่ยวสืบค้นหา ข้อมูลได้อย่างสะดวกมากที่สุด ดังนั้นจึงควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์การท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำไว้ ผ่านช่องทางสื่อสาร Social Media ต่าง ๆ หรือการสร้างเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ให้คำนึงถึงชุมชนมีความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมากและต้องการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนและภาครัฐมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยทุกฝ่ายต้องร่วมรับผลประโยชน์ และรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันโดยให้ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัย “การศึกษาารูปแบบการท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่ของชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล 2) เพื่อศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่ของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้จำแนกวิธีการศึกษา 2 ส่วนดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากการสำรวจภาคสนาม (Field Research) การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ แกนนำชุมชน ตัวแทนงานภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน นักวิชาการ เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทางและแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่ของชุมชนที่เหมาะสม

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่ กิจกรรมการท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยศึกษาจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว เช่น หนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับทฤษฎีอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อไป

สำหรับขั้นตอนในการศึกษามีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

3.1 พื้นที่วิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุมชนบ้านหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นพื้นที่เชื่อมโยงพื้นที่ธรรม์โลกสตูลที่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่มรดกโลก

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในงานวิจัยครั้งนี้ จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

3.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ชุมชน ซึ่งได้แก่ ตัวแทนแกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มนี้จะสามารถสะท้อนสภาพการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ กิจกรรมทางการท่องเที่ยว การบริการทางการท่องเที่ยว รวมถึงระดมความคิดเห็นในแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหัวทาง

3.2.2 กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งมีการดำเนินการนำเสนอขายรายการนำเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน สามารถสะท้อนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน

กิจกรรมทางการท่องเที่ยว การบริการทางการท่องเที่ยว รวมทั้งโอกาสในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2.3 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ละงู ตัวแทนจากที่ว่าการอำเภอละงู ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล ตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสตูล และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษา โดยกลุ่มนี้ร่วมสะท้อนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน กิจกรรมทางการท่องเที่ยว การบริการทางการท่องเที่ยว รวมทั้งโอกาสในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2.4 กลุ่มนักท่องเที่ยว ในที่นี้ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวทดลอง โดยร่วมทดลองกิจกรรมและบริการทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนนำเสนอ เพื่อเป็นการสะท้อนมุมมองจากประสบการณ์จริงในการท่องเที่ยว และเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหัวทาง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ได้แก่ คณะผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย แนวคำถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยวิธีการเก็บข้อมูลนั้นมาจากการสังเกต สัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มย่อย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ดังนี้ คือ

3.3.1 แบบสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหัวทาง โดยการลงสำรวจพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์กลุ่มทั้งแกนนำชุมชน ตัวกลุ่มอาชีพ และตัวแทนชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ

3.3.2 แบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อนำไปสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งตัวแทนนักวิชาการในพื้นที่

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับงานวิจัยฉบับนี้ โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documents Review) การสำรวจ (Field Survey) การสังเกต (Observations) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์บุคคล (Individual Interview) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลในระยะเวลา 7 เดือน คือ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2562 ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

3.4.1 การศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง ดำเนินการศึกษาโดยการสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน และพื้นที่ชายฝั่งทะเล และการสัมภาษณ์ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และตัวแทนชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มี เช่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และสินค้าและบริการอื่น ๆ เป็นต้น

โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) รวม 5 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.4.2 การศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล ดำเนินการโดยการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีตัวแทนของชุมชนเข้าร่วม จำนวน 25 คน ประกอบกับการลงสำรวจกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อศึกษากิจกรรมและสร้างโปรแกรมทางการท่องเที่ยวสอดคล้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ร่วมกับการทดลองกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) สำหรับนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมทดลองทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 20 คน

3.4.3 การเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล ดำเนินการโดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดเห็นทั้งจากตัวแทนชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการร่วมกับการสังเกตการณ์ ซึ่งเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เพื่อสัมผัสบรรยากาศ และบริบทแวดล้อมจริงในพื้นที่วิจัย อันนำไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนที่สุด เช่น การนำเที่ยว นักท่องเที่ยว สินค้าและบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ ทั้งนี้แนวทางในการแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวจะสามารถนำมาয়ระดับการพัฒนาการให้บริการทางกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนได้

3.5 การวิเคราะห์ และแปลผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบกับข้อมูลจากการสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์โดยการตีความ (Interpretation) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดลำดับเนื้อหาที่เหมือนกันเข้าไว้ด้วยกัน จากนั้นเรียงลำดับความถี่ที่ได้รับการกล่าวถึงดำเนินการจับกลุ่มเป็นหัวข้อหลัก ๆ จากนั้นทำการเรียบเรียงสรุปผลโดยการเขียนเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ให้ตรงประเด็นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

โครงการวิจัยการศึกษาวิจัย “การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล 2) เพื่อศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล คณะผู้วิจัยทำการศึกษาโดยการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิจัยภาคสนามโดยใช้การสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการทดลองกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อหาข้อสรุปในการนำมาวิเคราะห์ และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

4.1 ผลการศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล

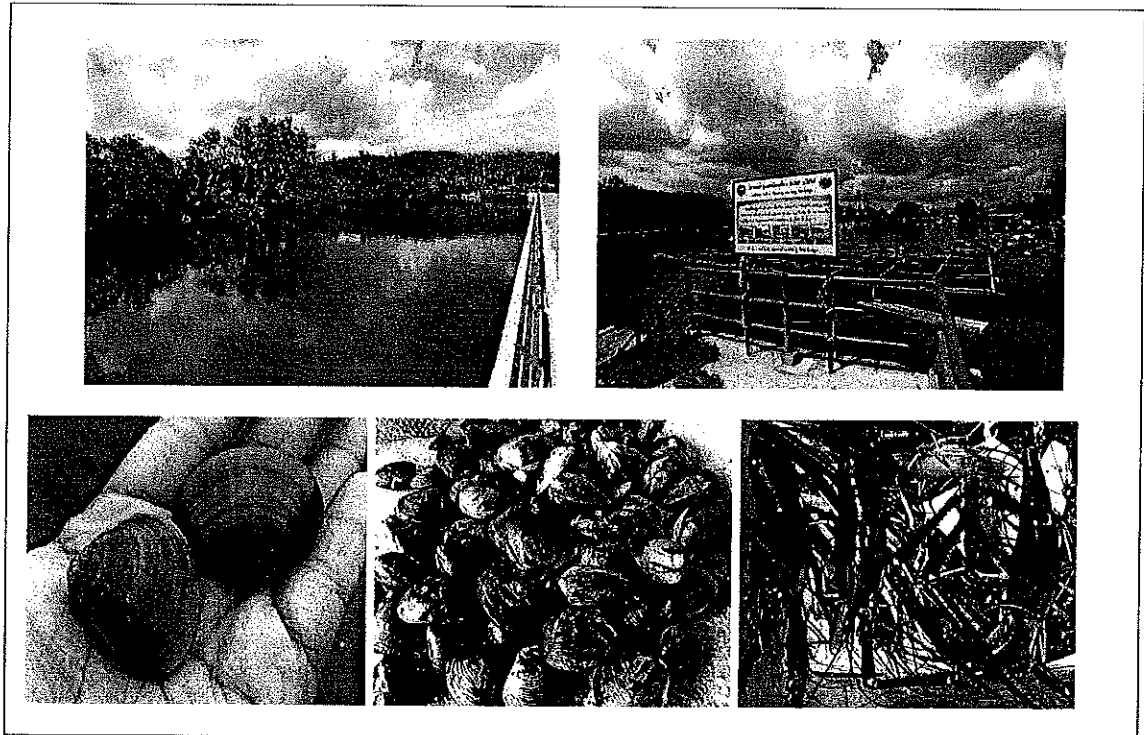
จากการศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจทรัพยากรภายในชุมชน พบว่า ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ 1) ทรัพยากรทางธรรมชาติ 2) ทรัพยากรทางวัฒนธรรม 3) ทรัพยากรทางการบริการอื่น ๆ เพื่อให้บริการแก่ผู้มาเยือน จึงสามารถสรุปข้อมูลทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทางที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติ

เนื่องด้วยชุมชนบ้านหัวทางมีพื้นที่ขอบเขตติดอยู่กับคลองละงู และเชื่อมต่อกับอ่าวปากบารา ทำให้มีความหลากหลายทางระบบนิเวศด้านทรัพยากรทางธรรมชาติที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1.1 คลองละงู

ต้นน้ำของคลองละงูมีต้นกำเนิดจากทิวเขาในเขตจังหวัดตรังเชื่อมกับจังหวัดสตูล มีความยาวกว่า 80 กิโลเมตร ไหลผ่านด้านตะวันตกของตำบลนิคมพัฒนากิ่งอำเภอมะนัง ผ่านตำบลน้ำมุด ตำบลเขาขาว ตำบลกำแพง ตำบลละงู สิ้นสุดที่ปากอ่าวบารา ตำบลปากน้ำ เขตอำเภอละงู จังหวัดสตูล ไหลลงสู่ทะเลอันดามัน โดยตลอดเส้นทางขนานไปด้วยป่าเบญจพรรณ ป่าลำพู และป่าชายเลน เป็นคลองน้ำจืดสายหลักเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภคของชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ทั้งสองฝั่งลำน้ำ และเป็นแหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำประปาสำหรับประชาชนในเขตอำเภอละงู ทั้งยังเป็นแหล่งรวมอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย ซึ่งปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกรมเจ้าท่า จังหวัดสตูลสำหรับสองข้างฝั่งคลองละงูมีภูมิทัศน์ที่สวยงามและมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนทั้งความหลากหลายของพืชพันธุ์ และสัตว์น้ำหลายชนิด ได้แก่ กุ้งแม่น้ำ กุ้งก้ามกราม หอยป๊ะ หอยม่วง (ปุงปิง) บุตา ปลาเก๋า ปลากะพงแดง ปลากะพงขาว ปลาอีหนา ปลาแก้วแคด และมีเกาะเล็ก ๆ ที่มีทัศนียภาพสวยงามอีกด้วย เช่น เกาะแมว และเกาะไก่ เป็นต้น อีกทั้งด้วยความสมบูรณ์ของลำคลองละงูที่มีต้นลำพูจำนวนมาก ในเวลากลางคืน ทำให้ลำลำพูเต็มไปด้วยหิ่งห้อยตลอดแนวเขตคลอง

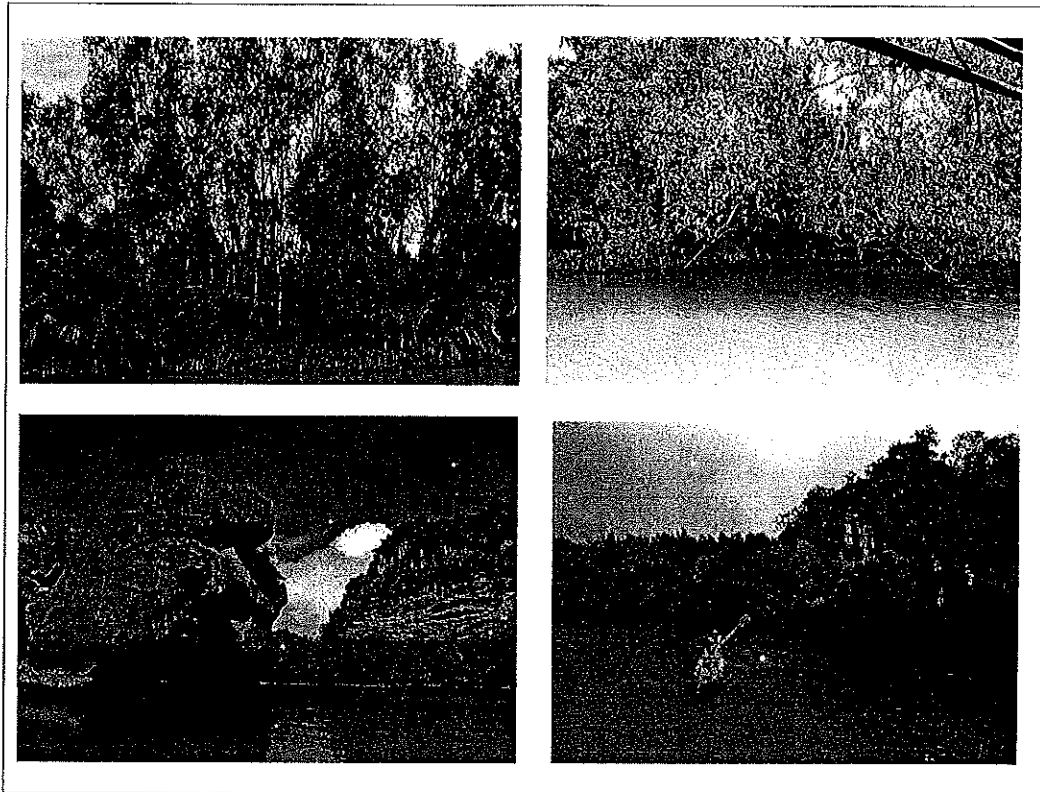

ภาพที่ 4.1 ทรัพยากรทางธรรมชาติ บริเวณคลองละงู

1.2 พื้นที่ป่าลำพู

สำหรับป่าลำพู พื้นที่ป่าลำพูมีความยาวกว่า 3 กิโลเมตร มีพื้นที่ครอบคลุมถึง 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลกำแพง ตำบลหัวทาง และตำบลปากน้ำ โดยส่วนพื้นที่ป่าลำพูที่มีขอบเขตในพื้นที่ของหมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านหัวทางมีความยาวกว่า 1 กิโลเมตร ซึ่งเป็นป่าลำพูที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีทั้งพืชพันธุ์นานาชนิด ขึ้นแทรกแซมระหว่างต้นลำพู ที่เห็นได้มาก คือ ต้นจาก และต้นเคย และมีเหล่าสัตว์น้อยใหญ่อาศัยอยู่ โดยเฉพาะ หิ่งห้อย ที่แสดงให้เห็นถึงความสมดุล และความสมบูรณ์ของระบบนิเวศป่าลำพู จะพบเห็นได้มาในช่วงกลางคืนหลังจากมีฝนตกบินระยิบ ระยับให้ได้ชื่นชมกันอีกด้วย

จากการบอกเล่าของชุมชน โดยรอบบริเวณป่าลำพูมีหิ่งห้อยอาศัยอยู่จำนวนมาก อีกทั้งยังได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวแวะเข้ามาชมหิ่งห้อยอยู่บ้าง อีกทั้งมีกลุ่มคณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยหนึ่งเข้ามาทำการศึกษาลักษณะของหิ่งห้อย ทำให้ชุมชนทราบว่า ในพื้นที่ของป่าลำพูนี้ มีหิ่งห้อยอาศัยอยู่มากถึง 7 ประเภทด้วยกัน ช่วงเดือนที่มีหิ่งห้อยให้ชมเยอะคือ เดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ หรือช่วงหลังฝนตกซึ่งบ่งบอกให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.2 ทรัพยากรทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าลำพู่

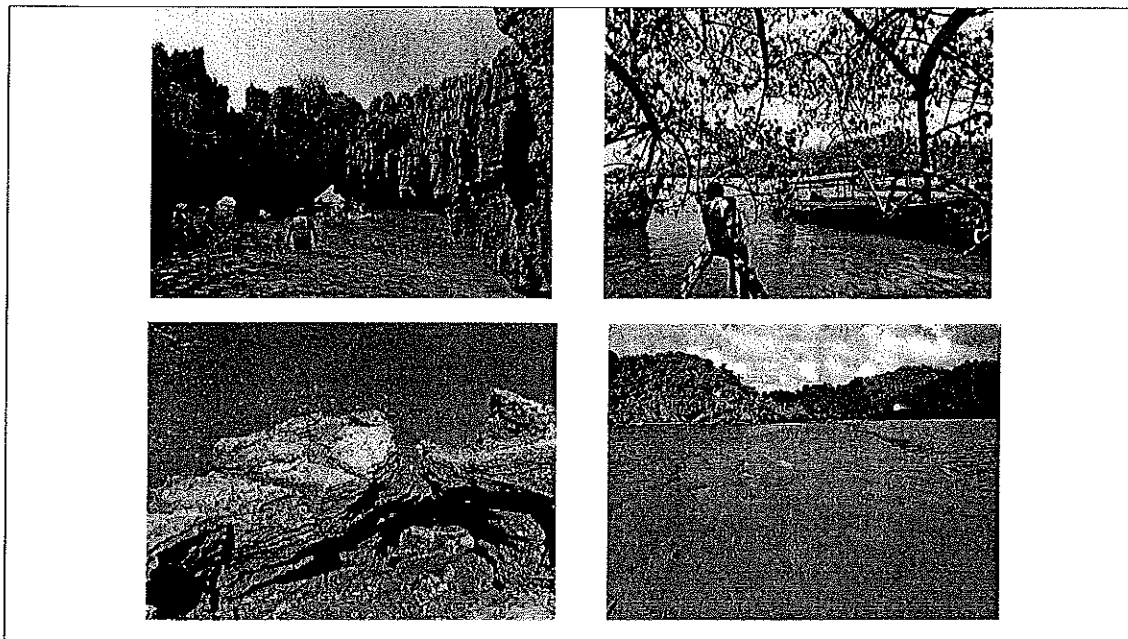
1.3 ป่าชายเลน

อำเภอละงู มีพื้นที่ป่าชายเลนกว่า 6,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 หมู่บ้าน รวมทั้งหมู่ที่ 6 บ้านหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยพื้นที่ป่าชายเลนนี้อยู่ภายใต้การดูแลของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 (อำเภอละงู จังหวัดสตูล) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นที่ป่าชายเลนนี้มีความสำคัญต่อชุมชนบ้านหัวทางอย่างมาก ทั้งเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว แหล่งพักผ่อน และแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำใหญ่มากมาย อีกทั้งยังเป็นเสมือนเขื่อนป้องกันคลื่นลมจากทะเลที่ช่วยชะลอ และลดความเสียหายให้กับชุมชนได้อีกด้วย พันธุ์พืชที่สำคัญในพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนหัวทาง ส่วนใหญ่ คือ ต้นโกงกาง นอกจากนั้นยังมีต้นจาก ต้นลำแพน และต้นลำพู่ ผลผลิตจากต้นไม้และพืชเหล่านี้ ช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สร้างประโยชน์ และรายได้ให้กับชาวบ้านหัวทาง โดยเฉพาะในอดีตชาวบ้านนำไม้จากป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์ในการลักษณะต่าง ๆ ทั้งการเผาถ่าน (ปัจจุบันไม่มีการเผาถ่านแล้ว) โดยเฉพาะการเผาถ่านจากไม้โกงกางที่มีคุณภาพดี ให้ความร้อนสูงเมื่อเทียบกับถ่านไม้จากไม้ชนิดอื่นในป่าชายเลน นอกจากนี้ยังตัดต้นไม้ไปทำเสาเข็ม ไม้ค้ำยัน สร้างบ้านเรือน เฟอร์นิเจอร์ ใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรค อีกทั้งยังเป็นแหล่งอาชีพของคนในชุมชนจากการทำใบยาสูบจากใบจาก และการประกอบอาชีพการประมงชายฝั่งโดยการจับสัตว์น้ำในป่าชายเลน เช่น สัตว์ทะเลซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจแล้ว จำพวกปู ปลา กุ้ง หอย ยังมีสัตว์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ได้แก่ นาก (อยู่ตามธรรมชาติ) ลิง (พบได้บ่อย) ค่าง แว่น ปูก้ามดาบ หอยนางรม หอยตลับ (หอยปีะ) หอยตาแดง หอยน้ำพริก หอยม่วง (หอยบุงบึง) กุ้งกุลาดำ กุ้งก้ามกราม (กุ้งแม่น้ำ) กุ้งแชบ๊วย ปลากระพง และนกหัมมหัสย์

ภาพที่ 4.3 ทรัพยากรทางธรรมชาติ ป่าชายเลน

นอกจากทุนทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น ทางชุมชนบ้านหัวทางใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางทะเลในพื้นที่เชื่อมโยงร่วมกับชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ ของจังหวัดสตูล โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานธรณีโลก อาทิเช่น ฝาใช้หินี้ ปราสาทหินพันยอด เกาะเขาใหญ่ อ่าวมะขาม อ่าวโละกระ ระ หินตาหินยาย เป็นต้น

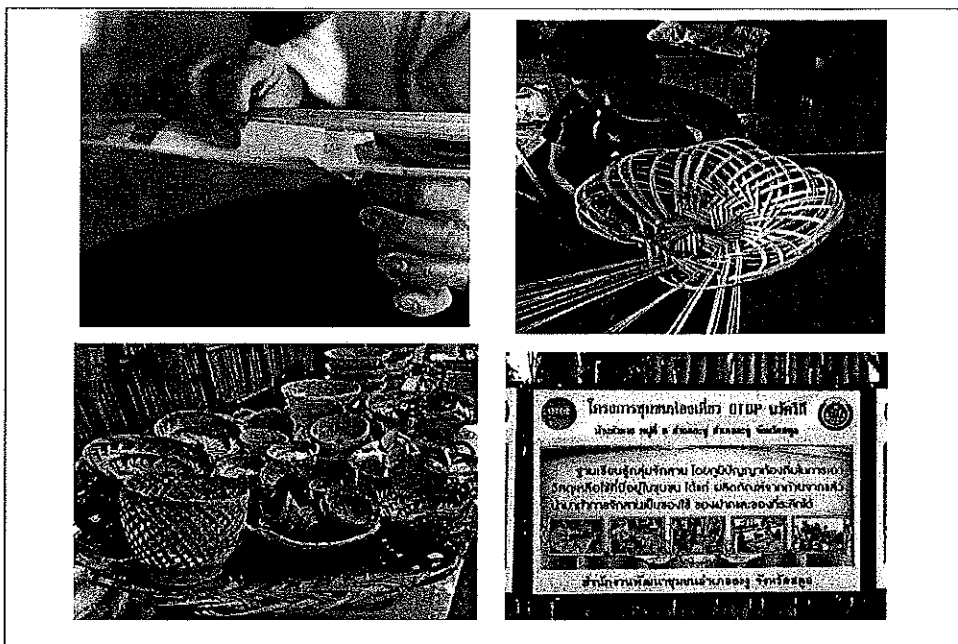
ภาพที่ 4.4 ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ ของจังหวัดสตูล

2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิต-ภูมิปัญญา

จากการศึกษาทุนทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน พบว่า วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณี นั้นเป็นเพียงงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหลักศาสนา และเป็นสิ่งปฏิบัติกันสืบต่อกันมาภายในครอบครัว และญาติพี่น้อง ทางชุมชนจึงไม่มีการนำเสนอในลักษณะของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ในขณะที่ทางทีมวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านหัวทางยังคงมีทุนวัฒนธรรมทางสังคมด้านวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพ บางส่วนยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมอยู่อย่างเช่นในอดีตจนถึงปัจจุบันและมีการพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก ปัจจุบันชาวบ้านได้มีการรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อเป็นการสร้างงาน เสริมรายได้ให้แก่ชุมชน โดยกลุ่มอาชีพที่สามารถเอื้อในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหัวทางนั้น มีดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มจักสาน

การทำจักสานนั้น เริ่มจาก ต้นจากในพื้นที่ป่าชายเลนมีจำนวนมาก เดิมชาวบ้านในชุมชนมักนำใบจาก มาลอกใบ เพื่อเป็นใบยาสูบ และเมื่อลอกใบจากแล้ว คงเหลือทิ้งไว้แต่ก้านจาก ทำให้ “ก้านจาก” เป็น ทรัพยากรที่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ จึงเป็นวัสดุเหลือใช้ แต่ด้วยคุณสมบัติของก้านจากที่มีความยาว แข็งแรง และทนทาน ประกอบกับภูมิปัญญาจากในอดีตที่สืบทอดกัน ชาวบ้านจึงเริ่มการนำก้านจากที่เหลือมาทำเสวียน หม้อ มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากก้านจาก ได้แก่ ตะกร้า กระเช้า ถาดใส่ของ และพวงกุญแจ ทั้ง ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ชุมชนบ้านหัวทางได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในการพัฒนาชุมชน (พอช) ที่ ทางอำเภอได้ส่งบุคลากรมาอบรมชาวบ้านในการช่วยผลักดัน แนะนำในการรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม การแนะนำในเรื่องของผลิตภัณฑ์การตีเส้นรูปทรง การประยุกต์อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดทำ จากนั้นมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม จักสานขึ้น มีสมาชิกประมาณ 10 กว่าคน ประธานกลุ่มมีชื่อว่า นายวิชาญ บาละกัน จัดตั้งกลุ่มมาประมาณ 20 กว่าปีที่แล้ว ต่อมาชาวบ้านได้มีการระดมความคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในเรื่องของรูปแบบ และรูปทรง ให้ดียิ่งขึ้น เช่น มีการเพิ่มหูหิ้วที่ผลิตภัณฑ์เพื่อสะดวกต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น มีการปรับผลิตภัณฑ์ให้มีความ คงทนมากยิ่งขึ้นโดยการเคลือบเลกเกอร์เพื่อยืดอายุความคงทนต่อการใช้งาน หรือแม้แต่การพัฒนารูปแบบ รูปทรงใหม่ ๆ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นมากกว่าของชุมชนอื่น นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์จักสานยังได้รับ รางวัล OTOP นวัตกรรมอีกด้วย ปัจจุบันมีการจัดจำหน่ายในร้านค้าประชารัฐของชุมชน

ภาพที่ 4.5 กลุ่มจักสาน

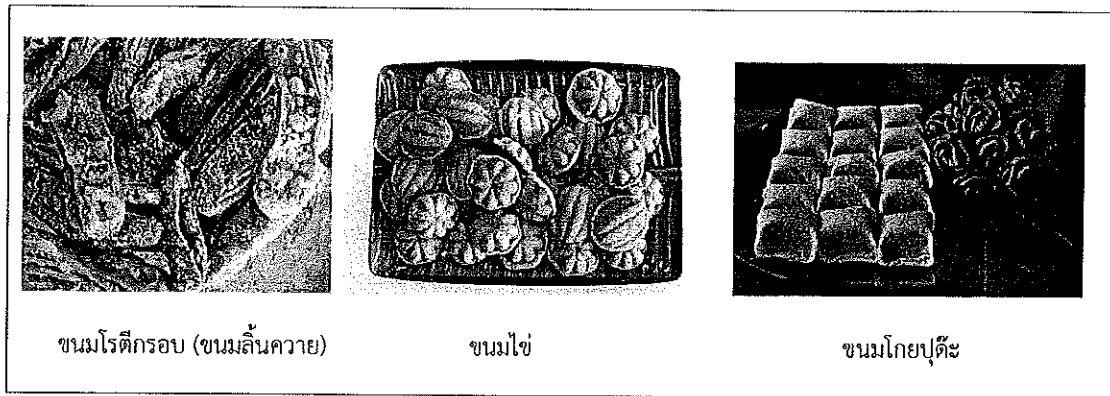
2.2 กลุ่มทำขนมพื้นบ้าน

สำหรับกลุ่มนี้ จะมีทั้งการประกอบอาหารทั้งการถนอมอาหาร การทำอาหารคาว และขนมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์มากมาย ซึ่งอาหารและขนมเหล่านี้ได้รับการปรุงแต่งขึ้นมาจากกลุ่มแม่บ้านชุมชนบ้านหัวทางที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2558 ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่ม 20 คน โดยมีนางอุไหล์ สอเหลบ เป็นหัวหน้ากลุ่มแม่บ้าน

ภาพที่ 4.6 กลุ่มทำขนมพื้นบ้าน

การทำขนม เป็นกิจกรรมโดยการรวมตัวกันของสมาชิกเพื่อมาทำขนมพื้นบ้านสัปดาห์ละ 3 ครั้ง เพื่อส่งไปจำหน่ายตามร้านค้าชุมชน ร้านจำหน่ายสินค้าโอท็อป ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกตามแหล่งท่องเที่ยว โดยรายได้จะมีการแบ่งเป็นกองทุนกลุ่มแม่บ้านเพื่อเป็นทุนในการผลิตสินค้ารอบต่อไป และอีกส่วนกระจายไปยังสมาชิกกลุ่มแม่บ้านตามรอบจำหน่ายนั้น ๆ ข้อมูลเบื้องต้นทางชุมชนนำเสนอชื่อขนมที่ได้รับความนิยม เช่น ขนมลิ้นควาย (ขนมโรตีสีกรอบ) ขนมโกยแปด ขนมไข่ ขนมโกยปุด๊ะ เป็นต้น

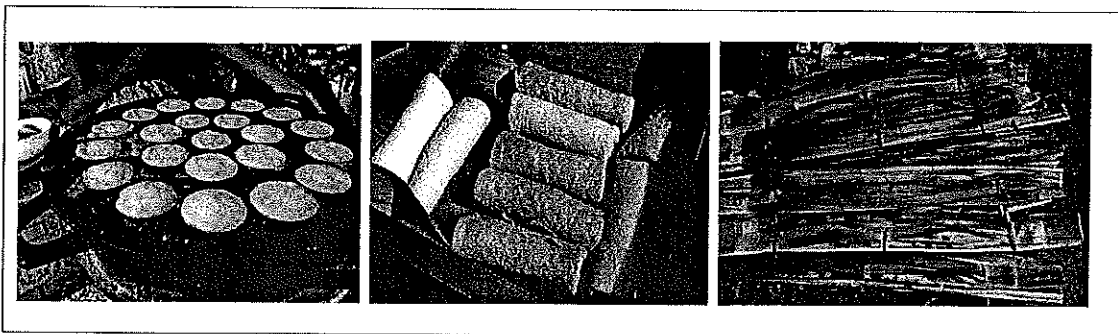
ขนมโรตีสกรอบ (ขนมลิ้นควาย)

ขนมไข่

ขนมโกยปุ๊ตะ

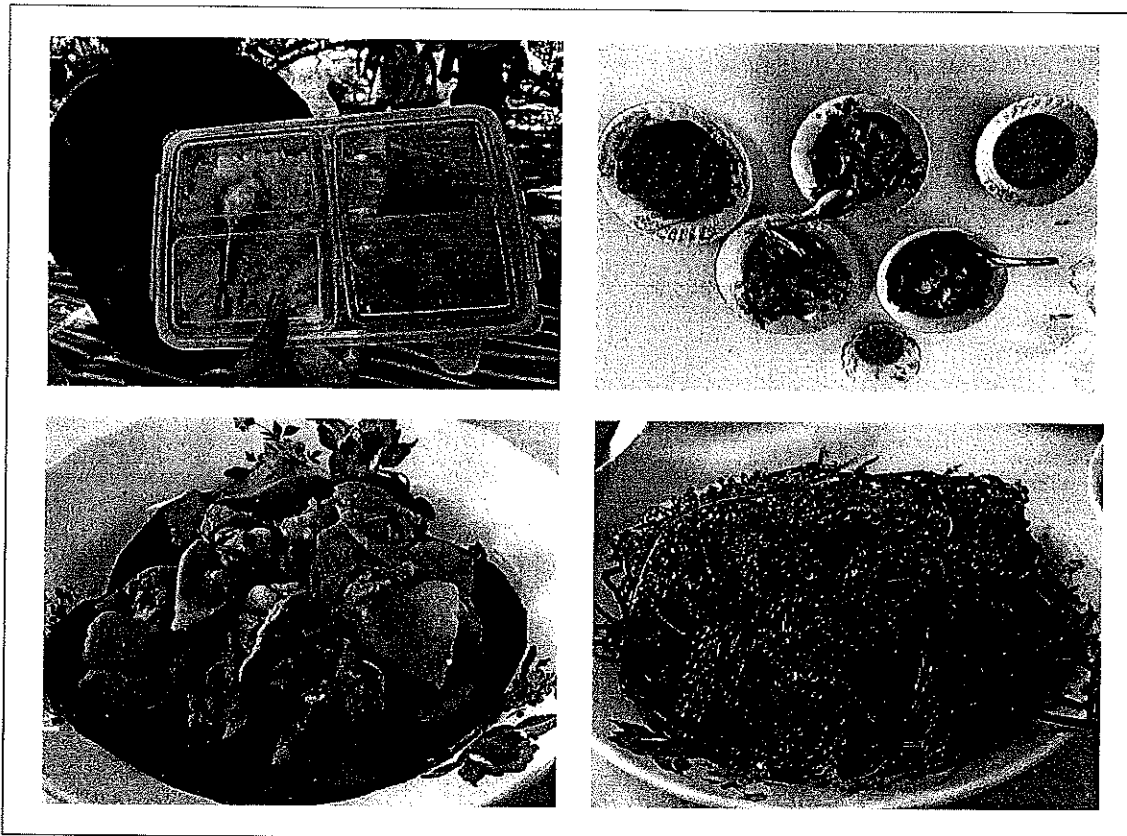
ภาพที่ 4.7 ตัวอย่างขนมพื้นบ้าน 1

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่ ทำให้พบว่า ในพื้นที่ชุมชนยังมีการทำขนมพื้นบ้านอื่น ๆ เช่น ขนมครก ขนมจาก ขนมตาหยาบ เป็นต้น

ภาพที่ 4.8 ตัวอย่างขนมพื้นบ้าน 2

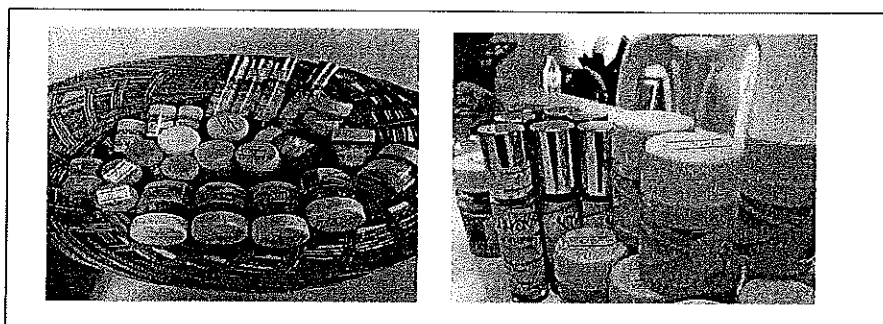
นอกจากสมาชิกกลุ่มนี้รวมกลุ่มกันเพื่อการทำขนมพื้นบ้าน สมาชิกยังมีการทำอาหารเพื่อบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านหัวทาง ซึ่งจะมีหน้าที่ในการจัดเตรียมอาหาร และเครื่องดื่ม เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ โดยอาหารส่วนใหญ่จะเน้นเป็นอาหารท้องถิ่นที่ทำมาจากวัตถุดิบในหมู่บ้านที่มีให้รับประทานได้ตลอดทั้งปี ซึ่งประกอบไปด้วยปลานิล ปลาหีบทิม ปลากระพง หอยปุงปิง หอยป๊ะ หรือกุ้งแม่น้ำ ส่วนผักมีทั้งผักพื้นบ้านจากในพื้นที่ชุมชน และบางส่วนซื้อจากตลาดชุมชน เช่น ผักหวานทะเล สาหร่ายทะเล เป็นต้น

ภาพที่ 4.9 กลุ่มทำอาหารพื้นบ้านของชุมชน

2.3 กลุ่มยาตม

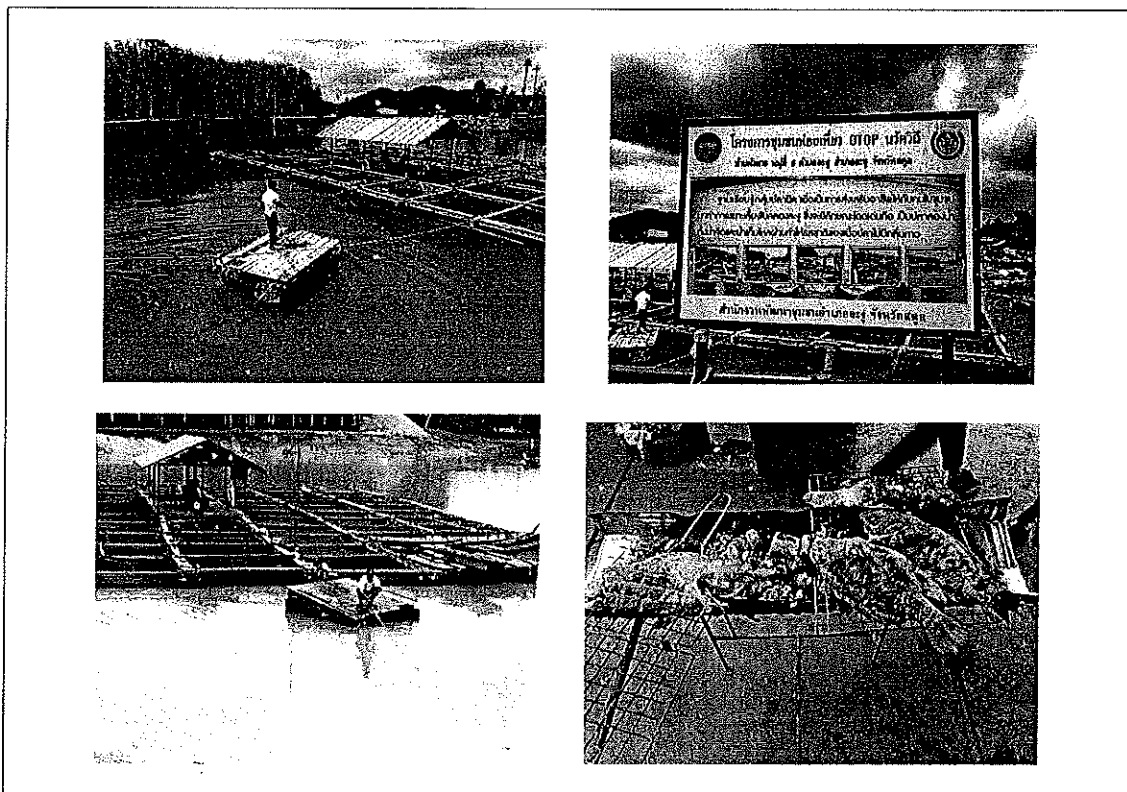
กลุ่มนี้เกิดจากการส่งเสริมอาชีพเสริมแก่คนในชุมชน ซึ่งชาวบ้านเล็งเห็นว่ามีทรัพยากรที่สามารถนำมาผลิตเป็นยาตมต่าง ๆ ได้จึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มผลิตยาตมประจำชุมชนเพื่อเป็นการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนโดยเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น พริกไทยดำ ดอกจันทเทศ ผิวมะกรูด การบูรณ เมนทอล พิมเสน น้ำมันเหลือง น้ำมันระกำ น้ำมันก้านพลู น้ำมันยูคาลิปตัส เป็นต้น ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ 2560 โดยมีคุณวารุณี ปาละสัน ติดต่อ 087-6304087 เป็นผู้เริ่มก่อตั้ง ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มอาชีพ 30 คน รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ได้แก่ พิมเสนน้ำ ยาตม ยาหม่อง และน้ำมันเหลือง แบ่งให้กับสมาชิกในกลุ่ม และแบ่งส่วนกลางไว้เพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป

ภาพที่ 4.10 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยาตม

2.4 กลุ่มอาชีพการเลี้ยงปลาในกระชัง

กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2560 เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีการเลี้ยงปลากระชังอยู่แล้ว และกลุ่มชาวบ้านที่สนใจจะเลี้ยงปลากระชัง แต่เนื่องจากยังไม่มีทุนเพียงพอ จึงได้ปรึกษากับทางเกษตรอำเภอ และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางเกษตรอำเภอ จึงได้เริ่มก่อตั้งศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงปลากระชัง ปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ 40 คน ปลาที่เลี้ยงในกระชัง ได้แก่ ปลาทับทิม ปลานิล ปลากระพง ปลาดุก ซึ่งเป็นปลาเศรษฐกิจ จำหน่ายง่าย อีกทั้งปลาของชุมชนบ้านหัวทางมีความพิเศษตรงที่ไม่มีกลิ่นคาว เนื่องจากบริเวณที่เลี้ยงเป็นน้ำกร่อย และมีน้ำไหลเวียนตลอดเวลา แต่มักจะประสบปัญหา ปัญหาเกิดน้ำท่วมบ่อยครั้ง ส่งผลให้มีปลาดาย และราคาของปลาดกต่ำลง ทำให้ชาวบ้านต้องแก้ปัญหาโดยการนำเอาผักบุ้งมาผสมกับอาหารเลี้ยงปลา เพื่อลดต้นทุนค่าอาหารปลา สำหรับการเข้าชมศูนย์การเรียนรู้การเลี้ยงปลาในรูปตัวละคร 50 บาทพร้อมฟังการบรรยาย และหากสนใจรับประทานปลานิลเผาทางศูนย์ฯ จะจับและจำหน่ายให้ในราคา กิโลกรัมละ 130 บาท

ภาพที่ 4.11 กลุ่มอาชีพการเลี้ยงปลาในกระชัง

2.5 กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ “คลองละงู สู่ทะเล”

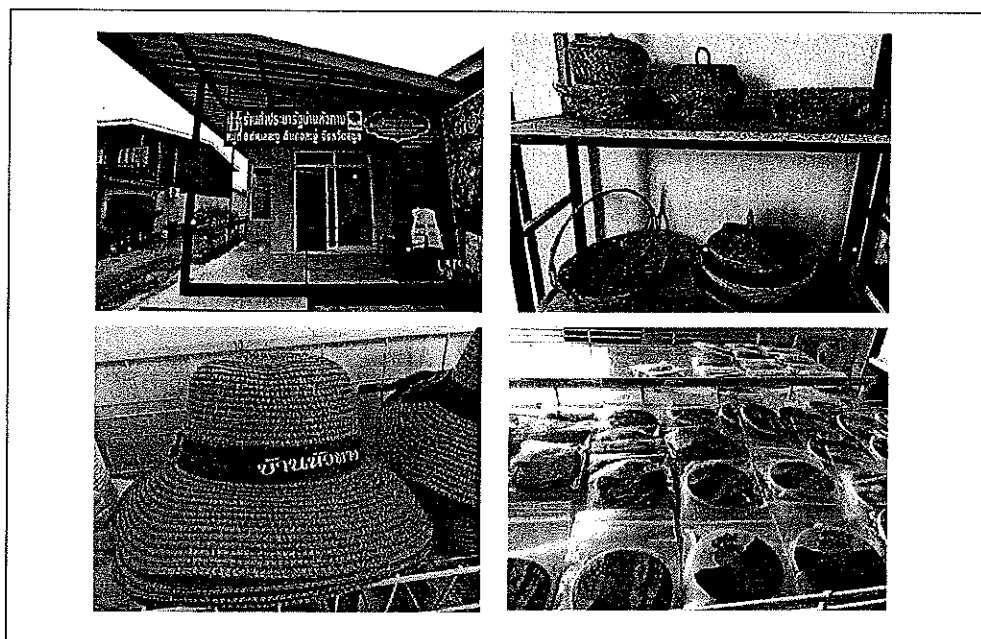
ปัจจุบันกลุ่มท่องเที่ยว มีสมาชิกทั้งหมด 50 คน จากแรกเริ่มก่อตั้งมาเพียง 20 คน ซึ่งเริ่มจากผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มชาวบ้านที่ทำอาชีพเลี้ยงปลากระชัง สังเกตเห็นจากชุมชนใกล้เคียง ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก ซึ่งชุมชนดังกล่าวได้มีการนำการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ช่วยยกระดับชุมชน อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน จึงได้ร่วมกันปรึกษาหารือ และขอคำแนะนำจากชุมชนดังกล่าวให้ไปปรึกษากับศูนย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นอำเภอละงู จังหวัดสตูล และได้ส่งตัวแทนไปอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปิดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

ช่วงแรกเริ่มทางกลุ่มท่องเที่ยวมีเรือท่องเที่ยวให้บริการ 6 ลำ แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 4 ลำ ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ลำละ 10-15 คน เนื่องจากคนขับเรือ 2 คนเป็นเยาวชนที่ต้องไปศึกษาต่อ และมีมัคคุเทศก์ 4 คน มัคคุเทศก์เยาวชนอีก 10 คน สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 200 คน โดยจะมีกระจายนักท่องเที่ยวไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก ชุมชนบ้านปากบารา และชุมชนบ้านตะโล๊ะไส ซึ่งนักท่องเที่ยวจะมากที่สุดในช่วงเดือนธันวาคม - พฤษภาคม รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีการแบ่งให้กับสมาชิกในกลุ่ม แบ่งเป็นส่วนกลางในการทำนุบำรุงชุมชน และจัดเป็นกองทุนกู้ยืมสำหรับสมาชิกในกลุ่มท่องเที่ยวอีกด้วย

3. ทรัพยากรทางการบริการทางการท่องเที่ยว

3.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และร้านค้าประชารัฐ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และร้านค้าประชารัฐ ตั้งอยู่เลขที่ 4052 หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2560 เปิดบริการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 - 17.00 น. ภายในให้บริการปรึกษา จำหน่ายโปรแกรมท่องเที่ยวภายในชุมชนหัวทาง และพื้นที่เชื่อมโยง รวมไปถึงการจัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึก จากงานฝีมือของคน ทั้งผลิตภัณฑ์จักสาน ยาดม พวงกุญแจเปลือกหอย และสินค้าอื่น ๆ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านหัวทาง จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีนายอับดุล ซ่อเลดลัด เป็นหัวหน้ากลุ่มท่องเที่ยว

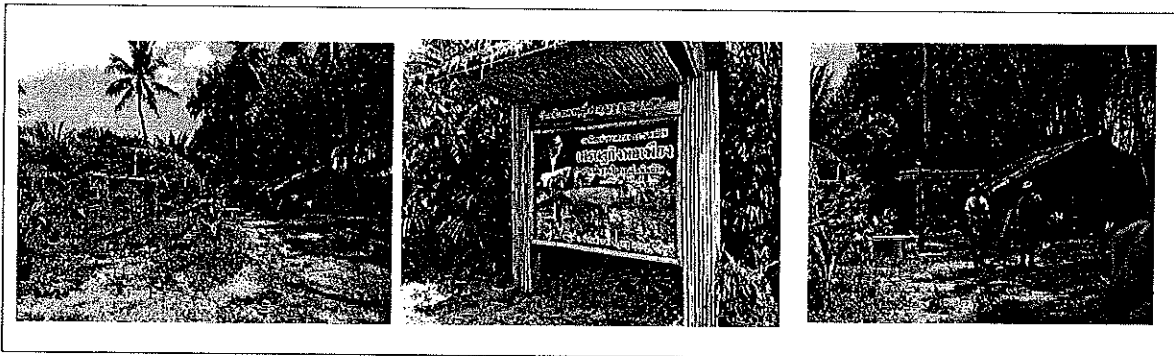

ภาพที่ 4.12 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และร้านค้าประชารัฐ

3.2 ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์การเรียนรู้นี้ จัดตั้งเพื่อให้เป็นพื้นที่ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ทั้งการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักเพื่อใช้ในการดำรงชีพ และสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิก อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่พบว่า การพัฒนาพื้นที่ภายในศูนย์การเรียนรู้มีความจำเป็นและสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนผังในการพัฒนา

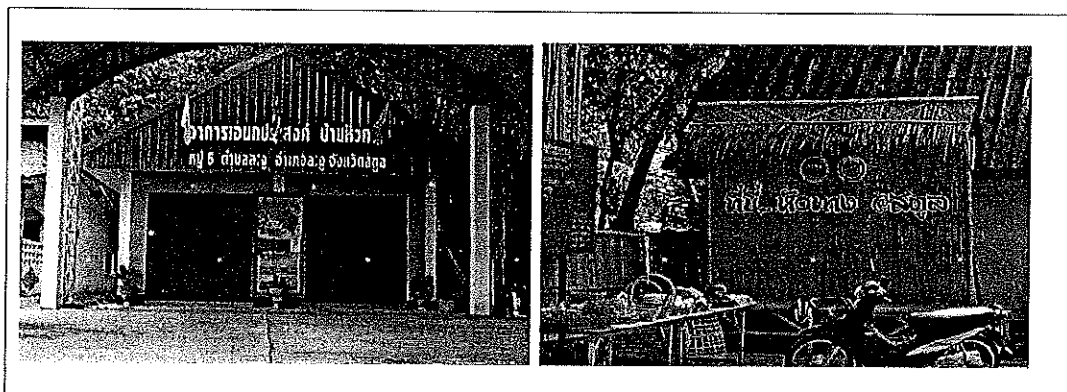
พื้นที่ที่เหมาะสมกับชนิดของพันธุ์พืช การเลือกประเภทพืชผักที่เหมาะสมมาเพาะปลูกและเกิดการหมุนเวียนผลผลิตตลอดปีรวมทั้งการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามและเหมาะสม

ภาพที่ 4.13 ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3. อาคารอเนกประสงค์

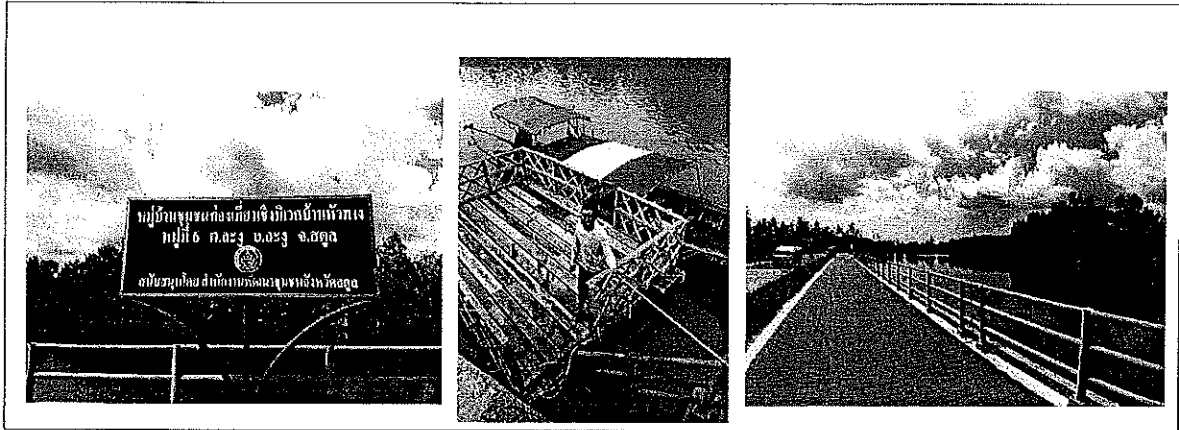
อาคารอเนกประสงค์ชุมชนบ้านหัวทาง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เปิดบริการทุกวัน เป็นศูนย์กลางการรวมตัวเพื่อประชุม ปรึกษาหารือ หรือทำกิจกรรมของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย

ภาพที่ 4.14 อาคารอเนกประสงค์

3.4 จุดชมวิวคลองละงู/จุดลงเรือป่าลำพู

จุดลงเรือป่าลำพู ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ก่อตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2560 ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านได้ใช้จุดลงเรือสะพานไม้ไผ่พื้นลำเป็นจุดลงเรือเดิม แต่เนื่องจากประสบปัญหาเรื่องของกรรมสิทธิ์ที่ดินไม่ได้เป็นที่ดินสาธารณะ จึงทำให้ชาวบ้านยกเลิกการใช้จุดลงเรือดังกล่าว และประชุมหารือเพื่อจัดสร้างจุดลงเรือจุดใหม่ นั่นคือจุดลงเรือป่าลำพู กระจวบเหมาะกับช่วงเวลาเดียวกันที่กรมเจ้าท่าจังหวัดสตูลได้จัดสร้างแนวเขื่อนป้องกันน้ำกัดเซาะบริเวณดังกล่าว ชาวบ้านเลยได้จัดสร้างให้เป็นจุดลงเรือด้วย แต่ภายหลังประสบปัญหาเรื่องทิศทางบันไดลงเรือ จึงจำเป็นต้องมีโป๊ะลงเรือ ชาวบ้านจึงได้ระดมทุนสร้างโป๊ะลงเรือชั่วคราวในปี พ.ศ. 2562 และใช้เป็นจุดลงเรือเพื่อท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่ป่าชายเลน เยี่ยมชมหิ้งห้อย และท่องเที่ยวพื้นที่เชื่อมโยง

ภาพที่ 4.15 จุดชมวิวดงละงู/จุดลงเรือป่าลำพู

3.5 การบริการอื่น ๆ เช่น รถรับส่งบริการ เรือบริการทางการท่องเที่ยว ห้องน้ำ

- รถรับ-ส่ง สำหรับการเดินทางไปยังหมู่บ้าน มีการบริการรถรับ-ส่งสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก 3-5 คน จากสนามบินหาดใหญ่ ถึงหมู่บ้าน โดยคิดค่าบริการรอบละ 1000-1500 บาท ติดต่อที่นายอับดุลซอเลต ลัดเลีย เบอร์โทรศัพท์ 088-1797977
- ห้องน้ำชุมชน มีจำนวน 5 ห้อง ณ อาคารอเนกประสงค์หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านห้วยาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล
- จุดอาบน้ำ สามารถรองรับได้รอบละ 10 คน ณ อาคารอเนกประสงค์หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านห้วยาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

4.2 การศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยาง จังหวัดสตูล

สำหรับการศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล คณะทีมวิจัยได้ทำการศึกษาผ่านกระบวนการดังนี้

- การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว
- การอบรมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนการทดลองกิจกรรมทางการท่องเที่ยว
- การทดลองกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยาง

จากการศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวเบื้องต้น โดยการสำรวจทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน นักวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจุบันกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหลักที่ทางชุมชนนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ารับบริการกับทางชุมชนมีดังนี้

- กิจกรรมการล่องเรือลอดอุโมงค์ป่าโกงกาง
- กิจกรรมการชมซากุชกฟอสซิลดึกดำบรรพ์
- กิจกรรมชมบรรยากาศอ่าว และถ่ายภาพกับหัวใจอันตามัน ณ อ่าวตะโป๊ะ

- กิจกรรมเล่นน้ำ ณ อ่าวมะขาม
- กิจกรรมพายเรือแคนูลอดถ้ำพบรัก
- กิจกรรมชมปราสาทหินพันยอด
- กิจกรรมชมความสวยงามบนสันหลังมังกร
- กิจกรรมการหาหอยปะ ณ หาดหอยเจ๊ะ

ภาพที่ 4.16 กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวทาง คลองละงู

นอกจากนั้น ยังมีโปรแกรมท่องเที่ยวที่ชุมชนต้องการนำเสนอให้นักท่องเที่ยว คือ โปรแกรมเที่ยวคลองละงู ชมพระอาทิตย์ตก ดังภาพที่ 4.17

โปรแกรมเที่ยวคลองละงู ชมพระอาทิตย์ตก	
จำนวน 10-15 คน ราคา 2,000- 2,500 บาท	
14.00น.	ลงเรือ ณ ท่าเรือบ้านหัวทาง
15.00น.	ล่องเรือชมระบบนิเวศคลองละงู แหล่งประวัติศาสตร์สำเภากะตรา
15.30น.	กิจกรรมหาหอย ณ หอยปะ (ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาน้ำลง)
17.00น.	ถึงเขตชุมชนปอเจ็ดลูก ชมหินตาชาย ชมผาใช้หนี ปราสาทหินพันยอด ตะโละชีลา
17.45น.	ล่องเรือต่อไปยังโล๊ะนูนโต๊ะ ชมพระอาทิตย์ตกน้ำ จิบกาแฟแลหวนตกดิน กินข้าวห่อ (รายการนี้ไม่รวมอยู่ในราคาแพ็คเกจ นักท่องเที่ยวต้องสั่งเพิ่ม)
18.45น.	ล่องเรือกลับไปชมหิ่งห้อย
19.45น.	ถึงจุดชมหิ่งห้อย
21.00น.	กลับถึงท่าเรือบ้านหัวทาง

ภาพที่ 4.17 โปรแกรมเที่ยวคลองละงู

จากข้อมูลกิจกรรมและโปรแกรมข้างต้น พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้น ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม ส่วนใหญ่เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรทางทะเลในเขตพื้นที่อุทยานธรณีสตูล ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่ทับซ้อนกัน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวอาจถูกแบ่งตามเขตพื้นที่ในความรับผิดชอบของอุทยาน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 เขตพื้นที่ในความรับผิดชอบของอุทยาน

เขตพื้นที่ของคลองละงู	เขตพื้นที่ชุมชนเชื่อมโยง	เขตพื้นที่อุทยานธรณีสตูล
<ul style="list-style-type: none"> ○ กิจกรรมการล่องเรือลอดอุโมงค์ป่าโกงกาง ○ กิจกรรมการตกกุ้ง ปลากระพง ○ กิจกรรมการชมหิ่งห้อย ○ กิจกรรมชมการดำทหาหอยปุงปิง (หอยม่วง) ○ กิจกรรมเรียนรู้การเลี้ยงปลาในกะชัง หรือ ปลาสามน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ○ ในพื้นที่ของชุมชนกำแพงใต้แก่ กิจกรรมหาหอยปิ๊ะ หนวดหอยเจ๊ะ ○ ในพื้นที่ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูกใต้แก่ กิจกรรมชมความสวยงามของสันหลังมังกร 	<ul style="list-style-type: none"> ○ กิจกรรมการชมซากงาช้าง ฟอสซิลสัตว์ดึกดำบรรพ์ ○ กิจกรรมชมบรรยากาศอ่าว และถ่ายภาพกับหัวใจอันดามัน ณ อ่าวตะโโป๊ะ ○ กิจกรรมเล่นน้ำ ณ อ่าวมะขาม ○ กิจกรรมพายเรือแคนูลอดถ้ำพบรัก ○ กิจกรรมชมปราสาทหินพันยอด

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนหัวทาง มีการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกับชุมชนอื่น ๆ ซึ่งบริเวณโดยรอบของพื้นที่อุทยานธรณีสตูลนั้น ครอบคลุมพื้นที่ ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก ชุมชนกำแพง ในขณะที่บริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดสตูลและพื้นที่ใกล้เคียง ต่างก็นำเสนอขายโปรแกรมดังกล่าวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาซื้อรายการนำเที่ยวเช่นกัน ซึ่งสรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ถือเป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญของจังหวัดสตูล เกิดการพึ่งพิงทรัพยากรที่มีอยู่ของหลาย ๆ ชุมชน จึงถือเป็นข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ผู้วิจัยมองว่า อาจส่งผลให้ขาดความหลากหลายของกิจกรรม และเกิดการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดระดับเดียวกัน

4.2.2 ข้อมูลจากการจัดกิจกรรมอบรม ณ ชุมชนบ้านหัวทาง

สำหรับการจัดกิจกรรมการอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในหัวข้อ “สร้างสรรค์บริการที่เป็นเลิศ ณ บ้านหัวทาง” จัดขึ้นในวันที่ 20 เมษายน 2562 ณ ศาลาอเนกประสงค์ชุมชนบ้านหัวทาง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล ตั้งแต่เวลา 09.00 น. - 16.30 น. กิจกรรมผู้เข้าร่วมจำนวน 25 ท่าน ประกอบไปด้วย หัวหน้าชุมชน หัวหน้ากลุ่มแม่บ้าน สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ สมาชิกเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน และชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดกิจกรรม และผลสรุปจากกิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมถอดบทเรียนจากประสบการณ์

ผลสรุปจากกิจกรรมที่ 1 ผู้เข้าร่วมอบรมได้ร่วมกันนำเสนอประสบการณ์การรองรับนักท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชาวบ้าน ทำให้เราได้รู้จักกับชาวบ้านทุกคนมากขึ้นและทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านหัวทางว่ามีอะไรบ้าง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มจักสาน กลุ่มท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น นอกจากนี้ทำให้เราได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นว่าชุมชนมีปัญหาอะไรบ้างในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ผ่านมา และร่วมกัน

วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของชุมชนของตนเองในการให้บริการทางการท่องเที่ยว เพื่อค้นหาสิ่งที่สามารถพัฒนาต่อและสามารถสร้างจุดขายให้กับชุมชน

ตารางที่ 3 วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของชุมชน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ol style="list-style-type: none"> 1. ความหลากหลายของอาหารการกิน ทางชุมชน มีความสมบูรณ์ด้านวัตถุดิบในการนำมาประกอบอาหาร เนื่องด้วยมีข้อได้เปรียบของที่ตั้ง และมีกลุ่มอาชีพเลี้ยงปลาในกระชัง และมีความโดดเด่นในรายการอาหาร เช่น แกงส้มปลานิล หอยปั้งปั้ง น้ำพริกมะพร้าวคั่ว แกงเลียงสมุนไพร ขนมตาหยาบ หอยตลับผัดน้ำพริกเผา กุ้งแม่น้ำ ปลากระพง ผักหวานทะเล หัวใจหนูมาน (ปลีกกล้วย) 2. การรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม ชาวบ้านมีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มแปรรูปใบจาก กลุ่มยาต้มสมุนไพร กลุ่มของที่ระลึก-พวงกุญแจจากหอยปั้ง กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง 3. ด้านบุคลากรในชุมชน มีความพร้อมและเต็มใจในการเข้าร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน และมีความตั้งใจในการเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนกับการท่องเที่ยว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. อุปกรณ์ครัวมีไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ 2. ขาดป้ายสื่อความหมาย (ป้ายบอกทางภายในชุมชน และกฎกติกาการท่องเที่ยว) 3. จุดลงเรือยังดำเนินการไม่เสร็จ 4. ขาดความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การบริหารจัดการ การคิดต้นทุน ภาษา การสร้างสรรค์อาหาร 5. ขาดการค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ขาดการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง (การตกกุ้ง กระชังเลี้ยงปลา การทำไรต์กรอบ คู่ก็บายบาย การจักสาน) 6. บางกลุ่มอาชีพมีการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง จะดำเนินงานเมื่อมีนักท่องเที่ยวมา 7. สินค้า/ผลิตภัณฑ์ ขาดการพัฒนารูปแบบที่ทันสมัย และขาดเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ไม่บ่งบอกตัวตนของชุมชนได้ชัดเจน 8. อุปสรรคในเรื่องของการจัดการเวลา เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมักจะว่างไม่ตรงกัน

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมฟังบรรยายในหัวข้อ “การเป็นเจ้าของที่ดี”

ผลสรุปจากกิจกรรมที่ 2 โดยการบรรยายในครั้งนี้เป็นการให้ความรู้แก่คนในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการเป็นเจ้าของที่ดีของชุมชนบ้านหัวทางให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน เนื้อหาในการบรรยายจะครอบคลุมตั้งแต่วิธีสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวตั้งแต่แรกพบ บุคลิกภาพภายใน ภายนอกที่เจ้าบ้านที่ดีควรมี สอนให้คนในชุมชนได้รู้จักตนเอง ทราบว่าชุมชนมีจุดเด่น-จุดด้อยอะไรบ้าง จุดขายของชุมชนบ้านหัวทางมีอะไรบ้าง สอนให้รู้จักและศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อจะได้ทราบว่าเขาเป็นอย่างไร รู้วิธีการว่าจะทำอะไรให้สามารถเข้าถึงและดึงลูกค้าให้เข้ามาในชุมชนบ้านหัวทาง เช่น การประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งแบบออนไลน์ และออฟไลน์

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมฟังบรรยายในหัวข้อ “จิตบริการนักท่องเที่ยว”

ผลสรุปจากกิจกรรมที่ 3 ก่อนบรรยายหัวข้อดังกล่าวมีการให้ชาวบ้านในชุมชนได้มาแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับการบริการของทางชุมชนว่ามีอะไรบ้าง ทำอะไรบ้างเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเยือนชุมชน โดยการบรรยายในหัวข้อ “จิตบริการนักท่องเที่ยว” จะพูดถึงการบริการที่ดีที่จำเป็นต้องมีในการให้บริการแก่ลูกค้า ทั้งเรื่องทักษะต่าง ๆ ทักษะที่ดี การรู้จักลูกค้าว่าเขาต้องการอะไร ทราบว่าอะไรที่ห้ามทำในการให้บริการที่ดี เป็นต้น

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ และระดมความคิดเห็น

ผลสรุปจากกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมนี้จะเน้นไปทางให้ชาวบ้านได้ลงมือปฏิบัติงานจริง โดยเริ่มจากการให้ชาวบ้านได้วิเคราะห์การบริการด้านอาหารของชุมชน เพื่อค้นหาสิ่งที่สามารถพัฒนาต่อและสามารถสร้างจุดขายให้กับชุมชน ร่วมกันทดลองออกแบบการให้บริการอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองกิจกรรม และการทดลองสาธิตจากกลุ่มอาชีพ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนด้วย

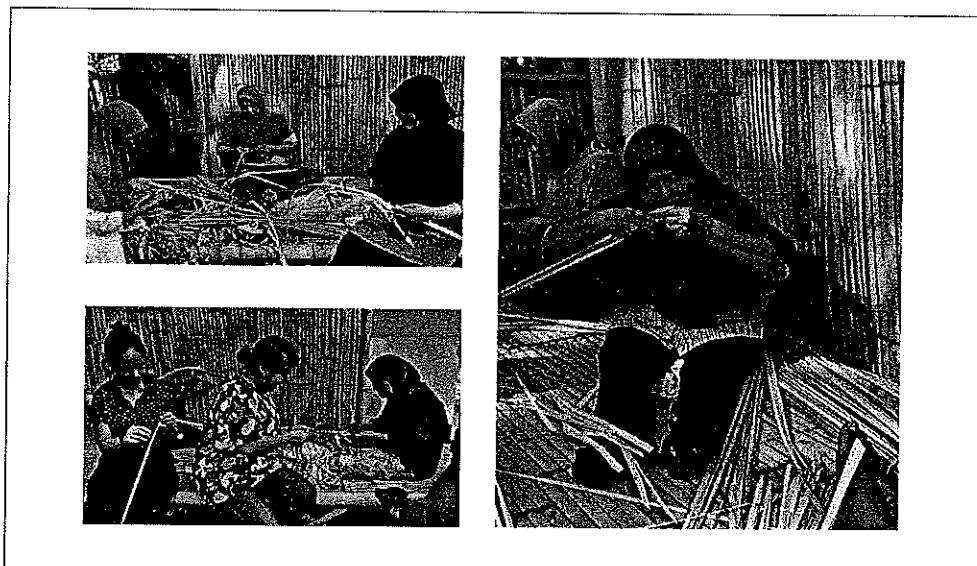
สำหรับการบริการด้านอาหาร วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการประกอบอาหารล้วนมาจากท้องถิ่นของชุมชนบ้านหัวทาง เมนูอาหารและเครื่องดื่มต่าง ๆ ทั้งบนบก ทางทะเล และการสอนวิธีการจัดชุดเมนูอาหารให้กับชาวบ้าน เพื่อสร้างความหลากหลายให้กับเมนูอาหาร สร้างทางเลือกให้กับลูกค้าที่มาเยือน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 วิเคราะห์การบริการด้านอาหารของชุมชน

ประเภทรายการอาหาร/เครื่องดื่ม	ตัวอย่างอาหาร/เครื่องดื่ม
เครื่องดื่มสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว	- น้ำสมุนไพร (น้ำอัญชันมะนาว น้ำใบเตย น้ำตะไคร้) - น้ำมะพร้าว - ชา/กาแฟ/โอวัลตินสำเร็จรูป - กาแฟโบราณ/กาแฟพื้นเมือง/โกโก้ สตูล
ขนมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว	- ขนมตาหยาบ - ขนมหัวล้าน - ขนมตะโก้ - ขนมโกชุย (ขนมตาล) - ขนมทุ้มโผล้ง (ขนมโค)
อาหารมื้อกลางวัน/มื้อค่ำ	ชุด 1 แกงส้มปลาบิล กุ้งเผา หอยตลับผัดน้ำพริกเผา น้ำพริกมะพร้าวคั่ว แกงเลียง ยำหัวปลี ผลไม้ตามฤดูกาล ชุดที่ 2 ปลานิลราดพริก/ต้มยำ หอยปิ้งปิ้งต้มขมิ้น + น้ำจิ้มซีฟู้ด ผักหวานผัดไข่ ไข่เจียว น้ำพริก + ผักลวก ผลไม้ตามฤดูกาล ชุดที่ 3 ปลานิลเผา / กุ้งเผา + น้ำจิ้มซีฟู้ด สาหร่ายทะเลสด + ผักสด ยำหอยปิ้ง + หัวปลี แกงส้มปลากระพงมะละกอ ไข่เจียว ปลาทอด ผลไม้ตามฤดูกาล *สำหรับมื้อค่ำ สามารถจัดรูปแบบการบริการอาหารเป็นลักษณะบุปเฟ่ต์ บาร์บีคิวซีฟู้ด ปิ้งย่างได้
อาหารสำหรับกิจกรรมทางทะเล	ชุดที่ 1 ข้าวสวย แกงส้มปลา + ไข่เจียว ผลไม้ตามฤดูกาล ชุดที่ 2 ข้าวสวย ผัดเผ็ดกุ้ง + ปลาทอด ผลไม้ตามฤดูกาล ชุดที่ 3 ข้าวสวย อู้อีปลา + หมี่กั๋มดำ ผลไม้ตามฤดูกาล *เป็นการให้บริการในรูปแบบข้าวกล่อง

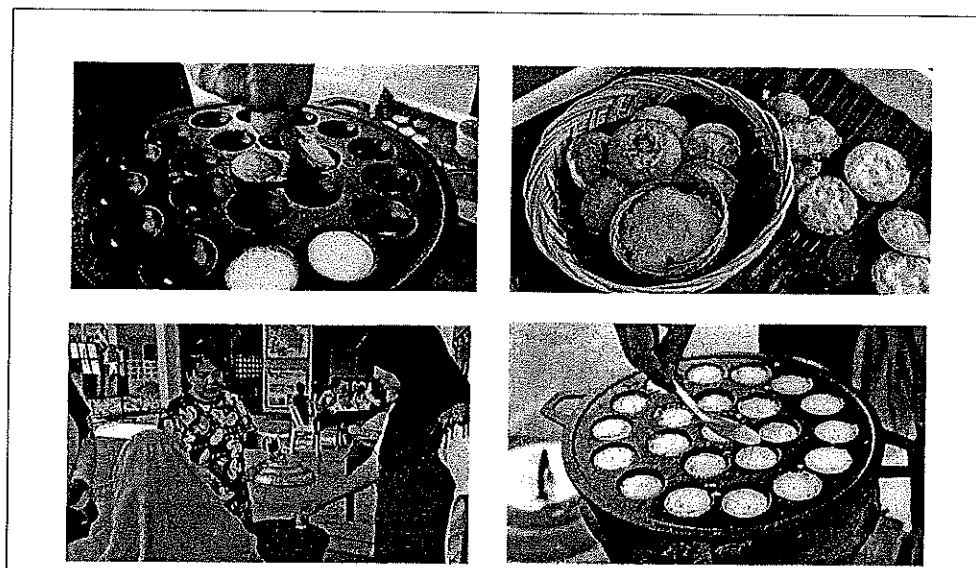
และกิจกรรมสาธิตจากกลุ่มอาชีพ โดยให้ชาวบ้านสาธิตวิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่ม รวมถึงสอนวิธีการออกแบบการจัดจานอาหารต่าง ๆ ให้น่าสนใจ โดยเน้นการใช้วัสดุจากธรรมชาติ และวัตถุดิบในท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น

สาธิตกิจกรรมปากกั๊ดตีนถีบ

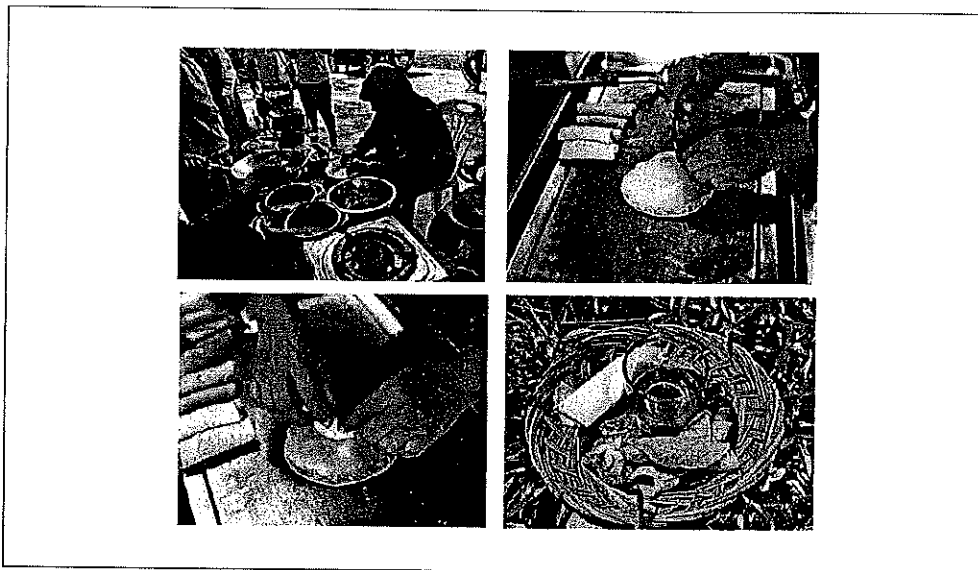
ภาพที่ 4.18 สาธิตกิจกรรมปากกั๊ดตีนถีบ

สาธิตกิจกรรมการทำขนมครก

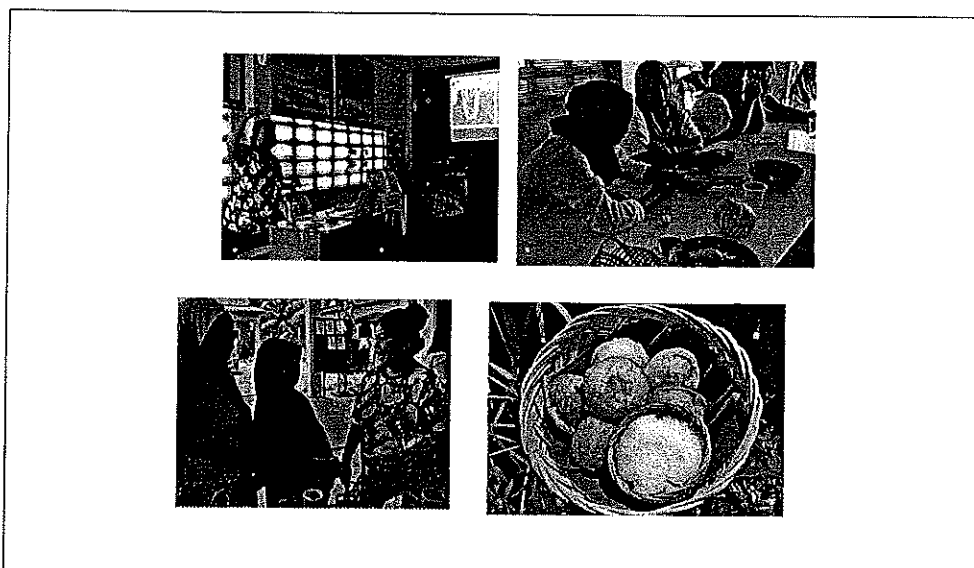
ภาพที่ 4.19 สาธิตกิจกรรมการทำขนมครก

สาธิตกิจกรรมการทำตาหยาบ

ภาพที่ 4.20 สาธิตกิจกรรมการทำตาหยาบ

สาธิตการจัดงานให้ดูน่าสนใจโดยประยุกต์ใช้จากสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์

ภาพที่ 4.21 สาธิตกิจกรรมการจัดงานให้ดูน่าสนใจ

หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมซึ่งประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทาง ได้มีส่วนร่วมกันในการนำเสนอกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ารับบริการภายในชุมชน เพื่อสร้างจุดขายและความได้เปรียบทางการแข่งขัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้กับชุมชนหัวทาง ซึ่งสามารถสรุปกิจกรรมได้ดังนี้

ตารางที่ 5 กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ชุมชนหัวทาง

กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ชุมชนหัวทาง
กิจกรรม “ปากกัด ตีนถีบ” ชาวบ้านผู้ที่มีความชำนาญจะสาธิต และสอนวิธีการลอบไต่จาก ตามแบบฉบับ “ปากกัด ตีนถีบ” เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหัวทางอย่างแท้จริง
กิจกรรม “จักสาน งานจาก” กิจกรรมนี้ นักท่องเที่ยวจะได้ทดลองสานเสวียนหม้อ หรือเครื่องจักสานด้วยตัวเอง โดยจะมีชาวบ้านแนะนำอย่างใกล้ชิด
กิจกรรม “ล่องเรือลอดอุโมงค์ ป่าโกงกาง” การล่องเรือเยี่ยมชมธรรมชาติในลำคลองล่ง สายน้ำเส้นสำคัญของชาวหัวทาง พร้อมถ่ายภาพกับอุโมงค์ป่าโกงกางที่สวยงามไว้เป็นที่ระลึก
กิจกรรม “หาหอยป๊ะ ณ ริมคลองล่ง” กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับประสบการณ์การเป็นชาวประมงของชุมชนบ้านหัวทาง ด้วยการหาหอยป๊ะ หรือหอยตลับด้วยตัวเอง ด้วยวิธีการหาหอยของชาวบ้านชุมชนหัวทาง และนำไปประกอบอาหารในมื้อต่อไป หรือนำกลับบ้านไปด้วยก็ได้
กิจกรรม “ชมกระชังปลานิล” กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชม และรับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิลในกระชังปลาน้ำกร่อย และได้ลิ้มลองรสชาติของปลานิลอีกด้วย
กิจกรรม “ตกกุ้งแม่น้ำ” กิจกรรมที่ทำเกี่ยวกับการล่ากุ้งแม่น้ำด้วยวิธีตามฉบับของชาวบ้าน ชุมชนหัวทาง และนำกุ้งที่ตกได้ไปประกอบอาหารรับประทานในมื้อต่อไป
กิจกรรม “ทำขนมพื้นบ้าน สืบสานความอร่อย” ขนมพื้นบ้านหลากหลายเมนู ทั้งโรตีสีกรอบ คุกกี้บ้ายบาย (ขนมจาก) ขนมครก และขนมตาหยาบ ล้วนแต่เป็นขนมพื้นบ้านที่นับวันยิ่งหารับประทานได้ยากขึ้น กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวสามารถเป็นส่วนหนึ่งในทำขนมพื้นบ้าน โดยมีชาวบ้านสาธิตและสอนวิธีการทำให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อทำเสร็จแล้วสามารถรับประทาน และนำกลับไปเป็นของฝากได้อีกด้วย
กิจกรรมท่องเที่ยวพื้นที่เชื่อมโยงกับอุทยานธรณีสตูล
กิจกรรม “ชมซากฟอสซิล และหัวใจอันดามัน ณ อ่าวตะโป๊ะ”
กิจกรรม “เล่นน้ำ ณ อ่าวมะขาม”
กิจกรรม “พายเรือแคนูลอดถ้ำพบรัก และชมความสวยงามของปราสาทหินพันยอด”
กิจกรรม “ชมความสวยงามของสันหลังมังกร”

4.2.3 ข้อมูลจากการจัดกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง

สรุปการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว
 “โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน
 ชุมชนบ้านหัวทาง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล”
 วันที่ 21 เมษายน 2562 ณ ชุมชนบ้านหัวทาง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล

กิจกรรมการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว ณ ชุมชนบ้านหัวทาง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล มีนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 23 คน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางจาก อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา โดยเน้นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทะเล และการเรียนรู้วิถีชีวิต ซึ่งเป็นการบูรณาการกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านในชุมชน โดยมีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการและบริหารจัดการทั้งหมดภายใต้การบริหารจัดการของกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทาง

รายละเอียดกำหนดการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทาง (ตามแผนการ)

Huatang
 - On Tour -
 JOIN US NOW FOR
 APRIL 21, 2019
 ชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล

06.30 น. ออกเดินทาง จากม.อ. - ชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล
 08.30 น. ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน + รับประทานอาหารว่าง
 09.30 น. ลงเรือ ณ ท่าเทียบเรือบ้านหัวทาง
 10.00 น. หาหอยที่หาด "หอยจ๊ะ"
 11.00 น. ถ่ายภาพสวย ๆ ณ "สันหลังกระเบน"
 11.30 น. ชมปราสาทหินพันยอด + รับประทานอาหารเที่ยง
 12.30 น. พายเรือแคนบนคลองน้ำตื้น
 13.30 น. ถ่ายภาพที่อ่าวหินงา
 14.00 น. เล่นน้ำที่อ่าว "ละลิ๊ะบันเต"
 15.00 น. ชมผ้าใช้หนี้ เรื่องเล่า "สันดา หินยาย"
 16.30 น. เดินทางกลับชุมชน และพักผ่อนดาดอ้ออาศัย
 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น
 19.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ติดต่อจองตั๋ว
 โทร 083-534927 (จ) โทร 089-4628665 (กัม)

สิ่งที่ต้องจอง
 1. ค่าเช่าเรือ (รวมคนขับ) 100 บาท/คน/วัน
 2. ค่าเช่าแคน (รวมคนขับ) 100 บาท/คน/วัน
 3. ค่าเช่ารถ (รวมคนขับ) 100 บาท/คน/วัน
 4. ค่าเช่าที่พัก (รวมอาหารเช้า) 100 บาท/คน/วัน
 5. ค่าเช่ารถจักรยานยนต์ 100 บาท/คน/วัน
 6. ค่าเช่ารถจักรยาน 100 บาท/คน/วัน
 7. ค่าเช่ารถจักรยานยนต์ 100 บาท/คน/วัน
 8. ค่าเช่ารถจักรยาน 100 บาท/คน/วัน

ภาพที่ 4.22 รายละเอียดกำหนดการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทาง (ตามแผนการ)

รายละเอียดกำหนดการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทาง (ดำเนินกิจกรรมจริง)

- 7.00 น. นักท่องเที่ยวออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ไปยัง ชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล
- 8.30 น. เดินทางมาถึง ชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล
- 8.35 น. ชมวิถีชาวบ้านและรับประทานอาหารว่าง
- 9.00 น. ลงเรือ ณ ท่าเทียบเรือบ้านหัวทาง
- 9.15 น. ล่องเรือลอดอุโมงค์ป่าโกงกาง
- 10.30 น. ชมซากฟอสซิลดึกดำบรรพ์ ชมบรรยากาศอ่าว และถ่ายภาพกับหัวใจอันตามัน ณ อ่าวโต๊ะบ๊ะ
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ ชายหาดอ่าวโต๊ะบ๊ะ
- 12.30 น. เล่นน้ำ ณ อ่าวมะขาม
- 13.30 น. พายเรือแคนูลอดถ้ำพบรัก และชมปราสาทหินพันยอด
- 15.00 น. เดินเล่น และชมความสวยงามบนสันหลังมังกร ที่ถอดยาวกลางทะเลอันตามัน
- 15.30 น. หาหอยป๊ะ ณ หาดหอยเจ๊ะ
- 17.00 น. เดินทางกลับชุมชน อาบน้ำ เปลี่ยนชุด พักผ่อนตามอริยาไคย
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น ณ ชุมชนบ้านหัวทาง
- 20.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

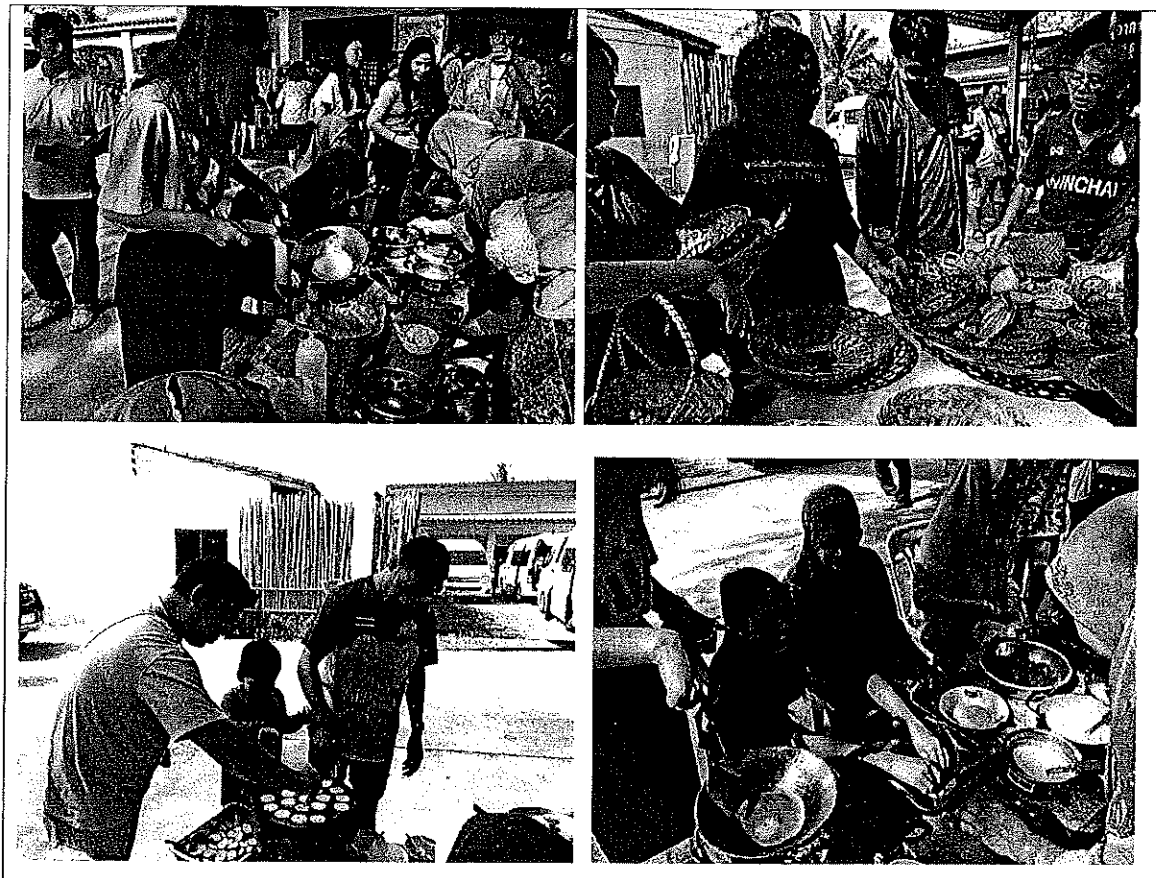
-----สิ้นสุดกิจกรรม-----

เนื่องจากช่วงวัน เวลาในการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวตรงกับทะเลน้ำใหญ่ มีคลื่นลมแรง และคลื่นใหญ่ น้ำหนุนส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนที่เตรียมไว้ได้ครบทุกกิจกรรม กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจึงได้มีการปรับรูปแบบกิจกรรม และสถานที่ท่องเที่ยวบางจุดเพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ตลอดจนความเหมาะสมของช่วงเวลาหรือฤดูกาลสำหรับการดำเนินกิจกรรมในอนาคต

รายละเอียดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน และรับประทานอาหารว่าง

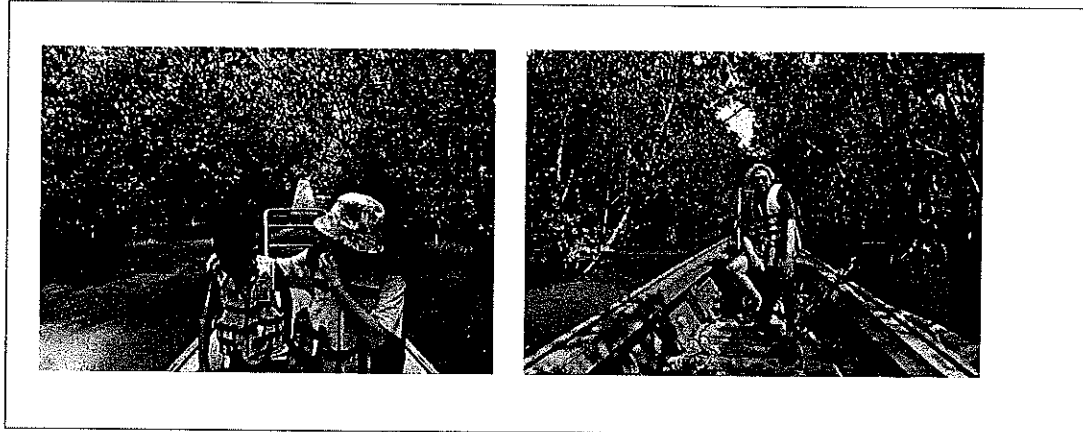
เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงศาลาอเนกประสงค์ คนในชุมชนบ้านหัวทางต่างพร้อมใจกันมาต้อนรับนักท่องเที่ยว บริการอาหารว่างพร้อมเครื่องดื่มสมุนไพร ได้แก่ น้ำอัญชันมะนาว น้ำมะพร้าว และโกโก้ (หรือกาแฟดำโบราณ สูตรฉบับบ้านหัวทาง) และขนมพื้นบ้านทั้งขนมครกโบราณ และขนมตาหยาบ ซึ่งได้มีการจัดสาธิตการทำขนมดังกล่าว และเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำขนมด้วย นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นงานฝีมือของชาวบ้านในชุมชนทั้งเครื่องจักสาน ยาดมสมุนไพร หมวก และพวงกุญแจที่ระลึก โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อหากันได้

ภาพที่ 4.23 ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน

กิจกรรมที่ 2 ล่องเรือชมอุโมงค์ป่าโกงกาง

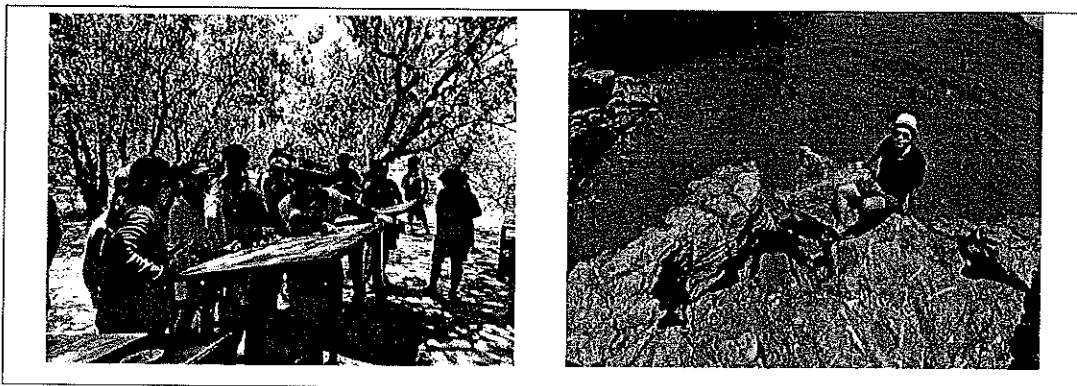
เมื่อนักท่องเที่ยวได้เตรียมความพร้อม และพักผ่อนจากการเดินทางมาเรียบร้อยแล้ว กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนได้นำนักท่องเที่ยวไปลงเรือ ณ ท่าเรือบ้านหัวทาง เพื่อเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลต่าง ๆ โดยจะต้องล่องเรือผ่านคลองบ้านหัวทางซึ่งรายล้อมไปด้วยพรรณไม้ป่าชายเลนหลากหลายชนิดทั้ง ต้นโกงกาง ลำพู แสม โดยชาวบ้านจะเรียนบริเวณนี้ว่าอุโมงค์ป่าโกงกางที่มีความยาวกว่า 2 กิโลเมตร มีทัศนียภาพที่สวยงามภายใต้บรรยากาศร่มรื่น มีการชะลอเรือให้นักท่องเที่ยวถ่ายภาพกับอุโมงค์ป่าโกงกาง และชมความสวยงามดังกล่าว

ภาพที่ 4.24 ล่องเรือชมอุโมงค์ป่าโกงกาง

กิจกรรมที่ 3 ชมซากฟอสซิล และหัวใจอันดามัน ณ อ่าวต๊ะโป๊ะ

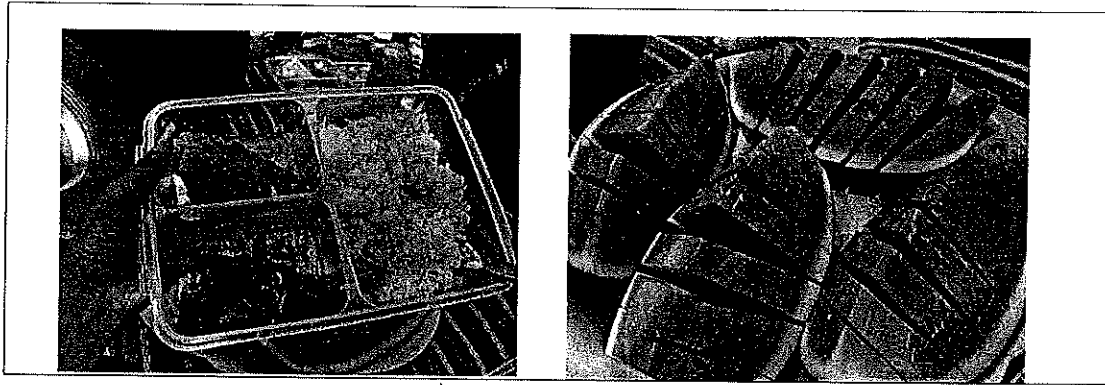
ชมซากฟอสซิลสนอตลอดยดึกดำบรรพ์ และชมทัศนียภาพความสวยงามของอ่าว พร้อมถ่ายภาพกับหัวใจอันดามันอันซีนสำคัญของจังหวัดสตูล ณ จุดชมวิวที่เป็นแหล่งฟอสซิลขนาดใหญ่ในยุคแคมเบรียน อ่าวต๊ะโป๊ะ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้องเดินเท้า ปีนเขาหินปูนขึ้นไปยังจุดชมวิวดังกล่าว ที่เป็นพื้นที่ทางธรณีวิทยาที่ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานธรณีโลกจากยูเนสโกอีกด้วย

ภาพที่ 4.25 ชมซากฟอสซิล และหัวใจอันดามัน ณ อ่าวต๊ะโป๊ะ

กิจกรรมที่ 4 รับประทานอาหารกลางวัน

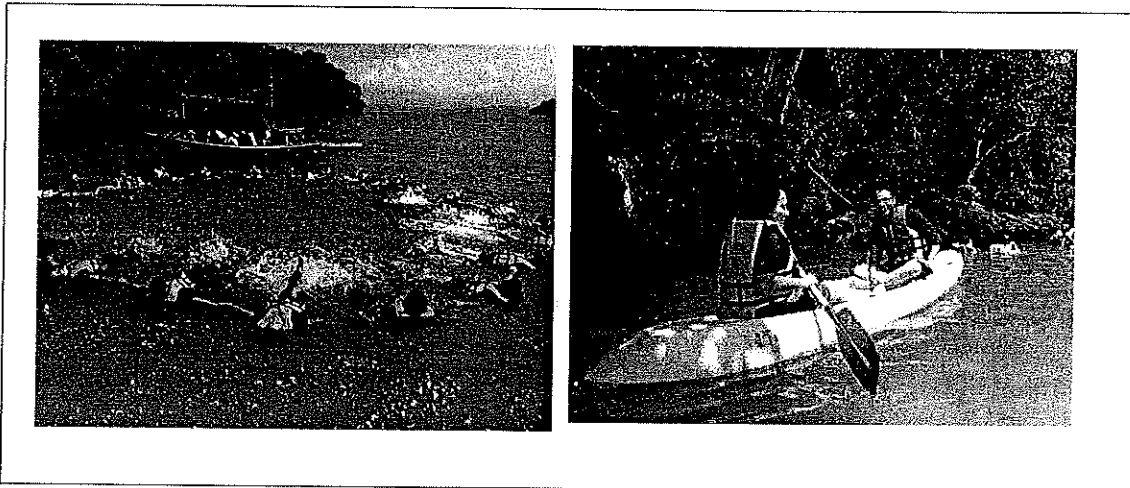
รับประทานอาหารกลางวันพร้อมกัน ณ ชายหาดอ่าวต๊ะโป๊ะ โดยอาหารเที่ยงจะเป็นข้าวกล่อง และผลไม้ที่ทางกลุ่มแม่บ้านชุมชนเตรียมไว้ให้ โดยมีเมนูอาหารเป็นเมนูผัดเครื่องแกงกุ้ง ถูฉี่ปลา และหมึกดำ ซึ่งเป็นเมนูอาหารที่เลือกใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นมาจัดทำ โดยบรรจุในกล่องอาหารที่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้ และแต่งโมหันเป็นขึ้นทานง่าย

ภาพที่ 4.26 รับประทานอาหารกลางวัน

กิจกรรมที่ 5 เล่นน้ำ ณ อ่าวมะขาม

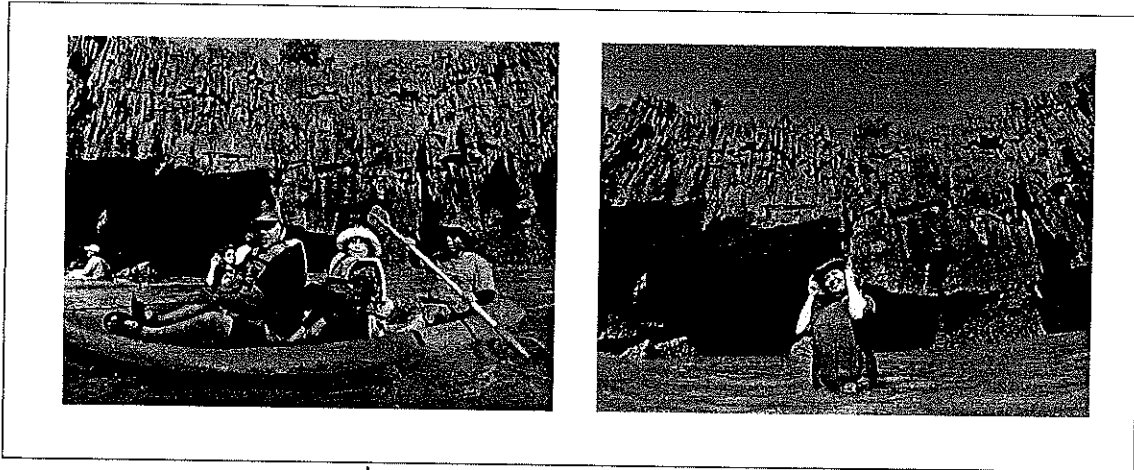
เล่นน้ำ และพายเรือแคนู พร้อมเดินชมชายหาดบริเวณอ่าวมะขาม อ่าวที่สงบปราศจากคลื่นลม เวลา น้ำลดระดับต่ำสุดมีแนวปะการังที่สวยงาม โดยเฉพาะกัลปังหาสีขาว แส้ทะเล ซีแฟน ม้าน้ำ ปลาสวยงาม และปะการังอ่อนที่สวยงามสมบูรณ์

ภาพที่ 4.27 เล่นน้ำ ณ อ่าวมะขาม

กิจกรรมที่ 6 พายเรือแคนูลอดถ้ำพบรัก และชมความสวยงามของปราสาทหินพันยอด

พายเรือแคนูลอดถ้ำพบรัก เพื่อเข้าชมความสวยงามของประติมากรรมธรรมชาติที่คล้ายกับปราสาทหิน สิ่งอัศจรรย์สุดอันซีนที่ธรรมชาติรังสรรค์ขึ้นจากการกัดเซาะหินของน้ำฝน จนกลายเป็นแห่งหินแหลมรูปร่างสวยงามแปลกตาคล้ายกับบนปราสาทในเทพนิยาย ชาวบ้านเรียกว่าปราสาทหินพันยอด ซึ่งลักษณะคล้ายถ้ำลอดผ่านเข้าไป โดยภายในถ้ำจะมีลักษณะด้านบนทะลุโปร่งมองเห็นท้องฟ้าตัดกับภูเขาที่มียอดคล้ายปราสาทสวยงาม บริเวณดังกล่าวกว้างประมาณ 20-30 เมตร นักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปต้องจำกัดการเข้าได้ครั้งละ 20 คนเท่านั้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถพายเรือแคนูเข้าไปเอง หรือจะใช้บริการเจ้าหน้าที่ประจำเรือก็ได้ โดยการพายเรือลอดผ่านช่องแคบที่เรียกว่าถ้ำพบรัก ค่อนข้างต้องใช้ความระมัดระวัง เนื่องจากปากถ้ำมีหินปูนแหลมงอก ย้อยลงมาเป็นระยะ เมื่อถึงพายในปราสาทหินพันยอดสามารถเดินเยี่ยมชม และถ่ายภาพได้ตามอัธยาศัย

ภาพที่ 4.28 พายเรือแคนู และชมปราสาทหินพันยอด

กิจกรรมที่ 7 ชมความสวยงามของสันหลังมังกร

เดินเล่น พร้อมชมความสวยงามบนสันหลังมังกร สันหาดทรายคล้ายทะเลแหวกกลางทะเล แต่ต่างจากที่อื่นด้วยแนวหาดที่เห็นกลับไม่มีทรายอย่างที่คิด แต่คือ เศษเปลือกหอยนับล้านล้านตัวที่ทับถมกันมาเป็นเวลานาน ความยาวกว่า 4 กิโลเมตร เริ่มหัวมังกรจากเกาะนิงไปยังอีกเกาะนิง สามารถเห็นได้เพียงวันละ 2 ครั้งเท่านั้น

กิจกรรมที่ 8 หาหอยปิ๊ะ (หอยตลับ) ณ หาดหอยเจ๊ะ

หาหอยปิ๊ะ หรือ หอยตลับ บริเวณหาดหอยเจ๊ะ ซึ่งเป็นหอยที่มีอยู่อย่างชุกชุมบริเวณดังกล่าว และมีความนิยมอย่างมาก โดยมีชาวบ้าน และไกด์คอยสอนเทคนิคการหาหอยแบบฉบับวิถีชีวิตชาวหัวทาง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำหอยดังกล่าวที่หาได้กลับไปประกอบอาหารได้อีกด้วย

ภาพที่ 4.29 หาหอยปิ๊ะ ณ หาดหอยเจ๊ะ

กิจกรรมที่ 9 รับประทานอาหารเย็น ณ บ้านหัวทาง

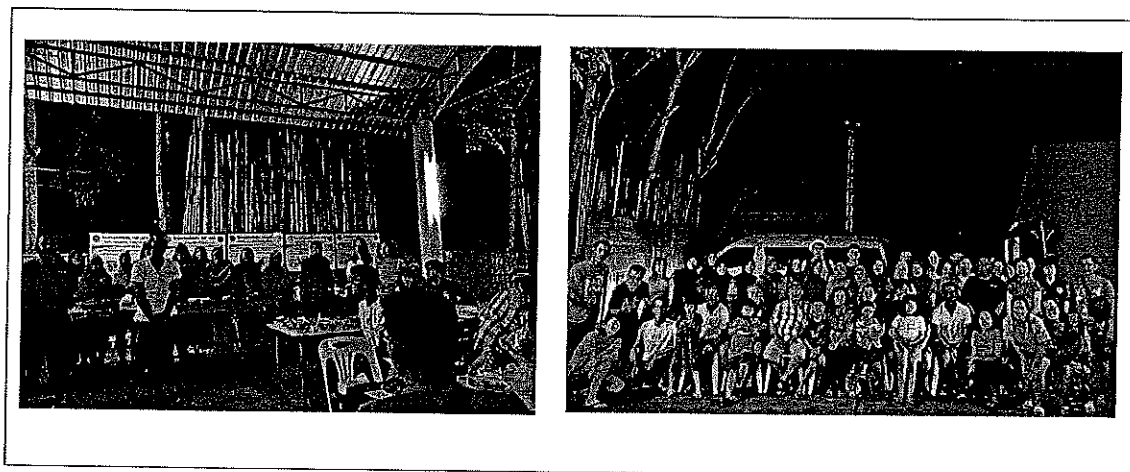
หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมทางทะเล และเดินทางกลับชุมชน อาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้าแล้ว ทางกลุ่มแม่บ้านได้จัดเตรียมอาหารเย็นไว้รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวไว้อย่างหลากหลาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นเมนูอาหารขึ้นชื่อที่ทำจากวัตถุดิบในชุมชน เช่น ปลาหิมะย่าง ยำหอยปุงปิง หอยปิ๊ะผัดน้ำมันหอย (เป็นหอยที่นักท่องเที่ยวหามาได้) และอาหารทะเลปิ้งย่างต่างๆ รวมไปถึงเมนูของหวานอย่างคุกกี้บายบาย หรือขนมจากไวค้อยส่งท้ายให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

ภาพที่ 4.30 รับประทานอาหารเย็น ณ บ้านหัวทาง

กิจกรรมที่ 10 สรุปผลการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว และถ่ายภาพร่วมกัน

สรุปผลการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินงานมาตลอดทั้งวัน เพื่อให้ชาวบ้านได้รับทั้งคำติชม รวมถึงคำแนะนำในแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่อไป และถ่ายภาพร่วมกันเป็นที่ระลึก พร้อมทั้งชาวบ้านอำลา สำนึกท่องเที่ยวขึ้นรถ เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ 4.31 สรุปผลการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว

นอกจากการดำเนินกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยว ยังขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ทำการประเมินการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง โดยมีการดำเนินคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือจากบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มนักท่องเที่ยวสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ รวบรวมข้อมูลด้านเส้นทางของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในครั้งนี้ สามารถสรุปผลตามประเด็นสำคัญได้ดังนี้

สรุปข้อมูลสัมภาษณ์สำหรับนักท่องเที่ยว ณ บ้านหัวทาง จังหวัดสตูล

จากการสังเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งมีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 23 คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคล ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษา โดยจำแนกข้อมูล ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ซึ่งเป็นปัจจัยที่แสดงถึงความต้องการที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว สามารถสรุปตามประเด็นได้ดังนี้

1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

การลงพื้นที่ของนักวิจัย ตัวแทนชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทดลองเส้นทางท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางบก สามารถสรุปได้ดังนี้

เส้นทางการเดินทางถนนหาดใหญ่ - สตูล พบว่า สภาพเส้นทางจากอำเภอหาดใหญ่ไปสู่จังหวัดสตูล นั้น มีความสะดวกสบาย และมีข้อแนะนำว่า ควรใช้เส้นทางของอำเภอรัตนภูมิในการเดินทางเพื่อเข้าถึงพื้นที่จังหวัดสตูล

เส้นทางท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ ส่วนใหญ่เสนอแนะว่าการเดินทางเพื่อการเข้าถึงพื้นที่จังหวัดสตูลไปยังชุมชนบ้านหัวทาง พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มองว่าการเดินทางในถนนเส้นหลัก มีความสะดวก และมีจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวน 9 คน เสนอแนะว่าเส้นทางจากถนนเส้นหลักเพื่อเชื่อมโยงไปยังถนนภายในชุมชน มีสภาพถนนที่คับแคบ อีกทั้งยังขาดป้ายสื่อความหมาย เพื่อบอกเส้นทางในการเข้าถึงชุมชน อีกทั้งไม่มีรถสาธารณะที่วิ่งผ่านในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางด้วยตนเอง

สำหรับจุดขึ้นลงเรือของชุมชนหัวทาง พบว่า ชุมชนยังไม่มีท่าเรือที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวในการขึ้น - ลงเรือ ส่วนเส้นทางในการเดินทางเพื่อไปยังจุดขึ้นลงเรือ พบว่า ถนนในชุมชนมีขนาดเล็ก และมีความคับแคบ เส้นทางการเดินทางมีเพียง 1 ช่องทางการจราจร อีกทั้งหากมีฝนตกจะทำให้ถนนมีสภาพเป็นโคลน แม้ว่ารถสามารถสวนทางกันได้ แต่ต้องมีความระมัดระวัง เพราะผิวถนนขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ

2. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions)

ด้านสิ่งดึงดูดใจเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหัวทางนั้น สามารถสรุปโดยการเรียงเรียงตามความนิยมได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวทางทะเล (ผู้ชื่นชอบทั้งหมด 12 ท่าน)

เนื่องจากทำให้ทราบว่าจังหวัดสตูลมีทะเลที่สวยงาม วิวดสวย หลากหลายบรรยากาศมีความสวยงามของธรรมชาติอื่น ๆ นอกเหนือจากเกาะหลีเป๊ะ ในจ.สตูล ที่ไม่เคยรู้มาก่อน มีหาดให้เดินเล่น ทิวทัศน์ดี เป็นธรรมชาติที่สวยงามและยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติได้อย่างดี

- ปราสาทหินพันยอดมีความแปลกแตกต่างจากที่อื่นแต่ต้องมีการอธิบายและให้ความรู้ด้านธรณีที่เกี่ยวข้องหรือเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจควบคู่ไปกับความสวยงามและความแปลก และการอนุรักษ์ให้คงอยู่อย่างถาวรต้องใช้ระมัดระวังอย่างดีคำนึงถึงความปลอดภัยในการเข้าออกและขึ้นลงเรือ
- ช่องหินรูปหัวใจ มีซากฟอสซิลที่ต้องดูแลอย่างดี ส่วนช่องหินต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมากควรมีคนดูแลความปลอดภัย อาจสำรวจว่ามีพืชประจำถิ่นที่น่าสนใจอะไรบ้าง
- สันทรายกระเบนหรือมังกรน้อยเป็นสถานที่ที่มีความสวยงามแปลกดี แต่ควรมีคำอธิบายเพิ่มเติมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติ ประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ เพราะเห็นปลาตีน ปูเสฉวน และหอยพวกหอยสังข์
- สันทรายหาหอยเป็นกิจกรรมที่สนุกที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านได้เป็นอย่างดี มีหอยฝาเดียวหลาย ๆ คล้ายพวกหอยดาวสีขาว ปูเสฉวน การเดินหาไปทั่วอาจเหยียบหอยอื่น ๆ ที่อยู่ตรงนั้น อาจทำให้ระบบนิเวศน์เสีย อาจให้หาตัวใหญ่สุดมาประกวดกันให้รางวัล แล้วเอามาทำพันธุ์เพื่อขยายไปแถบอื่นบริเวณนั้นให้เยอะขึ้นแล้วค่อยเอามาบริโภค

ลำดับที่ 2 ด้านอาหาร (ผู้ชื่นชอบทั้งหมด 5 ท่าน)

อาหารมีรสชาติดีหลากหลายรูปแบบ เนื่องจากอาหารมีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทำให้มีความแปลกใหม่น่ารับประทาน โดยเฉพาะปลาทอดอร่อยมาก ทานกับน้ำพริกทะเล ส่วนสาหร่ายทะเลน่าจะขยายพันธุ์ทำเป็นการค้าได้ควรมีข้อมูลทางคุณค่าโภชนาการเพื่อให้อาหารแก่ผู้ที่รับประทานพริกแกงเครื่องปรุงอร่อยแต่อาจเค็มไปนิดนึง ถ้าหาสูตรอร่อยของชุมชนต้องประกวดแข่งแล้วเอามาเป็นอาหารของชุมชนใส่กระปุกขายได้ ปลาย่างดำไปนิด ถ้าเอาไปทอดไปไม่มาทอดจะดูดีกว่า ขนมจากรอร่อยมาก ขนมครกอร่อยแต่หอยอดไปนาน ๆ รสชาติแตกต่างจากเดิม ขนมตาหยาก็แปลกดี แต่หวานไป น้ำอัญชันก็หวานไป แต่ภาพรวมอร่อย

ลำดับที่ 3 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสาน การทำขนม (ผู้ชื่นชอบทั้งหมด 3 ท่าน)

นักท่องเที่ยวคนที่ 1 กล่าวว่า “ทานขนมจากบ้านหัวทางแล้วรับรู้ได้เลยว่ามีกลิ่นกะทิที่เป็นเอกลักษณ์” เช่นเดียวกับอาหารในเมนูอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวคนที่ 2 กล่าวว่า “ยังมีเอกลักษณ์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติมาต่อยอดใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น สานก้านจาก” และนักท่องเที่ยวคนที่ 3 เสริมว่า “ก้านจากสวยงามแต่ต้องดูการใช้ประโยชน์มากขึ้นกว่านี้ เคยเห็นของทางปัตตานีสานได้ละเอียดเป็นกล่องใส่ทิชชู มีตัวกล่องและฝามาประกบกัน ต้องประยุกต์ถึงการใช้ประโยชน์”

ลำดับที่ 4 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล (ผู้ชื่นชอบทั้งหมด 3 ท่าน)

เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลเป็นสิ่งจำเป็นมากหากเรามีการดูแลอย่างดีจะทำให้เราสามารถยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติได้อย่างดี ช่วยเก็บและลดปริมาณขยะ โดยการใช้วัสดุธรรมชาติ เพราะถ้ามีขยะจะทำลายสภาพวิวที่เห็น และอาจมีผลต่อสัตว์ใหญ่เล็กในทะเล มีการสร้างขอบเขตบริเวณรักษาทรัพยากรให้คงอยู่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม

ลำดับที่ 5 ด้านประมงพื้นบ้าน เนื่องจาก (ผู้ชื่นชอบทั้งหมด 2 ท่าน)

เรื่องการเก็บหอยไม่เห็นการจับปลาจับหอยอื่น ๆ ควรจับแบบอนุรักษ์เพื่อชุมชนก่อน เหลือแล้วค่อยให้ผู้มาเยือน ถ้าให้ผู้มาเยือนก่อน คนในชุมชนก็ต้องไปซื้อที่อื่นมา

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม : ชุมชนต้องร่วมมือกัน สร้างความร่วมมือกันช่วยกันอนุรักษ์

3. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities และ Recreational Activities)

ในความคิดเห็นของท่าน ท่านชื่นชอบกิจกรรมใดมากที่สุด โปรดเรียงลำดับกิจกรรมที่ท่านชื่นชอบ 3 ลำดับ

ลำดับที่ 1 ได้แก่ ชมปราสาทหินพันยอด และหาหอยที่หาด “หอยเจ๊ะ”

ลำดับที่ 2 ได้แก่ พายเรือแคนูลอดถ้ำพรัก

ลำดับที่ 3 ได้แก่ เล่นน้ำที่อ่าวมะขาม

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม :

- นักท่องเที่ยว บอกเล่าว่า “ได้รับบาดเจ็บเป็นแผลอักเสบที่เท้า เนื่องจากว่ายน้ำที่อ่าวมะขามแล้วเท้าที่ตีน้ำไปชนหอยที่เกาะโขดหินใต้น้ำที่มองไม่เห็น โก้ดควรเตือนนักท่องเที่ยวที่จะลงเล่นน้ำบริเวณที่น้ำขึ้นจนมองไม่เห็นโขดหินด้านล่าง”
- นักท่องเที่ยวอีกคน เน้นว่า “เรือบางลำ การบรรยายของไกด์ไม่ทั่วถึง”

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ :

- ที่อาบน้ำล้างตัว ต้องปรับปรุงให้เพียงพอ สาว ๆ เข้าห้องน้ำ หนุ่ม ๆ ใช้หลังบ้านก็ได้แต่ทำให้เป็นสัดส่วนที่พอเหมาะ

4. บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary)

4.1 การบริการด้านการจัดนำเที่ยว (เช่น ไกด์นำเที่ยวบนเรือ)

- การบริการค่อนข้างดี แต่ไกด์ยังไม่มี ความชำนาญเท่าที่ควร ให้ความรู้ค่อนข้างน้อย ขาดการสนใจให้เกิดการอยากฟัง ควรฝึกฝนทักษะการพูดให้มากขึ้น
- เสียงเครื่องเรือกลบเสียงไกด์ ควรมีการใช้เครื่องขยายเสียงหรือมีแผ่นพับรายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว

4.2 การบริการอาหารจากชุมชน (อาหารเที่ยง และอาหารเย็น)

- อาหารอร่อย ใส่ใจในคุณภาพ
- ปริมาณอาหารบางมื้อยังไม่เหมาะสม เช่น อาหารเที่ยงน้อยเกินไป อาหารเย็นมากเกินไป
- อาหารพื้นบ้านบางประเภทนักท่องเที่ยวทานไม่ได้ ควรมีการสอบถามก่อน หรือจัดเตรียมอาหารทั่วไปไว้ให้นักท่องเที่ยวด้วย
- อาหารกล่องตอนเที่ยง หากงดใช้ถุงพลาสติกไปเลยจะดีมาก

4.3 การบริการห้องสุขา และห้องอาบน้ำของชุมชน

- จำนวนห้องน้ำน้อยเกินไป ยังไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ได้
- ควรแบ่งสัดส่วนห้องน้ำออกมาให้ชัดเจน และปรับปรุงให้มีความเหมาะสม

4.4 ป้ายสื่อความหมาย (เช่น บอร์ดให้ความรู้)

- มีป้ายให้ความรู้ เหมาะสม แต่บางป้ายควรอยู่ในจุดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว
- นักท่องเที่ยวบางท่านไม่ทราบว่า มีป้ายให้ความรู้ เพราะไม่มีคนแนะนำ
- การจัดวางป้าย บอร์ดต่าง ๆ ดูดี เหมาะสม

4.5 ป้ายบอกทิศทาง (เช่น ป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว และป้ายบอกทางเข้าชุมชน)

- ควรมีป้ายบอกทิศทางที่ชัดเจน และมีจำนวนมากกกว่านี้
- ควรมีป้ายนำทาง ตามเส้นทางต่าง ๆ เช่น ป้ายทางเข้าชุมชน
- ป้ายเล็กเกินไป ไม่มีความชัดเจน หายาก

4.6 การบริการสินค้าที่ระลึกจากชุมชน (เช่น ยาต้ม และเครื่องจักสาน)

- ควรมีสถานที่เป็นส่วน อาจทำเป็นบอร์ดว่ามีสินค้าอะไรบ้างราคาเท่าไร มีตัวอย่างสินค้า หรือตัวสินค้าพร้อมขาย ถ้าไม่มีควรแจ้งว่าสามารถสั่งได้ภายในกี่วัน ส่งทางไปรษณีย์ไปให้เพิ่มบริการจ่ายเงินผ่านมือถือ
- เป็นการสนับสนุนชาวบ้านที่ต้ออย่างหนึ่ง ให้ชาวบ้านเกิดรายได้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- ควรมีหน้าร้าน และเพิ่มความหลากหลายของสินค้า และเอกลักษณ์ให้กับร้านค้า
- สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นถือว่าดี แต่ผลิตภัณฑ์ที่รับมาขาย เช่น หมวกผ้าใบ หรือของกันน้ำ มีราคาสูงเกินไป

4.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล

สำหรับการศึกษาในวัตถุประสงค์นี้ ทางทีมวิจัยนำข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ จากการประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว โดยมีตัวแทนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนร่วมในกระบวนการวิจัย ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว ตัวแทนนักวิชาการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพ มาวิเคราะห์ร่วมกับความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวในกิจกรรมทดลองทางการท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

ตัวแทนจากสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล แสดงความคิดเห็นว่า "...บ้านหัวทางมีเส้นทางเชื่อมโยงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของ Geo Park เช่น เกาะเขาใหญ่ ปราสาทหินพันยอด อีกทั้งเป็นหนึ่งในสมาชิกของวิสาหกิจอ่าวปากบารา ชุมชนมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง ชาวบ้านมีการรวมตัวกัน มีความพร้อมด้านเรือและไกด์ ในชุมชนมีอาคารสำหรับการจัดประชุมได้ แต่ยังขาดความพร้อมด้านห้องพักและห้องน้ำ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ยังไม่โดดเด่น ส่วนอาชีพหลัก คือ ประมงพื้นบ้าน และสวนยาง ส่วนโอกาสในการพัฒนาอยากให้นำทรัพยากรที่มีในพื้นที่มาเพิ่มมูลค่า โดยเฉพาะด้านอาหาร ควรนำวัตถุดิบในชุมชนมาพัฒนาเป็นจุดขาย เช่น หอยปุงปิ้ง ปลาในกระชัง ด้านกิจกรรม มีป่าชายเลนเป็นข้อได้เปรียบ สามารถทำกิจกรรมด้าน CSR

ได้ก่อนนักท่องเที่ยวไปเที่ยวเขาใหญ่ ประเด็นที่พัก อาจไม่จำเป็น เนื่องจากเป็นพื้นที่ในเมือง และบริเวณรอบนอกชุมชนไม่ไกลจากปากบารามิที่พักจำนวนมากอยู่แล้ว...”

ตัวแทนจากนักวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา วิทยาเขตสตูล กล่าวว่า “...ชุมชนนี้มีเส้นทางทางน้ำที่ยังคงสมบูรณ์อยู่ คือ คลองละงู สามารถพัฒนาและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับพื้นที่ Geo Park ได้ สิ่งสำคัญที่ชุมชนควรให้ความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีหลายประเด็น เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ การสร้างกลไกในการทำงานร่วมกัน การสร้างการตระหนักรู้ในการพัฒนา การจัดการทรัพยากรร่วมกัน การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับเครือข่าย และหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการจัดการด้านความปลอดภัย รวมถึงการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวด้วย...”

ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวแห่งหนึ่งในจังหวัดสตูล กล่าวว่า “...ชุมชนมีทรัพยากรสำคัญมากมาย ทั้งกลุ่มอาชีพ การสานจาก กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มทำขนม และทรัพยากรทางธรรมชาติที่โดดเด่น เช่น ป่าชายเลน หิ่งห้อย และหอย สามารถนำมาพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวได้ แต่ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน การพัฒนาทักษะให้สมาชิกในพื้นที่ รวมทั้งแนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย เช่น ลดการใช้พลาสติก เน้นการนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่มาปรับใช้ เช่น ใบจาก ใบมะพร้าว ใบตอง เป็นต้น”

ตัวแทนกลุ่มทำอาหาร กล่าวว่า “...เราทำอาหารได้ แต่บริการไม่เป็น ทำไม่ถูก ไม่รู้ว่าต้องทำยังไงดี บางทีนักท่องเที่ยวมาเยอะก็ตกใจ งงกันบ้าง บางครั้งนักท่องเที่ยว ไม่พูดไทย พูดจีน พูดมาเลย์ เราก็ใช้ภาษาไปเลย”

ผู้ใหญ่บ้าน กล่าวว่า “คนมาช่วย หน่วยงานก็มาเยอะ แต่บางครั้ง เขาไม่เข้าใจเรา เราก็อาจไม่เข้าใจเขา เราก็ค่อย ๆ พัฒนากันมาเรื่อย ๆ แต่เราอยากพัฒนาให้ดีกว่านี้...”

ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้น สามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาสำหรับชุมชนบ้านหัวทาง ใน 2 ประเด็นสำคัญ คือ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ได้ดังนี้

4.3.1 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

ทางชุมชนได้ดำเนินการท่องเที่ยวมากกว่า 14 ปีแล้ว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทางควรพิจารณาการพัฒนา 3 ด้านสำคัญ เพื่อให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนสามารถสรุปดังนี้

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านหัวทางมีผู้นำ กลุ่มชาวบ้าน มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว และตัวแทนกลุ่มอาชีพที่มีจิตอาสา และมีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยวที่น่าจะเป็นจุดแข็งที่สำคัญ อีกทั้งการฝึกอบรมและการเข้าร่วมการให้ความรู้จากหน่วยงานภายนอก เป็นประโยชน์และสำคัญในการพัฒนาเพื่อการยกระดับความสามารถของบุคลากรในพื้นที่ ดังนี้ ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ทักษะการให้บริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม ทักษะการออกแบบการตกแต่งอาหารพื้นถิ่น ความรู้ด้านการคิด

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน <u>ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว</u>
<p>ต้นทุนบัญชี ความรู้เกี่ยวกับการตลาด ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาดออนไลน์ เป็นต้น</p>
<p>การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ควรมีกลไกในการสนับสนุนและพัฒนาเยาวชน และคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งการผลักดันให้เยาวชนได้มีโอกาสในการฝึกปฏิบัติในการบริการทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การสาธิตหรือร่วมนำเสนอในฐานะการเรียนรู้ต่าง ๆ กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างคนรุ่นใหม่ สร้างเครือข่ายในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างความผูกพัน สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ห่วงแทนทรัพยากรของชุมชนส่งผลให้เกิดการร่วมกันในการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้</p>
<p>ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงคุณค่าเอกลักษณ์และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทางอาศัยความหลากหลายของระบบนิเวศธรรมชาติของป่าชายเลน และกลุ่มอาชีพในชุมชน ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนสูญหายหรือลดคุณค่าไป ชุมชนควรมีการวางแผนการจัดการและการใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวัง ไม่ให้มีการรวบรวมองค์ความรู้และข้อมูลของทรัพยากรในชุมชน มีฐานข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้ ร่วมกับกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ในแก่คนในพื้นที่ และแผนการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวที่ชัดเจน รวมทั้งมีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ของชุมชนและเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดทำคู่มือ กฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวได้ทราบและปฏิบัติตามอย่างเหมาะสม</p>
<p>การสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐด้านวิชาการ เช่น วิทยาลัยชุมชนหรือมหาวิทยาลัย เพื่อการอบรมให้ความรู้ ด้านทรัพยากรชายฝั่ง เช่น สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 เพื่อขอคำแนะนำและแนวทางในการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และไม่ผิดกฎหมาย ภาคเอกชน เช่น บริษัทนำเที่ยว เพื่อพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม เป็นต้น</p>
<p>การจัดระบบในการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางน้ำ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการดูหอย กิจกรรมการล่องเรือในคลองละงู จึงจำเป็นต้องมีการวางระบบการดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ตรวจสอบสภาพเสื้อชูชีพว่ามีความพร้อมในการใช้งานหรือไม่ ความพร้อมของเรือและเครื่องยนต์ แจ้งกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย รวมทั้งชี้แจงมาตรการในการดูแลนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น</p>
<p>การตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ ควรทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งบริการทางการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์และสร้างความเชื่อมั่นในการเข้ามาท่องเที่ยวกับชุมชนบ้านหัวทาง และเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือคนภายนอกเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวก</p>
<p>การจัดการขยะ ควรมีการจัดการอย่างมีระบบและชัดเจน การวางแผนในการรณรงค์รักสิ่งแวดล้อม ลดจำนวนขยะที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การแยกขยะ การจัดถุงขยะสำหรับกิจกรรมทางน้ำ การ</p>

<p align="center">แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p>
<p>รณรงค์ให้นักท่องเที่ยวนำกระบอกน้ำ หรือแก้วสแตนเลสไปใช้เอง ลดการชื้อน้ำขวดพลาสติก และแก้วพลาสติก อีกทั้งควรมีการร่วมในการจัดทำข้อตกลงในชุมชน และผู้ที่ให้บริการทางการท่องเที่ยวให้เป็นทิศทางเดียวกัน</p>
<p align="center">แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว</p>
<p>การพัฒนาโปรแกรมทางการท่องเที่ยว เนื่องจากส่วนใหญ่ชุมชนเน้นการขายและนำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวทางทะเล คือ เส้นทางปราสาทหินพันยอด เหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ ซึ่งชุมชนมีทุนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในชุมชนที่หลากหลาย ไม่ว่าจะ คลองละงู หิ่งห้อย พื้นที่ป่าชายเลน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ จึงควรเน้นการพัฒนาโปรแกรมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับฐานทรัพยากรที่มีมาใช้เป็นวัตถุดิบในการจัดกิจกรรมและโปรแกรมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความโดดเด่นและสร้างความแตกต่าง และเพิ่มมูลค่าในทุนทรัพยากรที่มีอยู่</p>
<p>การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางชายฝั่งทะเล เช่น กิจกรรมการปลูกป่า การปล่อยปลา-ปู เป็นต้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของพื้นที่และการเรียนรู้ ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชน โดยให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติจริง เกิดเป็นประสบการณ์ที่มีค่าจากการท่องเที่ยวได้ เช่น กิจกรรมการทำขนมพื้นบ้าน กิจกรรมการทำอาหาร กิจกรรมจักสาน เป็นต้น ล้วนเป็นการเพิ่มมูลค่า และเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน อีกทั้งการนำแนวคิดของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มาร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการลดผลกระทบทางลบ และส่งเสริมผลกระทบทางบวกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การเชื่อมโยงกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสู่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อเกิดกระจายรายได้ การลดการใช้ถุงพลาสติก เน้นการใช้กล่องข้าวที่สามารถนำมาใช้ใหม่ได้ หรือการนำภูมิปัญญาในการหาหอย การจักสาน เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชน เป็นต้น</p>
<p>การจัดทำและติดตั้งปฏิทินการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและสังเกตง่าย โดยระบุช่วงเวลา ลักษณะกิจกรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งการนำเสนอผ่านทางสื่อออนไลน์เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนในการเดินทางและการทำกิจกรรมท่องเที่ยวได้</p>
<p align="center">แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว</p>
<p>การดูแลความสะอาดและการจัดระเบียบพื้นที่ ควรจัดการในการทำความสะอาดและความเป็นระเบียบของภูมิทัศน์โดยรอบ รวมทั้งจุดบริการนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ จุดจอดรถ การแบ่งโซนพื้นที่ เพื่อเป็นฐานการเรียนรู้ ห้องเก็บของ มุมความรู้ โดยเฉพาะฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร และขนม และบริเวณรับประทานอาหาร ต้องคำนึงถึงสุขภาพอนามัย รวมทั้งอุปกรณ์ที่ใช้ให้เหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวได้</p>
<p>ป้ายสื่อความหมาย และป้ายบอกทิศทาง แม้ว่า ชุมชนบ้านหัวทางมีร้านค้าประชารัฐที่ตั้งอยู่บนถนนสายหลัก</p>

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
และรณสธารณะผ่าน หากแต่เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลายกลุ่ม สามารถเข้าถึงชุมชนได้ง่าย ควรมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนตั้งแต่ถนนสายหลักสู่ชุมชน ป้ายบอกเส้นทางในชุมชน ป้ายแผนที่บอกจุด/ตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชน ห้องน้ำ จุดอาบน้ำ การปรับภูมิทัศน์ รวมทั้ง ป้ายสื่อความหมายที่ติดตั้งที่สังเกตได้ง่ายและชัดเจน
การสื่อสารทางการเล่าเรื่อง Story Telling สำหรับมัคคุเทศก์ หรือตัวแทนผู้นำเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริการนักท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาทักษะการนำเสนอข้อมูล ทักษะการสื่อความหมายโดยการอธิบายและการให้ข้อมูลที่มีกระบวนการที่ชัดเจน อีกทั้งข้อมูลที่ใช้ควรเป็นข้อมูลชุดเดียวกันและมีความถูกต้อง การนำเสนอควรมีการจัดลำดับเรื่องราว อาจจะมีใช้บอร์ดให้ความรู้ ป้ายสื่อความหมาย หรือการสาธิตประกอบการเล่าเรื่องได้ เช่น ข้อมูลและพันธุ์ไม้ในพื้นที่คลองละงู ป่าชายเลน ข้อมูลหิงห้อย ประเภทและลักษณะของหิงห้อยในสายพันธุ์ต่าง ๆ ประเภทหอย วิธีการหา อุกรณ์ที่ใช้ เป็นต้น

4.3.2 แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

จากการศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวตามฐานทรัพยากรของชุมชนหัวทางนั้น พบว่าไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ป่าชายเลน วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชน ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดกิจกรรมและรูปแบบทางการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนบ้านหัวทางนั้นมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ มีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความดึงดูดใจ ความน่าสนใจ และเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ และส่งเสริมการสืบสานมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชุมชนหัวทาง โดยมีลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 6 การกำหนดกิจกรรมและรูปแบบทางการท่องเที่ยว

กิจกรรม ท่องเที่ยว สู่ความยั่งยืน	ลักษณะกิจกรรม/กระบวนการ
กิจกรรม “คลอลงงูสู่ทะเล”	ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมถ่ายทอดเรื่องราวความผูกพันของชุมชนกับคลองละงูตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เรื่องราวเล่าขานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สำเภภตรา ข้อสังเกต กิจกรรมนี้เหมาะกับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย นักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่
กิจกรรม “ปากกัดดินดิบ”	ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่นำวิถีชีวิตของชาวบ้านในการลอกใบจากมาเชื่อมโยงในกิจกรรมการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เน้นการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านจากการทำใบจาก ผ่านกระบวนการสาธิต และการลงมือทำจากการสอนวิธีการลอกใบจาก ตามแบบฉบับ “ปากกัด ดินดิบ” คือ ใช้วิธีปากกัดใบจาก ในขณะที่ดินดิบใบจากอีกด้านเพื่อช่วยในการลอกใบ ข้อสังเกต กิจกรรมนี้เหมาะกับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย นักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ และใช้เวลาไม่นาน
กิจกรรม “จักสานงานจากใจ”	ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการสานกันจาก กิจกรรมนี้ นักท่องเที่ยวจะได้ทดลองสานเสวียนหม้อหรือเครื่องจักสานด้วยตัวเอง โดยจะมีชาวบ้านที่มีความชำนาญให้การแนะนำ ข้อสังเกต อาจใช้เวลานาน เหมาะกับนักท่องเที่ยวกลุ่มขนาดเล็กเพราะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ทุก

กิจกรรม ท่องเที่ยว สู่ความยั่งยืน	ลักษณะกิจกรรม/กระบวนการ
	กระบวนการ อย่างไรก็ตาม การทำงานนี้ อาจมีการปรับรูปแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถทำตามได้ง่าย
กิจกรรม “ เด็ดผัก-เข้าครัว ”	ลักษณะกิจกรรม เป็นการร่วมกันทำอาหารกับกลุ่มแม่บ้าน โดยเน้นวัตถุดิบพื้นบ้านของชุมชน เช่น ผัก ริมรั้ว ผักปลอดสารพิษจากศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และอาหารทะเลสด ๆ ทั้ง หอยป๊ะ หอยปุงปิง ปลาชนิดสามน้ำ เป็นต้น
กิจกรรม “ หา หอยกับกลอยใจ ณ หอปะ ”	ลักษณะกิจกรรม กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับประสบการณ์วิถีชาวบ้านด้วยการหาหอยป๊ะ หรือหอยตลับด้วยตัวเอง เรียนรู้เทคนิควิธีการหาหอย และการนำไปประกอบอาหารที่ชุมชนได้ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้วิถีของชาวบ้านในการหาหอยต่าง ๆ ในบริเวณนั้น ๆ และเรียนรู้ น้ำขึ้นน้ำลง น้ำเป็น น้ำตาย ข้อสังเกต กิจกรรมนี้เหมาะกับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย ทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ได้ การใช้เวลาขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของโปรแกรม
กิจกรรม “ ขนมหอกรัก ”	ลักษณะกิจกรรม กิจกรรมนี้เป็นการสาธิตและสอนนักท่องเที่ยวทำขนมพื้นบ้าน เช่น โรตีสกรอบ คุกกี้ บ้ายบาย (ขนมจาก) ขนมครก และขนมตาหยาบ เป็นต้น และให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำขนมด้วยตนเอง ข้อสังเกต กิจกรรมนี้เหมาะกับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย ทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ได้ การใช้เวลาขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของโปรแกรม หากเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ ควรมีการจัดสรรพื้นที่เพื่อการเข้าถึง หรือ การแบ่งโซนในการทำขนมแต่ละชนิด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสลงมือทดลองทำอย่างทั่วถึง
กิจกรรม “ ปลูกรัก ณ คลองละงู ”	ลักษณะกิจกรรม เน้นให้นักท่องเที่ยวและชุมชนเห็นความสำคัญของป่าชายเลน สิ่งมีชีวิตทั้งระบบบน วนในบริเวณนั้น สามารถเป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงจิตอาสาที่ขอรับการอนุรักษ์โดยการปลูกต้นไม้ในป่าชายเลน อีกทั้งนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ระบบนิเวศของป่าชายเลน-คลองละงู ข้อสังเกต กิจกรรมนี้เหมาะกับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย ทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มขนาดเล็กและกลุ่มขนาดใหญ่ สิ่งสำคัญคือ ชุมชนต้องมีความรู้เรื่องระบบนิเวศเพื่อสามารถเล่าเรื่องราว และส่งมอบองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ ชุมชนต้องทำการศึกษาชนิดหรือประเภทต้นกล้าที่เหมาะสมกับพื้นที่ในการปลูก ไม่ควรเป็นต้นไม้แปลกถิ่น อีกทั้งควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่ดูแลในพื้นที่ป่าชายเลนพื้นที่คลองละงูในการบริหารจัดการพื้นที่และการขออนุญาตในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว
กิจกรรม “ ชม หิ่งห้อย 7 สาวน้อย ”	ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมเรียนรู้และชมหิ่งห้อย ณ คลองละงู ซึ่งมีการกล่าวว่ามีหิ่งห้อยมากถึง 7 ชนิด บ่งบอกถึงความสมบูรณ์ของลำคลองสองข้างทาง ข้อสังเกต ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ ช่วงแรม 8 - 12 ค่ำ ช่วงเวลาตั้งแต่ 20.00 - 24.00 น. และต้องตรวจสอบสภาพอากาศด้วย สำหรับชุมชน ต้องมีการพัฒนาความรู้และการศึกษาข้อมูลหิ่งห้อยเพื่อสามารถถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยวได้ ประกอบกับการอนุรักษ์พื้นที่ให้ยังคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ต่อไป
กิจกรรม “ รัก คลองละงู ”	ลักษณะกิจกรรม กิจกรรมนี้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด โดยเน้นการรณรงค์การใช้ขวดน้ำแบบเติม ลดการใช้แก้วพลาสติก ขวดน้ำพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง ลดการใช้ภาชนะที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง เพื่อเป็นการลดขยะที่จะเกิดขึ้นในชุมชน คลองละงู และอ่าวปากบารา ข้อสังเกต กิจกรรมนี้ต้องเน้นการสร้างความรู้ในการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยการให้ความรู้ ทำความเข้าใจ สร้างความร่วมมือระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนด้วย เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

สำหรับการพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวของชุมชน ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมร่วมกับชุมชน โดยเน้นการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน และสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของนักท่องเที่ยวได้ สามารถสรุปโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง ตามลักษณะกิจกรรมหลัก และกิจกรรมแบบเฉพาะ สามารถสรุปโปรแกรม ได้ดังนี้

โปรแกรมหลัก จำนวน 2 โปรแกรมย่อย ได้แก่

- โปรแกรมท่องเที่ยว 1 “มาแลเด้ บ้านหัวทาง” และ
- โปรแกรมท่องเที่ยว 2 “มาแลเด้ คลองละงูสู่ทะเล”

โปรแกรมเฉพาะ จำนวน 3 โปรแกรม ได้แก่

- โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ A “เรียนรู้วิถีชุมชนคนบ้านหัวทาง”
- โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ B “ลงเล ปลุกป่า หาทอย กับกลอยใจ”
- โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ C “ราตรีนี้ที่หัวทาง”

สำหรับรายละเอียดโปรแกรมและกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

โปรแกรมหลัก: โปรแกรมท่องเที่ยว 1 “มาแลเด้ บ้านหัวทาง”

โปรแกรมท่องเที่ยว 1 “มาแลเด้ บ้านหัวทาง”	
09.30 น.	พร้อมกัน ณ ชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล (ร้านค้าประชารัฐบ้านหัวทาง)
09.45 น.	กิจกรรมเรียนรู้ ณ อาคารอเนกประสงค์ (นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ตามความสนใจ) <ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม “ขนมบอกรัก” เรียนรู้การทำขนมพื้นบ้าน เช่น โรตีสกรอบ ขนมตาหยาบ ขนมครก ขนมจาก จำปาตะทอด (ตามฤดูกาล) - กิจกรรม “ปากกัด ตีนถีบ” เรียนรู้การนำไปจากมาใช้ประโยชน์ - กิจกรรม “จักสาน งานจากใจ” เรียนรู้การทำจักสานจากก้านจากในรูปแบบต่าง ๆ
11.00 น.	กิจกรรม “เด็ดผัก-เข้าครัว” ร่วมทำอาหารกลางวันแบบพื้นบ้าน ด้วยวัตถุดิบจากชุมชนทั้งอาหารทะเลสด ๆ เช่น ปลานิลสามน้ำ กุ้งสามน้ำ หอยปั้งปั้ง และผักริมรั้ว ผักพื้นบ้านปลอดสารพิษต่าง ๆ
12.30 น.	“นั่งล้อมวง” รับประทานอาหารร่วมกัน
14.00 น.	ล่องเรือ ชมคลองละงู และ กิจกรรม “ปลูกรัก ณ คลองละงู” พร้อมฟังเรื่องเล่าขาน “คลองละงู สู่ทะเล” ฟังประวัติศาสตร์สำเภาเกตรา <ul style="list-style-type: none"> - ชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน เรียนรู้ระบบนิเวศอันสมบูรณ์ของคลองละงู “เส้นทางสายใยรักของ ชุมชนบ้านหัวทาง” - ทักทายเจ้าถิ่นตัวน้อยใหญ่ นาก และฝูงลิง - ร่วมปลุกต้นไม้ เพื่อการอนุรักษ์ป่าชายเลน ใน กิจกรรม “ปลูกรัก ณ คลองละงู” - รับประทานอาหารและเครื่องดื่มสไตล์บ้านหัวทาง
15.30 น.	กิจกรรม “หาทอยกับกลอยใจ ณ หอปะ” เรียนรู้เทคนิคการหาทอยแบบชาวบ้าน
16.15 น.	กิจกรรม “เย็บฟ้า ทำน้ำ” สนุกกับการพายเรือคายัค ชมความงามของธรรมชาติ ฯลฯ
17.45 น.	ชมพระอาทิตย์ตกน้ำ จิบกาแฟแลหัววันตกดิน

18.45 น.	กิจกรรม ตกกุ้งแม่น้ำ ตามด้วย กิจกรรม Highlight “ชมหิ่งห้อย 7 สาวน้อย” ซึ่งเป็นหิ่งห้อย 7 สายพันธุ์ของชุมชนบ้านหัวทาง
21.00 น.	กลับท่าเรือชุมชนบ้านหัวทาง เดินทางกลับชุมชน
***กิจกรรมและกำหนดการต่าง ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพลมฟ้าอากาศ น้ำขึ้นน้ำลง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเอง	
หมายเหตุ:	
<ul style="list-style-type: none"> - โปรแกรมนี้ (นั่งเรือ) ราคา 850 บาทต่อท่าน รวม ค่าประกันอุบัติเหตุของนักท่องเที่ยว บริการอาหารว่าง และเครื่องดื่มบนเรือ (ราคานี้ไม่รวมอาหารมื้อค่ำ) - หากนักท่องเที่ยวประสงค์จะรับประทานอาหารมื้อค่ำ สามารถติดต่อชุมชนโดยต้องแจ้งล่วงหน้า ตามรายละเอียดดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> 1) แบบปิ่นโตสไตล์หัวทาง ราคา 150 บาทต่อท่าน 2) แบบปิ้งย่างอาหารทะเล ราคา 200 บาทต่อท่าน 	
+++++	
<ul style="list-style-type: none"> - หากนักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มใหญ่ (10 ท่านขึ้นไป แต่ไม่เกิน 20 ท่าน) และประสงค์จะนั่งแพ ราคาตามโปรแกรมท่องเที่ยวนี้จะเป็น 1,000 บาทต่อท่าน (ไม่รวมอาหารมื้อค่ำ) ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมาไม่ถึง 10 ท่าน และประสงค์จะนั่งแพ ต้องจ้างเหมาแพในราคา 2,000 บาท (ไม่รวมค่าบริการอื่น ๆ เช่น อาหารว่าง เครื่องดื่ม อาคารค่า นักท่องเที่ยวสามารถนำมาเองได้ หรือหากต้องการให้ชุมชนจัดให้ ต้องแจ้งล่วงหน้าและมีการคิดค่าบริการเพิ่ม) 	

โปรแกรมหลัก: โปรแกรมท่องเที่ยว 2 “มาแลเต้ คลองละงูสู่ทะเล”

โปรแกรมท่องเที่ยว 2 “มาแลเต้ คลองละงูสู่ทะเล”	
09.00 น.	ลงเรือ ณ ท่าเทียบเรือบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล
09.15 น.	ล่องเรือลอดอุโมงค์ป่าโกงกาง พร้อมฟังเรื่องเล่าขาน “คลองละงู สู่ทะเล” พร้อมฟังประวัติศาสตร์สำเภากेटรา พร้อมรับประทานอาหารขนมและเครื่องดื่มสไตล์ บ้านหัวทาง
10.00 น.	ชมซากฟอสซิลดึกดำบรรพ์ ชมบรรยากาศอ่าว ค้นหาหัวใจอันดามัน ณ อ่าวโต๊ะบ๊ะ และรับประทานอาหารกลางวัน
12.30 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย ชมความงามของธรรมชาติ ณ อ่าวมะขาม
13.00 น.	พายเรือแคนูลอดถ้ำพบรัก และชมปราสาทหินพันยอด
13.30 น.	เดินเล่น และชมความสวยงามบนสันหลังมังกรที่ทอดยาวกลางทะเลอันดามัน
14.15 น.	หาหอยปีะ ณ หาดหอยเจ๊ะ (ขึ้นอยู่กับน้ำขึ้นน้ำลง)
15.00 น.	เดินทางกลับชุมชน อาบน้ำ เปลี่ยนชุด และ พักผ่อนตามอัธยาศัย
18.00 น.	รับประทานอาหารค่ำ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกรายการอาหารตามหมายเหตุด้านล่าง (แบบที่ 1 หรือ แบบที่ 2) โดยต้องแจ้งล่วงหน้าและราคาอาหารค่ำยังไม่รวมในโปรแกรม นักท่องเที่ยวต้องจ่ายเพิ่มตามรายการที่เลือก
19.30 น.	ล่องเรือสู่เส้นทางคลองละงู กับ กิจกรรม “ชมหิ่งห้อย 7 สาวน้อย” ซึ่งเป็นหิ่งห้อย 7 สายพันธุ์ของชุมชนบ้านหัวทาง (หากนักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น 10 คนขึ้นไป ทางชุมชน

จะจัดแพให้บริการ)

21.00 น. กลับท่าเรือชุมชนบ้านหัวทาง เดินทางกลับชุมชน
 ***กิจกรรมและกำหนดการต่าง ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพลมฟ้าอากาศ น้ำขึ้นน้ำลง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเอง

หมายเหตุ:

- โปรแกรมนี้ ราคา 1200 บาทต่อท่าน รวม ค่าประกันอุบัติเหตุของนักท่องเที่ยว อาหารกลางวัน (ราคานี้ไม่รวมอาหารมื้อค่ำ)
- หากนักท่องเที่ยวประสงค์จะรับประทานอาหารมื้อค่ำ สามารถติดต่อชุมชนโดยต้องแจ้งล่วงหน้า ตามรายละเอียดดังนี้
 - 1) แบบปิ่นโตสไตล์หัวทาง ราคา 150 บาทต่อท่าน
 - 2) แบบปิ้งย่างอาหารทะเล ราคา 200 บาทต่อท่าน

โปรแกรมย่อย: โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ A “เรียนรู้วิถีชุมชนคนบ้านหัวทาง”

โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ A เป็นกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีชุมชนชุมชน โดยการนำเสนอฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ประกอบกับการให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการลงมือทำ และสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว

โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ A “เรียนรู้วิถีชุมชนคนบ้านหัวทาง”
(โปรแกรมครึ่งวัน)

10.00 น. พร้อมกัน ณ ชุมชนบ้านหัวทาง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล

10.15 น. ฟังเรื่องเล่าขาน “คลองละงู สู่ทะเล” รับฟังประวัติศาสตร์สำเภากेटรา พร้อมรับประทานขนมและเครื่องดื่มสไตล์บ้านหัวทาง

10.45 น. กิจกรรม “เด็ดผัก-เข้าครัว” ร่วมทำอาหารกลางวันแบบพื้นบ้าน ด้วยวัตถุดิบจากชุมชนทั้งอาหารทะเลสด ๆ ปลาในกระชัง และผักริมรั้วปลอดสารพิษต่าง ๆ

12.00 น. กิจกรรม “นั่งล้อมวง” รับประทานอาหารร่วมกัน

13.00 น. กิจกรรมเรียนรู้ ณ อาคารอเนกประสงค์ (นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ตามความสนใจ)

- กิจกรรม “ขนมบอกรัก” เรียนรู้การทำขนมพื้นบ้าน เช่น โรตีสีกรอบ ขนมตาหยาบ ขนมครก ขนมจาก จำปาตะทอด (ตามฤดูกาล)
- กิจกรรม “ปากกัด ตีนถีบ” เรียนรู้การนำใบจากมาใช้ประโยชน์
- กิจกรรม “จักสาน งานจากใจ” เรียนรู้การทำจักสานจากก้านจากในรูปแบบต่าง ๆ

***กิจกรรมและกำหนดการต่าง ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพลมฟ้าอากาศ น้ำขึ้นน้ำลง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเอง

หมายเหตุ: โปรแกรมนี้ราคา 400 บาทต่อท่าน รวมค่ากิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ และบริการอาหารว่าง พร้อมเครื่องดื่ม

โปรแกรมย่อย: โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ B “หลงเล ปลูกป่า หาทอย กับกลอยใจ”

โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ B เป็นกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศและจิตอาสาในการอนุรักษ์ชายฝั่ง โดยเน้นการนำเสนอกิจกรรมทางทะเล เป็นการล่องเรือชมความสมบูรณ์ของคลองละงู เรียนรู้ระบบนิเวศทั้งสัตว์น้ำ และพืชพันธุ์ ฟังเรื่องราวประวัติศาสตร์สำเภากะตรา เรียนรู้ความผูกพันและคุณค่าของป่าลำพู่ ป่าชายเลนกับชุมชนบ้านหัวทาง และการหาหอยแบบวิถีชาวบ้าน

โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ B “หลงเล ปลูกป่า หาทอย กับกลอยใจ”

- 13.30 น. ขึ้นเรือ ณ ท่าเรือชุมชนบ้านหัวทาง
- 14.00 น. ล่องเรือ ชม คลองละงู และ กิจกรรม “ปลูกรัก ณ คลองละงู”
 – ฟังเรื่องเล่า “คลองละงู สู่วทะเล” พร้อมฟังประวัติศาสตร์สำเภากะตรา
 – ชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน เรียนรู้ระบบนิเวศอันสมบูรณ์ของคลองละงู “เส้นทางสายใยรักของ ชุมชนบ้านหัวทาง”
 – ทักทายเจ้าถิ่นตัวน้อยใหญ่ นาก และฝูงลิง
 – ร่วมปลูกต้นไม้ เพื่อการอนุรักษ์ป่าชายเลน ใน กิจกรรม “ปลูกรัก ณ คลองละงู”
- 15.30 น. กิจกรรม “หาหอยกับกลอยใจ ณ หอปะ” เรียนรู้เทคนิคการหาหอยแบบชาวบ้าน
- 16.15 น. กิจกรรม “เหย้าฟ้า ทำน้ำ” สนุกกับการพายเรือคายัค ชมความงามของเกาะแมว เกาะไก่
- 17.00 น. กลับท่าเรือชุมชนบ้านหัวทาง

***กิจกรรมและกำหนดการต่าง ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพลมฟ้าอากาศ น้ำขึ้นน้ำลง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเอง

หมายเหตุ:

- โปรแกรมนี้ ราคา 550 บาทต่อท่าน รวม ค่าประกันอุบัติเหตุของนักท่องเที่ยว และบริการอาหารกลางวันแบบกล่อง อาหารว่าง และเครื่องดื่มบนเรือ
- หากนักท่องเที่ยวประสงค์จะรับประทานอาหารมีแอลกอฮอล์ สามารถติดต่อชุมชนโดยต้องแจ้งล่วงหน้า ตามรายละเอียดดังนี้
 - 1) แบบปิ่นโตสไตล์หัวทาง ราคา 150 บาทต่อท่าน
 - 2) แบบปิ้งย่างอาหารทะเล ราคา 200 บาทต่อท่าน

โปรแกรมย่อย: โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ C “ราตรีนี้ที่หัวทาง”

โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ C เป็นกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมการชมทิวทัศน์และตกกุ้งในคลอง
 กระจัง โดยเน้นการนำเสนอกิจกรรมการล่องเรือชมวิถีการเลี้ยงปลานิลสามน้ำในคลองกระจัง ฟังเรื่องราว
 ประวัติศาสตร์สำเภภตรา ร่วมกิจกรรมการตกกุ้ง และกิจกรรมสำคัญ คือ การชมทิวทัศน์

โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ C “ราตรีนี้ที่หัวทาง”

(โปรแกรมครึ่งวัน)

- 17.00 น. ขึ้นเรือ ณ ท่าเรือชุมชนบ้านหัวทาง
- 17.30 น. ชมวิถีการเลี้ยงปลานิลสามน้ำในคลองกระจัง
- 18.00 น. ชมพระอาทิตย์ตกน้ำ จิบกาแฟแลทิวทัศน์
- 19.00 น. กิจกรรมการตกกุ้ง ฟังเรื่องราวประวัติศาสตร์สำเภภตรา
- 20.00 น. กิจกรรม “ชมทิวทัศน์ 7 สาวน้อย” ซึ่งเป็นทิวทัศน์ 7 สายพันธุ์ของชุมชนบ้านหัวทาง
- 21.00 น. กลับท่าเรือชุมชนบ้านหัวทาง

***กิจกรรมและกำหนดการต่าง ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับ
 สภาพลมฟ้าอากาศ น้ำขึ้นน้ำลง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเอง

หมายเหตุ:

- โปรแกรมนี้ ราคา 400 บาทต่อท่าน รวมค่าประกันอุบัติเหตุของนักท่องเที่ยว และบริการอาหาร
 ว่างและเครื่องดื่ม

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัย “การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล 2) เพื่อศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เพื่อให้ได้ข้อมูล และรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การรวบรวมข้อมูลด้วยการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิจัยภาคสนามโดยใช้การสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการทดลองกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้แก่ ตัวแทนแกนนำชุมชน ซึ่งมีส่วนในการจัดการท่องเที่ยว 2) กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดสตูล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง 3) กลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่อำเภอละงู จังหวัดสตูล 4) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว ตัวแทนนักวิชาการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพ ผู้บริหารจากองค์การบริหารส่วนอำเภอละงู ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดระเบียบข้อมูลจากการจัดบันทึกในรูปของเอกสารก่อนที่จะนำเอาข้อมูลที่ได้แยกตามหัวข้อ และรวบรวมอีกครั้งตามความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้สามารถเรียบเรียงข้อมูลในรูปของการพรรณนา ก่อนที่จะข้อสรุปและตีความเกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชน และแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของชุมชน

5.1 สรุปผล

จากการศึกษา รูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สามารถสรุปรายละเอียดโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ คือ

ประเด็นที่ 1. ผลการศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง จังหวัดสตูล

จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล รวมถึงการสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของชุมชน สามารถสรุปผลของศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1) ทรัพยากรทางธรรมชาติ เนื่องด้วยชุมชนบ้านห้วยทางมีพื้นที่ขอบเขตติดอยู่กับคลองละงู และเชื่อมต่อกับอ่าวปากปารา ทำให้มีความหลากหลายทางระบบนิเวศด้านทรัพยากรทางธรรมชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ คลองละงู เป็นทั้งเส้นทางการเดินทาง แหล่งรวมอาชีพและสร้างรายได้ของชาวบ้าน เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมต่อกับอ่าวปากปารา อีกทั้งมีภูมิทัศน์ที่สวยงามและระบบนิเวศที่สมบูรณ์ทำให้เกิดความหลากหลายของพืชพันธุ์ และสัตว์น้ำหลายชนิด พื้นที่ป่าลำพุดตลอดแนวคลองละงูที่ยังคงความสมบูรณ์และเต็ม

ไปด้วยห้องห้อยในช่วงค่ำคืน พื้นที่ป่าชายเลนที่มีพืชสำคัญหลายชนิด โดยเฉพาะต้นโกงกางที่เคยเป็นพืชเศรษฐกิจในอดีตจากการเผาถ่าน และสร้างบ้านเรือน ต้นจากที่จากการทำไບยาสูบจากไບจาก และการประกอบอาชีพการประมงชายฝั่ง

2) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา กลุ่มอาชีพเป็นทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่สำคัญของชุมชน บางส่วนยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมอยู่อย่างเช่นในอดีตจนถึงปัจจุบันและมีการพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มทำขนมพื้นบ้าน กลุ่มยาต้ม กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คลองละงู สู่ทะเล จุดชมวิวดคลองละงู/จุดลงเรือป่าลำพู่

3) ทรัพยากรทางการบริการอื่น ๆ เพื่อให้บริการแก่ผู้มาเยือน ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และร้านค้าประชารัฐ ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาคารอเนกประสงค์บ้านหัวทาง การบริการอื่น ๆ เช่น รถรับส่งบริการ เรือบริการทางการท่องเที่ยว ห้องน้ำ

ประเด็นที่ 2 ผลการศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล

โดยภาพรวมพบว่า แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนหัวทาง มีการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลและที่คล้ายคลึงกับชุมชนอื่น ๆ ซึ่งบริเวณโดยรอบของพื้นที่อุทยานธรณีสตูลนั้น ครอบคลุมพื้นที่ ชุมชนบ้านป้อเจ็ดลูก ชุมชนกำแพง ในขณะที่บริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดสตูลและพื้นที่ใกล้เคียง ต่างก็นำเสนอขายโปรแกรมดังกล่าวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาซื้อรายการนำเที่ยวเช่นกัน ซึ่งสรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ถือเป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญของจังหวัดสตูล เกิดการพึ่งพิงทรัพยากรที่มีอยู่ของหลาย ๆ ชุมชน จึงถือเป็นข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ผู้วิจัยมองว่า อาจส่งผลให้ขาดความหลากหลายของกิจกรรม และเกิดการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดระดับเดียวกัน จึงเกิดการพัฒนาโปรแกรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ารับบริการภายในชุมชน โดยเน้นใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นตัวขับเคลื่อน เพื่อสร้างจุดขายและความได้เปรียบทางการแข่งขัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้กับชุมชนหัวทาง

ประเด็นที่ 3 การเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล

แนวทางการพัฒนาสำหรับชุมชนบ้านหัวทาง สามารถนำเสนอ 2 แนวทางสำคัญ คือ

1) แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน สรุปเป็น 3 ด้าน ได้แก่

ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ครอบคลุมทั้งการตั้งคณะกรรมการและบทบาทคณะทำงาน การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับภาคที่เกี่ยวข้อง การจัดระบบในการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ และการจัดการขยะ

ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ครอบคลุมด้านการพัฒนาโปรแกรมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับฐานทรัพยากร การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ การจัดทำและติดตั้งปฏิทินการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและสังเกตง่าย

ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ครอบคลุมทั้งการดูแลความสะอาดและการจัดระเบียบพื้นที่ป้ายสื่อความหมาย และป้ายบอกทิศทาง การสื่อสารทางการเล่าเรื่อง Story Telling

2) แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน จากทุนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อ

สร้างความดึงดูดใจ ความน่าสนใจ และเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ และส่งเสริมการสืบสานมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชุมชนหัวทาง โดยมีกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรม “คลองละงู สู่ทะเล” กิจกรรม “ปากกัด ตีนถีบ” กิจกรรม “จักสาน งานจากใจ” กิจกรรม “เด็ดผัก-เข้าครัว” กิจกรรม “หาหอยกับกลอยใจ ณ หอยปะ” กิจกรรม “ขนมบอกรัก” กิจกรรม “ปลูกรัก ณ คลองละงู” กิจกรรม “ชมหิ่งห้อย 7 สาวน้อย” และกิจกรรม รักคลองละงู ซึ่งสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนได้

ส่วนโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง เพื่อสร้างความแตกต่างภายใต้ฐานทรัพยากรของชุมชนเป็นหลัก จึงสามารถสรุปโปรแกรม ได้ดังนี้

โปรแกรมหลัก จำนวน 2 โปรแกรมย่อย ได้แก่

- โปรแกรมท่องเที่ยว 1 “มาแลเต้ บ้านหัวทาง” และ
- โปรแกรมท่องเที่ยว 2 “มาแลเต้ คลองละงูสู่ทะเล”

โปรแกรมเฉพาะ จำนวน 3 โปรแกรม ได้แก่

- โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ A “เรียนรู้วิถีชุมชนคนบ้านหัวทาง”
- โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ B “ลงเล ปลูกป่า หาหอย กับกลอยใจ”
- โปรแกรมท่องเที่ยวตามใจคุณ แบบ C “ราตรีนี้ที่หัวทาง”

5.2 อภิปรายผล

ชุมชนบ้านหัวทางเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล พื้นที่ป่าชายเลน และตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ธรรมโลก ยังคงมีต้นโกงกาง ต้นลำพู ต้นจากจำนวนมาก ส่งผลให้ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ โดยเฉพาะหิ่งห้อย หอยปะ หอยปู ปัง และกุ้งแม่น้ำ เกิดเป็นความโดดเด่นของชุมชนบ้านหัวทาง มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา รวมถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่เพื่อเป็นกลุ่มอาชีพ และมีทรัพยากรทางการบริการเพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ล้วนเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนบ้านหัวทาง สามารถเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ได้ ซึ่งนับว่าเป็นองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถเป็นตัวเชื่อมโยงในระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply) ทางการท่องเที่ยว สอดคล้องกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) Buhalis (2000) พยอม ธรรมบุตร (2549) และเทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) ที่กล่าวถึง การท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ เช่น ที่พัก การเข้าถึงแหล่ง แหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งดึงดูด กิจกรรมทางการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม แนวคิดด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวประเด็นที่พักนั้น พบว่า แม้ว่าทางชุมชนยังไม่พร้อมในการให้บริการดังกล่าวในชุมชนได้ หากแต่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พักในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงหรือในพื้นที่เชื่อมโยงของชุมชนได้ จึงไม่เป็นอุปสรรคในการให้บริการทางการท่องเที่ยว

เมื่อกล่าวถึงรูปแบบทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านหัวทางสามารถนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย อาจจะขึ้นอยู่กับอุปทานหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ (Goeldner and Ritchies, 2006 อังโน ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนวนศรี, 2555) หากพิจารณาจากลักษณะแหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งดึงดูดด้วยทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวชายหาด ด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตของกลุ่มอาชีพ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท

หรืออาจพิจารณาจากความหลากหลายของกิจกรรมในการท่องเที่ยว (เลิศพร ภาวะสกุล, 2555) เช่น รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อชมทิวทัศน์ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือ แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง ตามแนวคิดของบุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548) เช่น การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือแบ่งตามการจัดการ เช่น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการค้นพบทุนทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนบ้านหัวทาง สามารถนำมาสู่กิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรัชญากรรณ์ ไชยคช และคณะ (2561) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) พบว่า สินค้าทางท่องเที่ยวทั่วไปและ กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถแบ่งตามลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภูเขา พื้นที่ราบ และพื้นที่ติดชายทะเล โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งลักษณะของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านอาชีพ หรือวิถีชีวิตนั้น ไม่ว่าจะ กลุ่มจักสาน กลุ่มทำขนมพื้นบ้าน กลุ่มเลี้ยงปลากระชัง นับว่าเป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่ได้ เช่น กิจกรรม “คลองละงู สู่ทะเล” กิจกรรม “ปากกัด ดินถืบ” กิจกรรม “ขนมบอกรัก” เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงธิดา พัฒโน ธนิธา แสงวิเชียร และกาญจนาถ จงภักดี (2561) ทำการวิจัยโครงการ การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา กับพื้นที่เชื่อมโยง กล่าวว่าการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมนั้น สามารถเชื่อมโยงทั้งด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิตด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านประวัติศาสตร์ชุมชน อีกทั้งหากกล่าวถึงในมุมมองของการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นของชุมชนบ้านหัวทาง ต่างนำองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนารูปแบบทางการท่องเที่ยวโดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ เกิดการเรียนรู้ เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์ และเกิดการปฏิสัมพันธ์กับเจ้าขององค์ความรู้ นั้น ๆ สอดคล้องแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวิทยา ชินบุตร (2561) Raymond (2000) Richards and Wilson (2006) และกรมการท่องเที่ยว (2560) ที่ให้ความสำคัญต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการนำเสนอกิจกรรมทางการท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น จนเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และองค์ความรู้ต่าง ๆ จนเกิดเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เพิ่มคุณค่าแก่ทั้งเจ้าบ้านและผู้มาเยือน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงธิดา พัฒโน และจาริณี แซ่ว่อง (2560) โดยผลการศึกษาพบว่า ทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และทุนทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นนั้น สามารถนำมาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม หากชุมชนบ้านหัวทางต้องการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น ชุมชนต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอีกหลายประการ ดังงานวิจัยของ ดวงธิดา พัฒโน และจาริณี แซ่ว่อง (2560) สรุปประเด็นสำคัญของการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ได้แก่ การจัดการพื้นที่ต้องนึกถึงความสัมพันธ์และมีความเชื่อมโยงกันทุกระบบ การจัดกิจกรรมที่มีความสร้างสรรค์ในพื้นที่จากวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการทดลอง มีทักษะและประสบการณ์ที่มีความสร้างสรรค์ ความหลากหลายของรูปแบบประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่การซื้อผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ การชม-ชิม การลองแก่ง หรือการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน และมีการนำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวจากที่เป็นสินค้าที่จับต้องได้เปลี่ยนเป็นจับต้องไม่ได้ โดยเน้นการสร้างทักษะและประสบการณ์ทั้งด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เช่น การเข้าร่วมงานเทศกาลหรืองานวัฒนธรรม ประจำท้องถิ่น การสอนการทอผ้าลานข่อย เป็นต้น และมีชุมชนที่มีความสร้างสรรค์ ชุมชนมีองค์ความรู้ด้าน

ทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรในพื้นที่ สามารถนำมาต่อยอดในพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานต้นทุนที่ตนเองมีอยู่ เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่า และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชน

ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง เพื่อให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ควรพิจารณาการพัฒนา 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และด้านการบริการทางการท่องเที่ยว โดยในแต่ละด้านมีประเด็นย่อยที่สำคัญ อาทิเช่น ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ในประเด็นของการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านหัวทางมีผู้นำกลุ่มชาวบ้าน มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว และตัวแทนกลุ่มอาชีพที่มีจิตอาสา และการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างคนรุ่นใหม่ สร้างเครือข่ายในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างความผูกพัน สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ห่วงแหนทรัพยากรของชุมชนส่งผลให้เกิดการร่วมกันในการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้ สำหรับการจัดระบบในการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และการตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณีฎฐพัชร มณีโรจน์ (2560) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการอย่างยั่งยืน สร้างการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน เป็นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สำคัญ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงธิดา พัฒโน และจาริณี แซ่ว่อง (2560) ทำการศึกษา การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือเจ้าขององค์ความรู้ ภูมิปัญญาของพื้นที่นั้นๆ นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนกำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ยังส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น ไม่เพียงแต่การมีส่วนร่วม หรือการพัฒนาบุคลากรเท่านั้นที่เป็นแนวทางที่สำคัญ ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นประเด็นที่ต้องคำนึงถึงเพื่อการพัฒนาเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย(2560) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก ในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาตามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) สรุปประเด็นที่สอดคล้องกับชุมชนบ้านหัวทาง คือ 1) ด้านบุคลากร การฝึกอบรมหรือเพิ่มจำนวนบุคลากรให้มากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว 2) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย ควรพัฒนาเส้นทาง ถนน และป้ายบอกเส้นทางในการมายังแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านกระบวนการให้บริการ ควรพัฒนาหรือมีกิจกรรมการให้บริการโดยสามารถตอบสนองอย่างรวดเร็ว และ สร้างระบบความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น และ 4) ด้านการส่งเสริมตลาด จึงควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์การท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำไว้ ผ่านช่องทางสื่อสาร Social Media ต่าง ๆ หรือการสร้างเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ การศึกษาของ ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ และคณะ (2559) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ได้นำผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่และการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียวมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปเป็นแนวทางการจัดการศักยภาพการท่องเที่ยว จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว มี 2 ส่วน คือ แผนการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และแผนการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งทั้งสองส่วนเน้นการมีส่วนร่วมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่น 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ทั้งการบริการรถนำเที่ยว การกำหนดตารางเดินรถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การจัดการป้ายบอกทางที่ชัดเจน รวมทั้งการดูแลสภาพของป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น จัดทำแผนที่หรือแผนผังของแหล่งท่องเที่ยวโดยติดตั้งในจุดสำคัญ และจุดที่นักท่องเที่ยวจะเข้าถึงในอันดับแรก การจัดห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว และการจัดสถานที่จอดรถที่เหมาะสมและพอเพียง 4) ด้านความปลอดภัย เน้นการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อบังคับในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง 6) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ส่วนอีกหนึ่งแนวทางในการพัฒนางานกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยเฉพาะ กิจกรรม “รักคลองละงู” เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด โดยการให้ความรู้ ทำความเข้าใจ สร้างความร่วมมือระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนด้วย เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ซึ่งหลักสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบนั้น ไม่ได้หมายถึงถึงการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ต้องมีความรับผิดชอบต่อมุ่งเน้นความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนด้านสังคม ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของ Ford and Acott (2015) กล่าวโดยสรุปคือความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ เช่น การขายประสบการณ์ตามเอกลักษณ์ของพื้นที่ การสร้างตราสินค้าและภาพลักษณ์ที่แตกต่างและโดดเด่น การสร้างสรรค์และสร้างเพิ่มคุณค่าอย่างมีจริยธรรม อย่างรับผิดชอบ และคุณภาพ การสร้างโอกาสจากการท่องเที่ยวแก่คนในท้องถิ่น เช่น รายได้ การสร้างอาชีพ เป็นต้น ความยั่งยืนด้านสังคม เช่น ความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น สิ่งก่อสร้าง กิจกรรมทางการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ การสร้างการตระหนักแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมอย่างรับผิดชอบ การสร้างการตระหนักแก่ชุมชนด้านคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเคารพและเห็นคุณค่าระหว่างกันของเพื่อนมนุษย์ เช่น การเคารพในความเป็นเจ้าของบ้านที่ไปเยือน (TAT Academy, 2018) การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อจึงเป็นแนวปฏิบัติหนึ่งในการท่องเที่ยวที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยว และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรมสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและลดผลกระทบเชิงลบ

5.3 ข้อจำกัดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พบว่ามีข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่

- ข้อจำกัดด้านกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ประเด็นด้านผู้แทน หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก บางครั้งผู้แทนหรือผู้ให้ข้อมูลหลักไม่สามารถเข้าร่วมในการลงพื้นที่ หรือส่งตัวแทนแทน ทำให้ข้อมูลบางอย่างอาจจะไม่ชัดเจน
- ข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการศึกษาวิจัย เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลาเพียง 7 เดือน จึงค่อนข้างยากในดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากนัก อีกทั้งช่วงระยะเวลาของฤดูกาลที่บางครั้งไม่เอื้อในการดำเนินกิจกรรมบางส่วน ทำให้ต้องมีการเลื่อนหรือต้องปรับกระบวนการบางส่วน

5.4 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาเพื่อการพัฒนาในครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเป็นสำคัญ อีกทั้งธุรกิจนำเที่ยวหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล โดยมีข้อเสนอแนะจากงานวิจัยคือ หน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ควรมีการทำงานแบบบูรณาการทั้งด้านโครงการ กิจกรรม และงบประมาณในการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหรือการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรมีการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างบูรณาการ ทั้งการใช้ประโยชน์จากทุนทรัพยากรในพื้นที่ แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากร การกระจายรายได้กระจายผลประโยชน์โดยภาพรวมของชุมชนทั้งในเชิงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน และชุมชนควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไปด้วย

สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ประเด็นที่น่าสนใจ เช่น การศึกษาคุณภาพการบริการทางการท่องเที่ยว การพัฒนาเพื่อยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2).
- ดวงธิดา พัฒโน ธนิธา แสงวิเชียร และกาญจนาต จงภักดี. (2561). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา กับพื้นที่เชื่อมโยง. *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ดวงธิดา พัฒโน และจาริณี แซ่ว่อง. (2560). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 37(2).
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ธีระ สีนเดชาภิรักษ์ และ พันเอก ดร นาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท. (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: การรับรู้ของนักท่องเที่ยว ความพร้อมของเจ้าของกิจกรรม และความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย (ออนไลน์). เข้าถึงจาก <http://www.dasta.or.th/images/inter/CT1%20TH.pdf>
- นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด คีลาน้อย. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก ในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 11(1). 149-161.
- นิตา ชัชกุล. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย*. สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด
- ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ. (2561). องค์ประกอบสินค้าทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส). เข้าถึงจาก <https://news.gimyong.com/article/6719>
- ปัทมา เอียดดี และคณะ. (2559). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล. *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายเพื่อท้องถิ่น.
- พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จ้อหอ. (2556). *คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. เชียงใหม่: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มหาวิทยาลัยพายัพ.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). *หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พัชรรุณ กนิษฐสุนทร. (2559). การศึกษาอุปสงค์การท่องเที่ยวแบบ *Green Tourism* ของผู้อาศัยในเขต กรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระ, เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ภักย์มณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี. (2555). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย. *Suranaree Journal of Social Science*, 6(1). 93-111.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2555). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา ชินบุตร. (2561). การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากประชาคมอาเซียน. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*. 8(1).
- วีระพล ทองมา. (2559). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้ (ออนไลน์). เข้าถึงจาก www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc
- ศรัณญา วรากุลวิทย์. (2551). *ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร โอชัยญา บัวธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 9(1). 234-259.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2554). *CBT มีมิติ พื้นที่ทางสังคมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอละงู จังหวัดสตูล. (2561). *หมู่บ้านสารสนเทศต้นแบบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. หน้า 7
- อิสริยา เลหาดีรานนท์. (2552). ทรัพยากรการท่องเที่ยว.สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges>
- อุษาวดี พลพิพัฒน์. (2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย. *จตุรสารการท่องเที่ยว*. 21(4). 38-48.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. *Tourism Management*. 21(1). 97-116.
- Campbell, Catriona. (2010). Creative Tourism Providing a Competitive Edge. Retrieved from <http://www.insights.org.uk/articleitem.aspx?title=Creative+Tourism+Providing+a+Competitive+Edge>.
- Ford, A.E.S.and Acott, T. (2015). Responsible Tourism: a guide for tourism and sustainability in small-scale fisheries and agri-food. TourFish cluster of the INTERREG IV A 2 Seas Programme. London: University of Greenwich.
- Goeldner, C.R., Ritchie, J.R. Brent, McIntosh, Robert W. (2000). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, 8th Edition. John Wiley & Sons, Inc., United States of America

- Green Tourism Scottish Impacts Report. (2018). Retrieved from <https://www.greentourism.com/wp-content/themes/gtbs/data/Green%20Tourism-Scottish%20Impacts%20Report%202018.pdf>
- Leiper, Neil. (2003). *Tourism Management*, 2nd Edition Pearson Education Australia
- Pender, L. and Sharpley, R. (2008). *The Management of Tourism*. SAGE Publications Ltd. (Reprint 2008) (Published 2005)
- Raymond, Crispin. (2003). Case Study – Creative Tourism New Zealand. Retrieved from http://www.creativenz.govt.nz/assets/paperclip/publication_documents/documents/97/original/case-study-creative-tourism-new-zealand.pdf?1322079829
- Richards, G. and J. Wilson. (2006). Developing creativity in Tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture/. *Tourism Management* 27: 1408-1413.
- The International Ecotourism Society. (1990). TIES Descriptions and Ecotourism Definitions. Retrieved from www.ecotourism.org

ภาคผนวก ก

แบบบันทึกการสำรวจข้อมูลด้านทรัพยากรและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

**แบบบันทึกการสำรวจข้อมูลด้านทรัพยากรและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว
ชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล**

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล
คำชี้แจง

แบบบันทึกการสำรวจฉบับนี้ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล และ 2) เพื่อศึกษา กิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : ชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินการวิจัยโดย อ.ดวงธิดา พัฒโน และคณะนักวิจัย อนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกครั้งนี้จะนำเสนอเฉพาะผลผ่านการวิเคราะห์ประมวลผลแล้วเท่านั้น จะไม่นำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ดังนั้นข้อมูลส่วนบุคคลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

อ.ดวงธิดา พัฒโน และคณะ

1. ชื่อแหล่ง / สถานที่ _____

ที่ตั้ง เลขที่ หมู่ที่ ถนน ตำบล
อำเภอ จังหวัด โทรศัพท์

2. ลักษณะของทรัพยากร

ทรัพยากรทางธรรมชาติ (โปรดระบุรายละเอียด)

พื้นที่ภูเขา เช่น ภูเขา ถ้ำ

พื้นที่ราบ เช่น พืชหญ้า ป่าไม้

พื้นที่ติดชายทะเล หรือริมชายฝั่งทะเล / ริมน้ำ เช่น เกาะ หาดทราย แนว

ปะการัง และระบบนิเวศโดยรอบ

รายละเอียด

.....

.....

.....

.....

- ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (โปรดระบุรายละเอียด)
- ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
 - โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ
 - งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง
 - ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
 - ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
 - ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
 - ภาษา และวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
 - วิถีชีวิต การแต่งกาย อาหาร
 - ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ
 - อื่น ๆ โปรดระบุ

รายละเอียด

.....

.....

.....

.....

3. ความเป็นเอกลักษณ์/ความโดดเด่นของทรัพยากร (โปรดระบุ)

(เช่น ลักษณะทางกายภาพ หรือ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เรื่องราวหรือ Story-telling เป็นต้น)

รายละเอียด

.....

.....

.....

.....

4. ลักษณะของกิจกรรมในพื้นที่

- เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ
- เพื่อการเรียนรู้
- เพื่อการร่วมอนุรักษ์ วัฒนธรรม / ทรัพยากรทางธรรมชาติ
- เพื่อเกิดประสบการณ์จริง โดยผ่านการปฏิบัติ ลงมือทำ
- อื่น ๆ โปรดระบุ

รายละเอียดลักษณะกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

5. สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว

1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ไม่มี มี
2. เจ้าหน้าที่คอยให้บริการ ไม่มี มี
3. เอกสาร/แผ่นพับ ไม่มี มี
4. ศาลาที่พัก/ซุ่มนั่งรอ ไม่มี มี
5. ห้องน้ำสาธารณะ ไม่มี มี
6. ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ไม่มี มี
เปิดให้บริการ ทุกวัน เปิดเฉพาะวันหยุด/ฤดูกาล
7. ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ไม่มี มี จำนวน ร้าน
8. พาหนะ รถยนต์ส่วนตัว รถเช่า รถโดยสารสาธารณะ อื่นๆ
9. สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
 - ระบบไฟฟ้า ไม่มี มี
 - ระบบน้ำประปา ไม่มี มี
 - เครือข่ายโทรศัพท์ ไม่มี มี
10. ป้ายและป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว
 - ป้ายแผนที่แสดงจุดนำชมในแหล่งท่องเที่ยว ไม่มี มี
 - ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ไม่มี มี
 - ป้ายแสดงกฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว ไม่มี มี
 - ป้ายเตือนอันตรายนักท่องเที่ยว ไม่มี มี
 - ป้ายสื่อความหมาย ไม่มี มี

รายละเอียด

.....

.....

.....

6. เจ้าของ / หน่วยงานรับผิดชอบ / ผู้ดูแล _____

เลขที่ หมู่ที่ ถนน ตำบล

อำเภอ จังหวัด โทรศัพท์

สังกัด หน่วยงานราชการ

รัฐวิสาหกิจ

หน่วยงานส่วนท้องถิ่น อบจ. อบต. เทศบาล ระบุชื่อ

วิสาหกิจชุมชน บริษัท บุคคล องค์กรเอกชน มูลนิธิ ระบุชื่อ

อื่นๆ ระบุชื่อ

ชื่อผู้ติดต่อได้สะดวก โทรศัพท์

อีเมล

7. ข้อมูลอื่นๆ (โปรตระกูล เช่น ความโดดเด่น ข้อดี-ข้อเสีย ปัญหา อุปสรรคที่พบ หรือ รวมทั้งการสนับสนุน หรือ เครือข่ายอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในทรัพยากรนั้น ๆ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
แนวคำถามสัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์

โครงการวิจัย การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู

จ.สตุล

คำนำ: แนวคำถามสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตุล 2) เพื่อศึกษากิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตุล และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตุล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : ชุมชนบ้านหัวทาง อำเภอละงู จังหวัดสตุล โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินการวิจัยโดย อ.ดวงธิดา พัฒโน และคณะนักวิจัย อนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะนำเสนอเฉพาะผลผ่านการวิเคราะห์ประมวลผลแล้วเท่านั้น จะไม่นำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ดังนั้นข้อมูลส่วนบุคคลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการสัมภาษณ์จากท่านเป็นอย่างดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

อ.ดวงธิดา พัฒโน และคณะ

โครงการวิจัยย่อย 1

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนบ้านหัวทาง อ.ละงู จ.สตูล

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ชื่อผู้ร่วมสนทนา

1.2 อาชีพ

1.3 ตำแหน่ง

1.4 หน่วยงาน

1.5 อายุงาน

1.6 ที่อยู่

ส่วนที่ 2: คำถามเกี่ยวกับการศึกษาทรัพยากรและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

แบบสัมภาษณ์	ภาครัฐ	ภาคเอกชน
1. จ.สตูลมีนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาพื้นที่อย่างไรบ้าง - แนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว - แนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด เช่น ถนน ห้องน้ำ ชยะ ศูนย์บริการนทท. - แนวทางการจัดการด้านความปลอดภัย - แนวทางการจัดการมีส่วนร่วมของชุมชน - แนวทางการจัดการกิจกรรมที่เหมาะสมในการรองรับนทท.	✓	
2. จ.สตูลมีนโยบายหรือแนวทางการจัดเส้นทางท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงภายในจังหวัด และระหว่างกลุ่มจังหวัด	✓	
3. ในความคิดเห็นของท่าน ชุมชนหัวทางมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หรือไม่ อย่างไร	✓	✓
4. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดดูใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนหัวทาง จ.สตูล - แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล - อาหาร - ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น - อื่นๆ	✓	✓
5. การพัฒนาพื้นที่ภายในจังหวัด สามารถเชื่อมโยงไปยังชุมชนหัวทางได้อย่างไรบ้าง	✓	✓

ภาคผนวก ค

รวมภาพการดำเนินงานเพื่อการวิจัย

